

L'EXHUMACIÓ DE LES RESTES DE FRANCISCO FRANCO

Anàlisi del tractament informatiu als
mitjans de comunicació

TREBALL DE FINAL DE GRAU

Alba Iglesias Güell

Tutora: Margarida Casacuberta i Rocarols

Universitat de Girona- Grau en Comunicació

Cultural

Juny 2019

«If we don't believe in freedom of expression for people we despise,

we don't believe in it at all»

Noam Chomsky

Agraïments

A la meva tutora, Margarida Casacuberta, per obrir les portes al meu treball i oferir-me en tot moment la seva ajuda i el seu coneixement . Però sobretot, pel bon tracte i la dolçor que transmetes.

A la meva família, que és i ha estat sempre present per donar-me tot el seu suport per a realitzar aquest treball i per fer-me veure la importància de tot això. També al meu pare, que tot i no ser aquí estaria molt orgullós de veure'm fer aquest pas.

A la meva parella, per ser el meu referent. Perquè tot i la teva joventut ja has demostrat ser tot un professional del món de la comunicació. Gràcies per ser la meva gran motivació per aconseguir-ho jo també.

A les meves amigues, pel suport i estima que ens demostrem cada dia. Per animar-me en moments com aquest i per ajudar-me a que tingui present que mai s'han de perdre els nervis.

I a tu, que m'estàs llegint, per dedicar el teu temps en endinsar-te en el meu treball; espero que gaudeixis de la lectura d'aquestes pàgines, si més no, et convido a reflexionar.

Índex

1. Introducció.....	p. 6
1.1. Objectius.....	p. 7
1.2. Metodologia emprada.....	p.7-8
2. Marc teòric.....	p. 8-9
2.1. Antecedents, una mirada breu a la Guerra Civil Espanyola i al franquisme....	p. 9-11
2.2. El Valle de los Caídos.....	p.11
2.2.1. Descripció.....	p.12-13
2.2.2. Significat.....	p.13-24
3. Ètica, deontologia i comunicació.....	p. 26
3.1. Deontologia.....	p.26-28
3.2. Principis periodístics.....	p.28-30
3.3. Codis deontològics.....	p. 31-34
4. La veritat sobre la construcció del relat en el periodisme.....	p. 35
4.1. La comunicació en l' era digital: nou paradigma.....	p. 35- 39
4.2. El prestigi de la premsa.....	p.39- 41
4.3. L'origen del relat: fonts informatives.....	p. 41- 42
4.3.1. Les fonts primàries o inicials.....	p. 42- 43
4.3.2. Les fonts documentades o de contrast.....	p. 44- 46
4.4 L'àrea geogràfica també connota el missatge.....	p. 47
4.4.1 Mitjans estatals.....	p. 47-48
4.4.2 Mitjans autonòmics o regionals.....	p. 48-49
5. Anàlisi Crítica del Discurs (ACD).....	p. 50-52
6. Anàlisi de cas: Exhumació del les restes de Franco.....	p. 52
6.1. Context del cas	p. 52-54
6.1.1. Període de temps escollit.....	p. 54-55

6.1.2. Tria dels mitjans.....	p. 55- 61
6.2. Anàlisi de les peces.....	p. 61
6.2.1 Primera data.....	p. 62- 72
6.2.2. Segona data.....	p. 72- 81
6.2.3. Tercera data.....	p. 81- 90
6.2.4. Quarta data.....	p. 90- 100
7. Conclusions.....	p. 100-105
8. Bibliografia.....	p. 105- 109
9. Annexos.....	p. 110-113

1. Introducció

Aquest projecte d'anàlisi informativa sorgeix a partir de la descoberta de la disciplina de l'Anàlisi Crítica del Discurs a una de les classes del grau en Comunicació Cultural.

El dia que el professor es va posar a parlar d'aquesta disciplina em vaig adonar de la gran importància que té el fet de fer una lectura crítica sobre tot allò que ens envolta, però, encara més quan es tracta d'allò que no hem viscut personalment i se'ns explica. Això és el que resol el periodisme o la comunicació: explicar als altres el que no poden viure mentre estan fent altres coses. Al llarg d'aquestes classes vaig obrir els ulls i em vaig adonar que és realment important reflexionar sobre cada informació que rebem, ja que no sabem fins a quin punt aquesta informació és certa, ja que hi ha moltes maneres molt diferents de narrar uns mateixos fets. D'aquí sorgeix la meva motivació per a dur a terme el meu Treball de Fi de Grau.

Aquí és quan el nostre objecte d'estudi entra en joc. Partint de la tesi que sostenim en aquesta investigació, "Hi ha moltes maneres de narrar els fets", volem aplicar-la en un cas concret, en el meu cas: l'exhumació de les restes de Francisco Franco. I, per tal de fer-ho, analitzarem algunes peces que hauré escollit abans.

Per tal d'adequar la nostra investigació a les característiques d'un TFG, he decidit acotar l'objecte d'estudi, ja que l'esdeveniment informatiu es remunta a l'any 2007 i encara segueix, és a dir, es tracta d'un esdeveniment que, no sigui per falta de ganes, encara no ha pogut culminar. Per aquesta raó, he acotat «l'objecte a analitzar» i he fet la tria de mitjans segons el criteri d'analitzar mitjans de diferents comunitats per, a més, veure si «l'àrea territorial» pot connotar el missatge que es vol difondre. Es tracta d'un treball bastant extens perquè conté una anàlisi informativa d'una vintena d'articles aproximadament, que tenen la seva pertinent cabuda. Així doncs, tot i acotar l'objecte d'estudi, acotar en extensió no ha estat del tot possible.

Si t'ha interessat la proposta de treball que he presentat no dubtis en seguir llegint més, espero que el gaudeixis.

1.1. Objectius

- Posar-me a prova a mi mateixa per veure fins a quin punt sóc capaç de resoldre l'anàlisi proposada, tot desenvolupant les meves qualitats i tots els elements apresos al llarg de la carrera de Comunicació Cultural.
- Investigar més a fons sobre el tema escollit i els seus antecedents, així com el lloc protagonista: El Valle de los Caídos. Endinsant-me en aquest mateix tema en un vessant més humana; parlar sobre què ha significat aquest fet en el nostre context i donar visibilitat a la història que no s'explica d'aquest lloc.
- Estudiar l'ètica periodística i la deontologia per saber com hauria de ser el periodisme i, a partir de l'anàlisi, veure com actua realment.
- Desenvolupar una anàlisi informativa i seguiment mediàtic de diferents mitjans de comunicació que, dins un mateix període de temps han parlat sobre un tema molt polèmic per la societat: l'exhumació del cos de Franco.
- Saber si l'enfocament que hi donen aquests mitjans és diferent o si bé es manté, si les prioritats que hi donen s'hi assemblen, o si hi posen més èmfasi en uns aspectes o uns altres.

1.2. Metodologia emprada

El treball va partir, primerament, d'una pluja d'idees sobre diferents temes que m'hagués interessat fer-ne un estudi. Vaig acabar decantant-me per un tema que ha tingut molt ressò en molts anys, un tema relacionat amb la política, però sobretot amb la dignitat de la societat, ja no només la catalana, sinó de tot l'àmbit espanyol. Hi ha moltes maneres d'enfocar el relat, i això em va fer plantejar que no tot el que se'ns explica és el que passa realment i vaig voler dedicar-hi el meu Treball de Fi de Grau en analitzar el cas de l'exhumació de les restes del dictador enfocat en aquest fet.

El treball s'ha dut a terme mitjançant la lectura de diversos llibres i revistes, molta recerca digital i, òbviament, molta lectura d'articles de diferents mitjans de comunicació, ja no per

l'anàlisi informativa, sinó també per poder tenir una base més gran sobre el context del cas i altres temes previs que anireu veient en endinsar-vos en la lectura del treball.

Primer, hi trobaràs un marc teòric que pretén situar el lector; en primer lloc en el tema escollit (el franquisme, el què és el Valle de los Caídos i el significat que té aquest monument); després seguint pel tema de l'ètica enfocada en l'àmbit del periodisme (la deontologia, els principis periodístics i els codis deontològics) i sobre la veritat sobre la construcció del relat (la comunicació com a nou paradigma, el prestigi de la premsa i l'origen del relat, és a dir, les fonts informatives); i, per últim una passada molt breu sobre què és l'Anàlisi Crítica del Discurs com a disciplina (ACD).

En segon lloc, hi trobaràs la part pràctica del treball. Un apartat amb tot el que es refereix a l'anàlisi de cas, l'exhumació de les restes de Franco (context i eix cronològic, període de temps escollit, la tria de mitjans de comunicació i, finalment, l'anàlisi de les peces escollides.

L'últim apartat estarà dedicat a les conclusions extretes a partir d'aquesta anàlisi informativa, i unes conclusions personals genèriques després de la realització d'aquest treball.

2. Marc teòric

Per a poder iniciar el procés de recerca i anàlisi que comportarà aquest treball, hem de tenir present un marc teòric sobre la temàtica del cas. Això ens ajudarà a entendre molt millor tot el que anirem veient. Aquest, doncs, serà un dels primers passos del treball, el punt de partida.

Com ja hem dit anteriorment, aquesta anàlisi informativa tractarà sobre un cas de rabiosa actualitat. Es tracta d'un fet molt sonat en aquest moment, sobretot en aquests últims mesos

que s'ha remogut més sobre el cas, tot i que el tema ja ve de molt més enrere. El cas, doncs, és l'exhumació del cos del dictador espanyol Francisco Franco.

En primer lloc, dins l'apartat del marc teòric, voldria parlar sobre el lloc on es troben les restes de Franco, El Valle de los Caídos. Després, també voldria fer una breu passada sobre el que va ser el franquisme en tot l'àmbit de l'Estat espanyol. I per últim, abans d'entrar en què serà l'anàlisi informativa en si, parlar sobre algunes teories d'aquesta disciplina i explicar com s'estructurarà la meva anàlisi.

2.1. Antecedents, una mirada breu a la Guerra Civil Espanyola i al franquisme

La Guerra Civil espanyola va tenir lloc a Espanya entre 1936 i 1939 i va ser un enfrontament entre el bàndol republicà i el bàndol nacional, dirigit pel general Francisco Franco. Per aquella època, el president d'Espanya era Manuel Azaña, un republicà triat democràticament. Com a part de l'exèrcit espanyol estava assentat al Marroc, varis dels generals més influents, amb Francisco Franco al capdavant, van donar un cop d'estat.

Aquest cop d'estat va venir precedit d'una sèrie de reformes molt profundes que es van donar en el govern espanyol de la II República Espanyola, instaurada el 14 d'abril de l'any 1931. Les reformes que es van donar eren molt progressistes per l'època, reformes com ara la transformació de l'estructura agrària espanyola (amb més petits propietaris per acabar amb els latifundis), reformes religioses (com la implantació del divorci, la prohibició dels religiosos a exercir en l'ensenyança pública, l'anul·lació del pressupost del clergat, entre d'altres), reformes militars (com la possibilitat de sol·licitar la retirada dels militars que no volguessin jurar fidelitat a la República). A més, 1932 es va aprovar l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i també s'estava gestant l'Estatut d'Autonomia el País Basc. Tot això no va agradar a gran part de la societat i menys dels dirigents. Les reformes van comptar amb una

gran oposició a les Corts i a la premsa de dretes i tampoc va ser agradable per les forces militars. També van començar els enfrontaments al carrer i les pressions sindicals, i sobretot un augment en els partits polítics radicals. La metxa que va encendre finalment el conflicte va ser l'assassinat del tinent de la Guàrdia de Asalto, José Castillo el 12 de juliol de 1936, assassinat del qual va ser acusat Calvo Sotelo, dirigent de dretes, i va ser assassinat l'endemà. Com que era líder de dretes, això va fer accelerar la intervenció militar, i el 17 de juliol les tropes de la Comandància de Melilla amb Francisco Franco al front, es van revoltar contra el Gobierno de Izquierdas de la II República.

El bàndol de l'esquerra va ser el conegut com a bàndol republicà i estava format pel govern que hi havia hagut fins a aquest moment, juntament amb sindicats, comunistes, anarquistes i molts obrers i pagesos. En el bàndol contrari, el nacionalista, estava la part rebel de l'exèrcit, la burgesia, els terratinents i, en general, les classes més altes. També van comptar amb el suport incondicional de l'església. Per diferents motius molt lligats al context europeu de l'època, el bàndol republicà va estar donat suport per la Unió Soviètica i per les democràcies europees, mentre que el bàndol nacionalista va tenir el suport dels governs feixistes d'Alemanya i d'Itàlia, la qual cosa va suposar que aquest bàndol estigués millor armat que el contrari.

Després de la victòria del general Franco i del bàndol nacionalista va començar una dictadura al país que va durar gairebé 40 anys, des de 1939 fins a 1975, any en què va morir el dictador espanyol. Després de la guerra, el dictador va decidir no involucrar-se de manera directa en la posterior II Guerra Mundial, ja que l'estat en el qual es trobava Espanya després de la seva guerra civil era realment lamentable, totalment destruïda.

Durant tot el temps que va durar la dictadura de Franco, Espanya va sofrir un aïllament internacional, que es va anar afeblint amb el pas dels anys. Fins que a la llarga, en la dècada dels anys 50, Espanya va ser acceptada com a membre de les Nacions Unides i l'any 1970, Franco va nomenar al príncep Juan Carlos com el seu successor en el mandat. La seva idea era que Juan Carlos seguís al capdavant de la dictadura que havia portat durant molts anys, però després de la mort del dictador l'any 1975, el rei Juan Carlos I va ser coronat i va instaurar de nou la democràcia a Espanya que dura fins als nostres dies. Tot i això, encara els nostres dies estan molt marcats per aquests esdeveniments, sobretot pel franquisme i sobretot quan parlem de les regions de Catalunya i el País Basc.

2.2. El Valle de los Caídos

En aquest apartat, parlaré sobre el lloc que tindrà el protagonisme d'aquest treball: el Valle de los Caídos. És el lloc on es troben les restes de Franco- també les de Primo de Rivera-¹ i on s'hi hauria de dur a terme l'exhumació.

En primer lloc, és un monument funerari. L'honra dels morts és molt antiga i s'ha portat sempre. L'honra dels morts a les guerres no ho és tant. Es remunta a la guerra francoprussiana de 1870 i a la Primera Guerra Mundial. Els monuments per als morts a les guerres eren construccions que perpetuaven un record que s'utilitzava com a fonament per a la creació de comunitat-nació. Segons el que comenta Lluís Quintana² a l'article publicat aquest febrer: *El fracàs del Valle de los Caídos* (2019), «Els monuments funeraris de les guerres mantenen una característica comuna: la homogeneïtat de valors (pena, triomf, emoció...), de terminologia (guerra, herois, víctimes, màrtirs, pàtria...) i de «caiguts».

Quintana comenta, també, que l'any 1920 es va erigir el primer monument al soldat

¹ Redacció. (2018, agost 24). El Gobierno no exhumará a Primo de Rivera porque es «víctima»: La vicepresidenta del Gobierno, Carmen Calvo, afirma que Primo de Rivera es «víctima de la contienda» y está justificada su permanencia en este enclave. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-gobierno-no-exhumara-a-primo-de-rivera-porque-es-victima-PO19604874>

² Quintana, Ll (2019, febrer). El fracàs del Valle de los Caídos. *Revista Avenç*, 454, p.51.

desconegut. Aquest monument pretenia representar tots els soldats desapareguts a la guerra, i més enllà d'això, intentava resoldre un problema causat per la guerra: les morts massificades i l'enorme quantitat de restes que no es podien identificar. Per tant, amb el monument al soldat desconegut, va passar a resoldre aquest fet en una fossa comuna. En aquest apartat veurem si és el cas del Valle de los Caídos o no.

Començaré amb una descripció física del lloc i després passaré a un apartat més profund en què desenvoluparé el que he començat i el dedicaré al significat que té per a la societat.

2.2.1. Descripció

Si teclegem “Valle de los Caídos” al cercador del nostre ordinador, en primer lloc trobarem molta informació sobre què és això, però el que realment trobarem són descripcions físiques, amb característiques pròpies de l'anàlisi d'una obra arquitectònica. Però és més difícil trobar informació més enllà d'això. S'ha de buscar més a fons per a trobar informació sobre el significat d'aquesta construcció de dimensions gigantesques. Per aquest motiu, es diu que es tracta d'un indret negacionista, emparat de la religiositat que l'acompanya i que hi ha a la darrera.

Si ens fixem purament en la descripció física d'aquesta construcció, el Valle de los Caídos consta d'una basílica (Basílica de la Santa Cruz del Valle de los Caídos), una abadía (Abadía de la Santa Cruz del Valle de los Caídos), i d'un conjunt monumental. Va ser construït després de la guerra civil i la seva construcció es va allargar uns quants anys més, entre el 1940 i fins al 1958. Es situa a la Serra de Guadarrama al terme municipal del municipi madrileny de San Lorenzo de El Escorial a gairebé 60 quilòmetres del centre de Madrid. Més concretament, al valle de Cuelgamuros a l'extrem sud de la serra de Guadarrama. El paisatge que l'envolta és formació granítica amb una vegetació on predominen els boscos de coníferes. Es tracta d'un indret que consta de 1.365 hectàrees

d'extensió, en una altitud entre 985 i 1758 metres sobre el nivell del mar. Per últim, afegir que només té una via d'accés i és per carretera (la M-527).

En el complex de la gran construcció que engloba El Valle de los Caídos, hi trobem: una abadia benedictina (l'Abadia de la Santa Cruz del Valle de los Caídos), una hostatgeria per a acollir els visitants “del valle” i una basílica. Tot això queda abraçat i dominat per sobre de tot amb una gran creu d'unes grans dimensions (més de 150 metres d'alçada). Aquest conjunt monumental no ignora els trets estètics de la tradició feixista, compta amb el «verticalisme» franquista com la descomunal creu que deia unes línies amunt, o ja la monumentalitat en si que s'imposa a la natura. Segons Quintana (2019), és un lloc faraònic³, per unanimitat entre tots els estudiosos d'aquest lloc: «inclou l'acceptació figurada i l'original: la desproporció, amb despeses enormes, reflex de megalomania, però també el procediment, que inclou buidar una muntanya i preparar la tomba de qui ho encarrega».

2.2.2. Significat

Més enllà de totes les característiques purament físiques i descriptives del Valle de los Caídos, hi ha un significat molt fort darrere de tota la seva extensió. Darrere de cada pedra que construeix la basílica, l'abadia o la gran creu que corona tot aquest conjunt monumental d'unes dimensions gegantines s'hi amaga una història que potser mai podríem arribar a imaginar. El fet de dir “s'hi amaga” no és un fet aleatori, ja que estem parlant d'un monument negacionista, pel fet que la seva història no està explicada com en altres monuments, no s'hi troba cap explicació de res.

El Valle de los Caídos és l'únic gran monument d'exaltació al feixisme que queda a l'Europa occidental. El més sorprenent del cas no és aquest fet en si, sinó que a més, es tracta d'un monument que està protegit per la Unesco perquè és Patrimoni de la Humanitat. I, en estar situat dins del municipi de San Lorenzo de El Escorial, també el protegeix el

³ Quintana, Ll. (2019). *El fracàs del Valle de los Caídos*. Revista L'Avenç. 454. p.55

signe de BIC (Bien de Interés Cultural)⁴ en la categoria de “territori històric”, ja que el municipi té la qualificació corresponent per la seva extensió i sense fer esment exprés al conjunt monumental que es troba allà.

En aquest apartat parlaré sobre la història que es troba darrere del mausoleu del dictador, Francisco Franco. A partir també de dues fonts en què m’he ajudat per aprendre una mica més sobre el relat que s’hi amaga. El reportatge radiofònic que duu per nom *L’ombra de Franco*⁵, del programa d’El Suplement de Roger Escapa, de Catalunya Ràdio m’ha servit de gran ajuda, ja que en ell s’hi troben les veus de dos experts- Emlio Silva, fundador de l’associació per la recuperació de la memòria històrica, i Alejandro Torrus, polític i periodista del diari Público- que en parlen i també la d’un testimoni- Nicolás Sánchez Albornoz- de la construcció del conjunt monumental. També m’he basat, per escriure aquest apartat de significat, en l'article de Lluís Quintana, publicat a la revista *L’avenç* amb el títol d'*El fracàs del Valle de los Caídos*.

El Valle de los Caídos segueix sent, avui dia, un lloc en què els nostàlgics i seguidors de l’antic règim franquista segueixen visitant i celebren, encara, un lloc de la celebració de la victòria franquista, però sobretot, és el recordatori que la humiliació continua. Actualment encara hi ha gent que s'ajup a fer reverències a les tombes de Francisco Franco i de Primo de Rivera i, els seus sepulcres estan ornamentats amb flors per honrar les seves figures. Aquest lloc explica moltes coses de l'estat espanyol, és un paradigma del què passa en aquest país encara en l'actualitat. També diu molt el fet que, quan encara queden uns llargs quilòmetres per arribar al Valle de los Caídos, es veu a mà esquerra un arc de la victòria franquista que lloa els exèrcits de Franco, Hitler i Mussolini. El terra on està situat aquest arc pertany a la Universitat Complutense de Madrid. Gairebé al costat hi ha la residència de tots els que han estat presidents del govern d'Espanya, i que constantment han hagut de fer viatges cap al centre de Madrid passant per davant d'aquest monument i sembla que, estant en un estat democràtic, en 40 anys a ningú li ha molestat que aquest monument estigui

⁴ Bien de Interés Cultural (BIC), es una figura jurídica de protección del patrimonio histórico español, regulada por la Ley 16/1985, del 25 de junio.

⁵ Escapa, R (presentador). (24/11/2018). *L’ombra de Franco* [Àudio podcast]. Recuperat de: <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/el-suplement/lombra-de-franco/audio/1021467/>

celebrant la victòria d'un grup de militars colpistes. Tot plegat diu molt el fet que encara s'estigui debatent quin serà el seu futur.

El Valle de los Caídos és una gran fossa comuna, per no dir la més gran que hi ha en tot l'estat espanyol. No hi ha 33.000 cossos enterrats a cap altra part de l'estat. En un primer moment el mausoleu de la Vall només es va concebre per a víctimes del bàndol franquista: «La intenció inicial era que només hi anessin a parar les restes dels morts que estaven al costat de Franco i així es va anar repetint almenys fins al 1957 [...] Extret d'un reportatge de Borràs de 1957: «los muertos de la Cruzada van a reunir sus cenizas [...] héroes y mártires» (Quintana, 2019, p.56). S'estableix una distinció entre heroi viu (Franco) i màrtir (J.A. Primo de Rivera). A partir de l'any 58, això canvia i Franco dona l'ordre que s'incorpori els cossos de tots dos bàndols. El Decreto Ley de 23/8/1957 comenta que al Valle de los Caídos també hi aniran les restes dels soldats republicans justificant-se en el caràcter cristià de l'església que promou el sentiment de perdó del missatge evangèlic i per un «elevado sentimiento de unidad y hermandad entre los españoles». Són elements típics en els procediments de les dictadures. En realitat el que volia era tenir a tots els cossos allà apilats, totes les víctimes de l'horror del franquisme, la màxima humiliació pels vençuts. Com diu el seu decret fundacional: “En honor a los mártires de la cruzada de Espanya, a los que salvaron a España de los rojos”. És un mausoleu, que ni tan sols és «una vall dels caiguts». És un lloc molt complex on hi ha cossos de moltes procedències diferents. Mentre no es converteixi en una altra cosa és un lloc que es dedica a homenatjar el fundador del partit feixista espanyol, José Antonio Primo de Rivera, i el responsable d'una sagnant dictadura, Francisco Franco. A més, es tracta d'un lloc pagat amb fons públics, inclosos els impostos que paguen les seves pròpies víctimes.

En aquesta gran fossa no hi ha distincions entre els cossos enterrats de les víctimes del franquisme, dels republicans, però sí que hi ha una clara distinció entre ells i els franquistes i dels responsables de tot allò. Els cossos de les víctimes estan enterrades conjuntament, sense inscripcions, sense flors, ni distincions entre uns i altres. Ells estan a la *capilla del sepulcro*, en un lloc més aviat amagats i enterrats anònimament, amb una única inscripció: «Caidos por Dios y por España (1936-1939)». Sobre les inscripcions a les làpides, Lluís

Quintana (2019) comenta que les tombes del Valle de los Caídos revelen una profunda connexió entre la mort i el patriotisme; ja que compten amb eslògans que lloen el fet de vessar sang per la pàtria. Més que expressar dol transmeten un missatge de resignació, com si la guerra fos inevitable i necessària. Les seves famílies no poden saber amb exactitud on estan les restes dels seus estimats, ni poden portar flors que guareixin els seus sepulcres. En canvi, a les tombes de Francisco Franco i José Antonio Primo de Rivera no n'hi falten. A més, Franco no està enterrat en un lloc poc visible, és fàcil de trobar-lo per la majestuositat del lloc on reposa.

Els monuments funeraris com El Valle, són espais de memòria, amb els quals l'Estat es legitima. Ja que, un cop s'han construït, seran el marc de les cerimònies a la victòria que se celebraran anualment i reforçaran la legitimitat i el sentiment de patriotisme (sobretot entre els nostàlgics del règim franquista.

Les misses que s'hi fan, són com fa molts anys ja no es fan⁶. Els capellans en grups de 10 més o menys la fan d'esquenes a tothom, i en el moment de beneir l'hòstia consagrada s'apaguen tots els llums i només queda il·luminada la gran creu que està al mig presidint l'altar i queda una gran ombra a la part de darrere. És una missa tractada com un espectacle i que corona aquest monument al feixisme que tenim al centre de l'estat espanyol.

Quant a la història de la construcció del Valle de los Caídos tampoc s'explica. La seva construcció no va ser precisament senzilla, ni tampoc se la pot qualificar de bonica. La realitat de la construcció del Valle de los Caídos és que la seva obra va començar l'any 1940 (un any després d'acabar la Guerra Civil) i es va acabar el 1959, un total de 19 anys de construcció. A diversos nivells, primer el va promoure el franquisme només acabar la guerra. Després van aparèixer unes quantes constructores que llogaven a presos per treballar, i després van sorgir necessitats de construcció que requerien personal amb un coneixement més tècnic i especialitzat, per exemple, dinamiters.

L'obra va tenir tres nuclis de treball; en primer lloc, la carretera per arribar al Valle, construïda per mà d'obra sense qualificació, és a dir, fonamentalment eren presos que hi

⁶ Segons les paraules d'Emlio Silva, fundador de l'associació per la recuperació de la memòria històrica, que sap molt bé com funciona tot al Valle de los Caídos.

tenien per cavar i asfaltar el lloc; l'altre nucli de treball, al monestir que hi ha darrere; i l'altre, tenia la missió de perforar la roca per construir-hi la basílica. Per altra banda, la part que és més escultòrica, més artística. Les tasques d'aquests destacaments consistien des de foradar la cripta a força de dinamita per fer volar la runa a fora, fins a construir la carretera a pic i pala. Van anar desapareixent progressivament els treballs forçats i va anar arribant un personal més tècnic, que va ser el que "va rematar" l'obra. Des de la Fundació Francisco Franco, es diu que ningú va ser allà obligat, que tot va ser fruit d'una feina feta per voluntaris. Però la realitat era molt diferent, la gran part de la feina que no necessitava qualificació, i alhora els treballs més durs i de desgast físic, els feien els presos polítics de guerra. Gràcies al testimoni de Nicolás Sánchez Albornoz al reportatge de *L'ombra de Franco*⁷ he pogut recopilar molta més informació d'aquesta part del relat que ha quedat silenciada o amagada. Albornoz, era fill d'un diputat republicà i a finals dels anys 40, quan formava part d'una organització estudiantil (una organització clandestina) que estava duent a terme diverses accions contra el règim franquista va passar el següent: una pintada que van fer a la Universitat Complutense de Madrid on demanaven una universitat lliure va ser el detonant perquè els busquessin i els detinguessin. Els detinguts van ser condemnats a set anys de treballs forçats per la construcció del monument que exalta el feixisme, i en el seu cas, els van destinar a "Cuelgamuros" al destacament que estava construint el monestir. Quant a la denominació del monument, Quintana (2019) també en parla en el seu article esmentat anteriorment⁸, diu que el nom «Valle de los Caídos» no apareix en el decret fundacional (1/4/1940), sinó que es parla d'una finca coneguda com a Cuelgamuros. Diu també, que la denominació Valle de los Caídos no és l'oficial i que es tracta d'origen periodístic o suggerit pels propagandistes del règim, creadors dels eslògans dels seus eslògans: «El terme *vall* està suggerit per la localització geogràfica, però probablement es pretenia una analogia amb la «vall de llàgrimes» bíblica (Salms 84, 6). [...] Pel que fa al terme *caiguts*, un caigut és un heroi i, com a tal, participa en la construcció d'una identitat nacional».

⁷ Informació extreta del reportatge "L'ombra de Franco" d'El Suplement de Roger Escapa al programa de Catalunya Ràdio.

⁸ Quintana, Ll. (2019). *El fracàs del Valle de los Caídos*. Revista l'Avenç, 454, p.52-53.

Emilio Silva, fundador de l'Associación para la Recuperación de la Memória Histórica, va explicar en aquest mateix reportatge⁹ el següent: "Desde ese punto de vista si alguien me dice: quieres que te pegue un tiro a la cabeza o en un pie y yo elijo el pie. Y alguien puede decir que yo he elegido el pie, por lo tanto “sin obligaciones de por medio”. Pero la realidad es que no hay que olvidar que esas personas eran personas detenidas ilegalmente por sus ideas, que donde querían estar ejerciendo su libertad no era precisamente en ese lugar, sino en sus casas y con sus familias antes que estar apresados ante la represión de la dictadura. Por lo tanto hay una especie de falso mito que cuenta la historia. Hay diferentes maneras de narrar esa historia. De todas formas, no se cuenta nada de eso en ningún lugar de ese complejo monumental. Por lo tanto se trata de una historia silenciada”. Què és el Valle de los Caídos, doncs? Un monument, una fossa comuna o un lloc de càstig per a presoners polítics?

Quan al reportatge es fa la pregunta sobre si va morir gent treballant en la construcció del monument, la resposta per part del politòleg Alejandro Torrús és molt rotunda. Torrús diu: “Si hem de triar entre fiar-nos de la historiografia franquista o dels testimonis que van treballar al Valle dels Caídos, prefereixo fiar-me dels testimonis. I els testimonis sí que parlen de morts”. Les persones que van morir en la construcció del monument no va ser tant per morts accidentals, sinó que parlen de morts de gana, diu, ja que hi havia tan pocs recursos, és a dir, se'ls donava tan poc menjar i l'esforç que feien era tan gran que al final morien.

El jesuïta Pérez del Pulgar ja va publicar un article sobre això¹⁰ el 1939: *La solución que España da al problema de sus presos políticos*, on apareixen paraules del «caudillo» i s'afegeixen textos legals sobre la creació d'un «Patronato Central para la redención de las penas por el trabajo», que és igual al terme d'esclavitud. També hi ha una distinció establerta per Franco entre els «criminales empedernidos» sense possible redempció (és a dir, se'ls executava), i «los adaptables a la vida social del patriotismo», candidats pels camps de treball de construcció del monument. Aquest terme de redempció s'aferra a la

⁹Escapa, R (presentador). (24/11/2018). *L'ombra de Franco* [Àudio podcast]. Recuperat de: <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/el-suplement/lombra-de-franco/audio/1021467/>

¹⁰ Pérez del Pulgar, J. A. (1939). *La solución que España da al problema de sus presos políticos*.

redempció de nivell religiós-cristià: un procediment anacrònic. Sobre la quantitat de presoners que va haver-hi no es té informació, i de la manca de documentació sorgeixen les hipòtesis que presenten els situen en un total d'uns 20.000 presoners. Una altra hipòtesi és que al principi El Valle fos pensat com un *lager* alemany: «un camp de concentració i una enorme pedrera de treballs forçats per a la construcció d'un monument per als vençadors» Quintana (2019). Es reconeix que els presoners van fer unes tasques de construcció enormement perilloses, i es nota el cinisme i frivolitat amb què parlaven dels perills dels condemnats: «Estos hombres, la mayoría condenados por delitos estremecedores, carecían de miedo, no les importaba nada arrostrar los mayores peligros (ABC, 21/7/1957).

La carretera que porta al monument del Valle de los Caídos la va construir el destacament més gran de presos polítics, ja que a part de ser el més dur i complicat. En arribar al monument, és inimaginable el que s'ha arribat a construir, es tracta de la perforació d'una muntanya d'uns 100 metres i escaig per a construir-hi la basílica dins. Això només es pot aconseguir picant molt i amb dinamita, però sobretot, jugant amb la natura. Aquesta era la base del projecte de Franco: demostrar que la mà de l'home era més fort que la natura; que la mà de l'home podia canviar la naturalesa i, per descomptat, la història. D'aquí la majestuositat del conjunt monumental. Ja ho van dir en el discurs inaugural, del qual he pogut extreure unes paraules de l'àudio original en les que es deia exactament això: «En el vigésimo aniversario de la victoria nacional se inaugura la Santa Cruz del Valle de los Caídos, que como se afirmó en el decreto fundacional tiene la grandeza de los monumentos antiguos que pueden desafiar al tiempo y al olvido. Y constituye un lugar de meditación, de estudio y de reposo en que las generaciones futuras rindan tributo de admiración a los que le legaron una España mejor».

A partir d'aquí estiraré per parlar una mica sobre com és el relat que explica aquest conjunt monumental i com hauria de ser realment. Però abans, m'agradaria comentar que hi ha un article al diari La Razón que nega tot el relat de la història sobre la construcció del Valle que he comentat. L'article té per títol “La historia no deformada del Valle de los Caídos”¹¹ i

¹¹ Bárcena, A.(2018, octubre 30). La historia no deformada del Valle de los Caídos: Ni se construyó como tumba faraónica para Franco ni lo levantaron «esclavos» perdedores de la guerra. La izquierda revisionista ha creado una leyenda negra en torno a este monumento. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/la-historia-no-deformada-del-valle-de-los-caidos-JO19609909>

nega tota la història d'horror i sofriment i afirma que **“La izquierda revisionista ha creado una leyenda negra en torno a este monumento”**. Alberto Bárcena, autor de l'article també replica que aquesta “llegenda” està creada per fer una campanya difamatoria: **“Estuvo muy claro hasta que hace ya tiempo comenzó la campaña difamatoria. Y es grave que se consolide algo que tiene por objeto lo contrario a lo que se buscaba en 1959: crear un enfrentamiento entre españoles, que nos lleve a 1936”**. També fa sospitar que aquest article estigui publicat quan sembla que el govern de l'Estat espanyol té la intenció d'exhumar el cos de Franco.

Actualment el que hi trobem és un monument en què la narrativa que té és absolut negacionisme. Hi ha una necessitat de conèixer que és, el monument ha de tenir la seva explicació de fons. Llavors, el monument podria tenir un gran valor i potencial pedagògic i turístic si tingués una narrativa adequada des d'un punt de vista democràtic. Per a fer del Valle un lloc pedagògic i interessant, un lloc del qual es poguessin aprendre coses de la Guerra Civil i el Franquisme, episodis que han marcat d'una manera molt important la història d'aquest país, primer s'hauria de procedir a l'exhumació del cos de Franco per treure-li el valor de mausoleu i d'homenatge al dictador.

Després dessacralitzar-lo perquè la presència del monestir i tots els elements eclesiàstics li han donat un caràcter sagrat que no hauria de revestir tota la simbologia política i feixista que significa tot això. La creu de 150 metres d'alçada que presideix tot el conjunt monumental i que és visible des de ben lluny a causa de les seves immenses proporcions, vol provocar la sensació de petitesa a qualsevol i honrar novament al dictador. Un cop dins, no s'hi troba cap placa ni cap cartell explicatiu del lloc. L'únic que es veu són símbols franquistes i l'escut de l'Espanya franquista juntament amb la Mare de Déu de la Pietat. Tot i l'absència de contingut, tot això explica moltes coses i que permeten fer-nos valorar el relat que s'ofereix al visitant, que és buit.

Els cartells que hi ha només diuen «silencio, lugar sagrado», «porfavor, guarden decoro en el vestir» i «se ruega silencio». També hi ha alguna inscripció religiosa i una inscripció referent al dictador: “Francisco Franco, caudillo de España”. També hi ha imatges de verges

que beneeixen i homenatgen els diferents exèrcits d'Espanya: la marina, exèrcit aeri i l'exèrcit de terra. L'element militar no desapareix en cap moment en aquest monument ni tampoc l'element de l'església. Quan es va inaugurar el Valle de los Caídos, sembla que es volia donar una imatge com si fos un lloc purament religiós, com si es volgués amagar l'element polític i donar més protagonisme a l'església. Com diu Torrús, hi ha com una mena de matrimoni nacional catolicista: "Franco, dictador de España, con el apoyo inestimable de la iglesia católica".

A la sortida de la basílica no hi falta una botiga de souvenirs amb tota mena d'articles (samarretes, tasses, postals, pijames...), sobretot llibres (alguns de dubtosa autoria i discutible contingut). No hi ha cap llibre que tingui un relat més real del que va ser el Valle de los Caídos, i encara menys cap testimoni que expliqui la seva experiència, ni cap tampoc dels esclaus polítics. Un element més a sumar-hi en aquest relat negacionista del monument. L'únic que pots aprendre si visites el Valle de los Caídos és que Francisco Franco va ser el *caudillo* d'Espanya i que Joan XXIII va donar la seva benedicció perquè es construís aquest monument. Aquest és tot el relat històric que hi ha. Quan en realitat, el record que va quedar del Valle de los Caídos és, segons Quintana (2009)¹², la ferocitat de la repressió, per tant, la por: «Si una part de la memòria del VC anava dirigida als vencedors, una altra part, la memòria de la por, aniria dirigida als vençuts i completaria, per tant, el projecte franquista».

Quan encara queden uns llargs quilometres per arribar al Valle de los Caídos, es veu a mà esquerra un arc de la victòria franquista (honorant els exèrcits de Franco, Hitler i Mussolini. El terra on està situat aquest arc pertany a la Universitat Complutense de Madrid. Gairebé al costat hi ha la residència de tots els que han estat presidents del govern d'Espanya, i que constantment han hagut de fer viatges cap al centre de Madrid passant per davant d'aquest monument i sembla que, estant en un estat democràtic, en 40 anys a ningú li ha molestat que aquest monument estigui celebrant la victòria d'un grup de militars colpistes.

¹² Quintana, Ll. (2019). *El fracàs del Valle de los Caídos*. Revista l'Avenç. 454. p.57

La llei de la memòria històrica, aprovada l'any 2007, diu el següent en el seu article primer que parla sobre l'objectiu d'aquesta: "1-La presente Ley tiene por objeto reconocer y ampliar derechos a favor de quienes padecieron persecución o violencia, por razones políticas, ideológicas, o de creencia religiosa, durante la Guerra Civil y la Dictadura, promover su reparación moral y la recuperación de su memoria personal y familiar, y adoptar medidas complementarias destinadas a suprimir elementos de división entre los ciudadanos, todo ello con el fin de fomentar la cohesión y solidaridad entre las diversas generaciones de españoles en torno a los principios, valores y libertades constitucionales. 2-Mediante la presente Ley, como política pública, se pretende el fomento de los valores y principios democráticos, facilitando el conocimiento de los hechos y circunstancias acaecidos durante la Guerra civil y la Dictadura, y asegurando la preservación de los documentos relacionados con ese período histórico y depositados en archivos públicos."¹³ Per tant, aquesta llei disposa la despolitització del monument i prohibeix els actes de naturalesa política que exaltin els responsables de la Guerra Civil, dels seus protagonistes o del franquisme. La fundació promotora del Valle honrarà la memòria de totes les persones mortes a la Guerra Civil i de la repressió política que la va seguir.

La llei de la memòria històrica està en procés de reinterpretar el lloc i impedir els actes d'exaltació franquista d'aquest lloc però és evident i discutible que en la pràctica no és així, en primer lloc perquè es poden veure els escuts franquistes que hi ha per tot el conjunt monumental, per exemple. A més la llei deixa uns marges si es té uns certs valors artístics, però no els té. El Valle de los Caídos incompleix aquesta llei, seguint perquè, a més, és un lloc totalment negacionista. No s'explica res de com es va construir, per a qui es va construir, per què, qui són les persones que estan aquí enterrades, etc.

El que caldria fer és donar-li la volta a tot això i aprofitar el relat de la seva pròpia història, que és el que es vol fer des de la Ley de la Memoria Histórica. No caldria fer res més que explicar la història que hi ha al darrere per tal que la gent la conegués i per tal que els seus visitants poguessin aprendre alguna cosa en la seva visita, aprendre la història real dels fets

¹³ Fragment extret del següent link del web del Ministerio de Justicia del Gobierno de España, que parla sobre la Ley de la Memoria Histórica: <https://leymemoria.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/LeyMemoria/es/memoria-historica-522007#a1>)

que van ocórrer. Amb això seria suficient, a més seria un lloc atractiu turísticament i llavors sí que seria un bon lloc perquè hi anessin els estudiants a aprendre història.

El fet clau de la qüestió ja no només és treure les restes de Francisco Franco del Valle sinó on se l'enterra novament, ja que la família Franco ja ha deixat clar que no posarà de la seva part per l'exhumació i s'hi neguen rotundament, hi ha hagut diverses manifestacions al Valle de los Caídos i la seva única solució seria la catedral de l'Almudena. Luis Felipe Utrera-Molina, un dels nèts del dictador, va declarar per el diari La Razón el següent: **“la familia no contempla que el cadáver de su abuelo se traslade a otro lugar que no sea la cripta de la que disponen en la catedral de la Almudena...”** i que **“La única alternativa a la Almudena es que siga en el Valle”**¹⁴, mentre un altre dels nets també els va dir “Francis Franco: **“Nos haremos cargo de nuestro abuelo, no lo vamos a dejar en manos del Gobierno”**¹⁵. L'Almudena, però, és una catedral catòlica de Madrid; i es convertiria en un altre lloc d'exaltació de la memòria del dictador i el franquisme. La vicepresidenta del Gobierno, Carmen Calvo, confirma que el dictador no pot ser inhumat a la catedral de l'Almudena per això que comentava. Continuant amb el diari La Razón, en un dels articles que parlen del tema hi ha aquest fragment amb les seves declaracions: **“Calvo ha recordado que el Estado tiene la obligación de vigilar que el dictador no sea enaltecido en ningún punto de España, por lo que sus restos deberán inhumarse “en un lugar en condiciones de dignidad, pero en ningún lugar en los que pueda ser objeto de ningún tipo de homenaje”**¹⁶.

Tècnicament l'exhumació és un procés molt senzill però la família Franco porta oposant-s'hi des que es va anunciar. És un espai de gestió tan difícil que s'ha necessitat una

¹⁴ Redacció. (2018, octubre 30). «Sólo aceptaremos que siga en el Valle o el traslado a la Almudena»: Los nietos de Franco esperan a que se abra el segundo plazo de alegaciones para impedir la exhumación. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/solo-aceptaremos-que-siga-en-el-valle-o-el-traslado-a-la-almudena-LD20328407>

¹⁵ Esteban, R / Mateache, G. (2018, agost 25). Francis Franco: «Nos haremos cargo de nuestro abuelo, no lo vamos a dejar en manos del Gobierno»:El nieto de Franco lamenta la urgencia del Gobierno en exhumar a su abuelo y apunta a que si con eso se solucionasen los problemas de España habrían autorizado el traslado. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/francis-franco-nos-haremos-cargo-de-nuestro-abuelo-no-lo-vamos-a-dejar-en-manos-del-gobierno-MO19609995>

¹⁶ Redacció (2018, octubre 30). Calvo: «Franco no puede ser enterrado en la cripta de La Almudena»: Considera que podría convertirse en un nuevo lugar de enaltecimiento del dictador. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/calvo-franco-no-puede-ser-enterrado-en-la-cripta-de-la-almudena-FC20333042>

«comisión de expertos». Quintana (2019) comenta al seu article la disposició 31 de la Comissió d'Experts del Valle de los Caídos, i diu que «se recomienda que los restos del general Francisco Franco sean trasladados al lugar que designe la familia o, en su caso, al lugar que sea considerado digno y más adecuado» a la qual cosa ell mateix respon: «Set anys després, el Govern espanyol s'hi ha embrancat perquè semblava l'actuació més factible i la més aparatosa [...], ja que el prior del VC s'hi oposa [...] Si hagués començat l'actuació amb el punt 34, que estudia el paper que l'Església hauria de tenir en el nou escenari, probablement no s'hauria trobat amb aquest embolic».

El que significaria simbòlicament l'exhumació és brutal, Franco va marxar després la seva frase cèlebre “queda tot lligat i ben lligat” i d'aquesta manera es veuria que no ha quedat tan ben lligat. La democràcia donaria “una lliçó” al dictador donant l'ordre de fer-lo sortir del Valle de los Caídos i no tindria cap més remei que ser així. Tot això, simbòlicament és súper potent. També significaria tombar les restes de franquisme que queden.

Malgrat tot, encara no sabem que passarà finalment, i és un tema que porta debatent-se molt temps. Tot i que ja hi ha data per l'exhumació de les restes del dictador, ja veurem que passa finalment. El president espanyol va assenyala que les "ferides del franquisme" han estat "massa temps obertes" i que havia arribat "el moment de tancar-les".¹⁷

2.2.3. Monumento a los Caídos de Pamplona, un altre cas

El *Monumento a los Caídos de Pamplona* és un altre cas semblant al Valle de los Caídos. No té unes dimensions tan grans ni hi ha enterrat el cos de Franco, però la figura del dictador també queda present en el seu nom i significat. El seu nom oficial és i que hi figura en la seva façana és "Navarra a sus Muertos en la Cruzada", però el nom està ocult actualment sota el nom i la nova denominació “Sala d'Exposicions”. Es tracta del segon monument franquista més important d'Espanya després del Valle de los Caídos. És un edifici amb una planta central en forma de creu grega coberta per una gran cúpula que es converteix en l'element fonamental on hi ha enterrats uns 4.500 navarresos que van morir a la Guerra Civil del bàndol nacional, per tant, és una obra commemorativa, en homenatge

¹⁷ Redacció (2018, juliol 18). La família de Franco no es farà càrrec de les restes del dictador: Carmen Calvo assegura que l'exhumació es produirà a finals d'estiu. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/politica/Acord-Sanchez-Franco-Valle-Caidos_0_2053594691.html

als morts del bàndol franquista, especialment dels caiguts en els combats. A més, també hi van ser enterrats diversos militars des del 17 de juliol de 1961 fins al novembre de 2016 que se'ls va exhumar (entre ells dos dels màxims responsables del cop d'Estat contra la República: Emilio Mola, que era el governador militar de Pamplona, i José Sanjurjo, responsable de l'intent de cop d'Estat com la coneguda "sanjurjada").

Aquest conjunt monumental també ha tingut diverses polèmiques però que s'han anat solucionant. En primer lloc es tracta d'un conjunt antiquat i amb simbologia polèmica, ja que el monument, en un principi, només commemorava el bàndol que va lluitar en la guerra. No hi havia cap element que fes referència a la commemoració en record a les víctimes de la Guerra Civil de Pamplona. La simbologia de l'època franquista no ha estat retirada, tot i que sí que ha estat ocultada amb fustes i altres cartells. La retirada de simbologia franquista és obligatòria per llei a Navarra des de la publicació de la Llei de Símbols de Navarra de 2003. En el termini d'un any des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei Foral¹⁸, les autoritats procediran a la retirada i substitució de la simbologia pròpia del règim franquista i els símbols que estiguin integrats en edificis declarats de caràcter històric-artístic seran substituïts i enviats per a la seva custòdia a la Institució Príncep de Viana.

La diferència més gran que existeix entre aquest monument i el Valle de los Caídos és que, el 31 d'agost de 2016 es va anunciar l'exhumació de les restes de Mola, Sanjurjo i sis combatents franquistes enterrats al panteó del monument, que van ser entregats a les seves famílies sense cap oposició per la seva part¹⁹. Ara, a més, s'està debatent el seu futur més enllà de tot, i per això es van proposar quatre opcions sobre la taula: mantenir, transformar, substituir o eliminar-lo. Tot i que la iniciativa ciutadana exigeix la seva demolició immediata ja que creuen que es tracta d'una exaltació al feixisme i que és un espai que no

¹⁸ LLEI FORAL 24/2003, de 4 d'abril, de Símbols de Navarra. L'article es referia literalment a la retirada de simbologia franquista, i deia literalment que: "En el plazo de un año desde la entrada en vigor de esta Ley Foral, las autoridades en ella referidas procederán a la retirada y sustitución de la simbología propia del régimen franquista. Aquellos símbolos que estén integrados en edificios declarados de carácter histórico-artístico serán sustituidos y enviados para su custodia a la Institución Príncipe de Viana, salvo que resulte materialmente imposible la operación de sustitución". Extret de: <http://www.cfnavarra.es/webgn/sou/instituc/ct/normativa/presidencia/31050000.htm#REF25>

¹⁹ Doria, J. (2016, setembre 1). Pamplona exhumará los cuerpos de Mola y Sanjurjo del Monumento a los Caídos. El forense Francisco Etxeberria dirigirá el proceso de remoción de los cuerpos enterrados en el recinto. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/politica/2016/08/31/actualidad/1472641909_150656.html

es pot resignificar. Finalment des de l'Ajuntament de Pamplona es va obrir un concurs arquitectònic per tal de transformar el Monumento a los Caídos de Pamplona, i del qual encara no hi ha un resultat final però aviat se sabrà que passa²⁰.

Al final, després que l'Ajuntament procedís l'exhumació del general en compliment a la llei de la memòria històrica i després del seu trasllat al Panteó del Regiment de Regulars de Melilla, un jutjat va donar la raó a la família del militar i va revocar la decisió municipal. Al final, el passat mes de gener, el Tribunal Superior de Justícia de Navarra va ratificar l'exhumació.²¹

3. Ètica, deontologia i comunicació

Aquest apartat va dedicat a l'ètica periodística i als codis que tot professional del món del periodisme ha de tenir sempre en compte i ha de seguir per a dedicar-s'hi. Tot el que explicaré en aquest apartat, són els elements en què hauria de basar-se tot periodista, és a dir, tots aquells que tracten els fets i escriuen notícies perquè la societat pugui estar informada. Tots ells han de fer-ho de manera lleial i objectiva per tal que les persones puguin saber la versió real dels fets. També vull destacar que hi ha molts autors que han tractat aquest tema al llarg de la seva trajectòria professional, per temes d'extensió en parlaré d'uns quants.

3.1. Deontologia

El concepte de deontologia va lligat al d'ètica molt directament, ja que no s'entén un sense l'altre. Segons Ernesto Villanueva²², la deontologia és un conjunt de principis ètics que

²⁰ Lecumberri, J. (2018, octubre 5). 'Los Caídos', el enorme monumento franquista que podría ser derribado. *La Vanguardia*. Recuperat de:

<https://www.lavanguardia.com/local/paisvasco/20181005/452167270433/monumento-a-los-caidos-pamplona-derribo-ayuntamiento-franquismo-memoria-historica.html>

Ojer, P. (2019, febrer 8). El Monumento a los Caídos de Pamplona podría ser derribado: Las propuestas finalistas sobre el edificio van desde su desaparición hasta convertirlo en el nuevo Ayuntamiento de Pamplona. ABC. Recuperat de: https://www.abc.es/espana/navarra/abci-monumento-caidos-pamplona-podria-derribado-201902081318_noticia.html

²¹ Roca, J.L. (2019, maig 24). El Supremo decidirá antes del 10 de junio si se puede exhumar a Franco. *El Periódico*. Recuperat de: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20190524/tribunal-supremo-exhumar-franco-antes-10-junio-7471283>

²² Villanueva, E. (1996). *Códigos europeos de ética periodística: un análisis comparativo*. Fundación Manuel Buedía. Generalitat de Catalunya.

s'assumeixen voluntàriament pels professionals del món del periodisme, per raons d'integritat, professionalisme i responsabilitat social. Un periodista hauria de seguir per la via que marca la deontologia a l'hora de treballar, però no sempre és així. Per al periodista, la deontologia implica un compromís d'identitat amb el paper que exerceix en la vida social i una percepció àmplia del valor que té la informació per a la vida democràtica.

Iñaki Gabilondo (2011) diu, sobre el periodisme, al seu llibre *El fin de una época: sobre el oficio de contar las cosas*, el següent: "El periodismo no es otra cosa que ética o deontología. El pueblo cede una soberanía al Estado que es vigilada por el cuarto poder. Sin este cuarto poder de oficio, público, gratis y sin intereses comerciales, la democracia no es tal cosa, de la misma manera que un periodista sin ética no pertenece al cuarto poder. Pertenece a otra religión, a la del dinero, y no a la de las personas".

La deontologia té un caràcter d'aplicació a través d'un codi, corresponent a una professió, a una activitat o a un àmbit social concrets. Deontologia procedeix del grec "*to deon*" que equival al terme "deure" o "al que és convenient", "al que s'ha de fer" i del substantiu *logia* que significa estudi o coneixement. És a dir, deontologia vindria a ser "la ciència del que s'ha de fer". En conclusió, la deontologia té com àmbit la moral, l'espai de llibertat de l'ésser humà que queda subjecte a la responsabilitat que li imposa la seva pròpia consciència. Per a Bentham (1834)²³, la deontologia s'aplica a l'àmbit moral, a les accions que no estan sotmeses al control de la legislació pública: és l'ètica dels deures pràctics, de l'arbitrari de la persona, es refereix a un estil de vida moral i a un coneixement dels mitjans per tal d'aspirar a assolir finalitats ètiques. I segons Bonete (1995)²⁴, és molt interessant per tot el que concerneix la comunicació, ja que és un principi de la utilitat, la bondat o la maldat. És a dir, l'aprovació o la desaprovació de tota acció que pot oferir felicitat o benestar. I com Kant (1788)²⁵ assenyala, és una ciència dels deures imperatius, en la qual la intencionalitat de l'acte és més important que els fins. Per tant, podem afirmar que gràcies a la deontologia, l'ètica professional i personal adquireixen un reconeixement públic, i la moral individual transcendeix en el camp de la professió mitjançant el corresponent codi.

²³ Bentham, Jeremy. *Deontologia o ciència de la moral*, 1834.

²⁴ Bonete Perales, E. (1995). *Èticas de la informació y deontologías del periodismo*. Madrid: Tecnos.

²⁵ Immanuel Kant, *Crítica de la raó pràctica*, 1788.

Villanueva (1996), indica dins el terreny de la informació quin és el paper de la deontologia en la construcció d'una societat democràtica. Segons ell, doncs, permet edificar paràmetres per a una millor qualitat de la vida mediàtica, contribueix a optimitzar el dret a la informació, coadjuva a formar grups de recepció crítica dels mitjans de comunicació de massa entre els distints segments de la societat, optimitza el coneixement de la bona manera d'actuar del periodisme, contribueix a garantir la independència del mitjà i evita la ingerència dels poders públics i privats i estableix àmbits de protecció dels drets dels ciutadans, com l'honor, la vida privada o el dret a la rèplica. També diu que, pel que es relaciona amb els drets del públic a la informació i amb la responsabilitat del periodista, fa observar la necessitat de respectar: el dret del públic a la informació i la responsabilitat del periodista (cal referir-se als límits de la llibertat d'informació) i a les responsabilitats respecte al seu públic i a l'opinió pública, a les fonts i a les persones objecte de la informació, a les normes professionals i als òrgans que les mantenen, a les seves pròpies conviccions i a la jerarquia redaccional. També la relació al periodista que comparteix la responsabilitat amb el seu mitjà, s'ha de mencionar el respecte del públic i de l'opinió pública de les fonts i de les persones objecte d'informació, els grups d'interès, l'Estat i els seus òrgans i la societat. Subratlla que rarament els codis al·ludeixen al fet que els periodistes i els mitjans tenen la responsabilitat d'observar críticament la realitat.

3.2. Principis periodístics

En el llibre *Ètica, deontologia i comunicació*, de Manuel Parés i Maicas²⁶, l'autor exposa els principis de l'ètica del periodisme que hauria de complir tot professional. Abans, comenta que el paper dels periodistes en l'elaboració de la informació és essencial, tot i que sovint estan sotmesos a condicionants institucionals, polítics o econòmics. També diu que, cal destacar la rellevància que han adquirit com a emissors d'informació els gabinets de comunicació, que depenen directament d'institucions (tant públiques com privades), o de les empreses que els han creat. Aquests, sovint són l'eix funcional dels periodistes també estan en conjunció amb les relacions públiques. Aquesta pràctica pot ser perjudicial per l'ètica de la informació (més tard tornaré sobre aquest apunt).

²⁶ Parés i Maicas, M. (2011). *Ètica, deontologia i comunicació*. (1ª ed). Barcelona: Editorial UOC.

En el llibre sobre l'estudi de Salvador Alsius²⁷, periodista català, *The Ethical Values of Journalists. Field Research among Media Professionals in Catalonia*, que consisteix en una investigació empírica realitzada entre periodistes catalans pel Grup de Recerca en Periodisme encapçalat per ell mateix, a la Universitat Pompeu Fabra. Aquest estudi tracta des d'una perspectiva ètica i deontològica, el paper exercit pel periodista en la informació periodística o d'actualitat i se centra en els quatre valors ètics o principis fonamentals dels periodistes. Aquests són el principi de veritat, el principi de justícia, el principi de llibertat i el principi de responsabilitat.

Ara en faré una petita síntesi de cada un d'ells que intentarà servir per a orientar-se dins aquest marc. De totes maneres, és un tema molt ple d'interpretacions com és el camp de la informació en si: la seva regulació, els seus límits i condicionants múltiples. També cal destacar que les noves tecnologies de la comunicació i Internet ha fet multiplicar encara més les seves possibilitats i ha obert noves perspectives. En definitiva, ha esdevingut un món més complex del que ja era pel que ja al paper dels mitjans de comunicació i als seus professionals.

El principi de veritat és el més antic i universal de tots els principis de l'ètica. Segons Kant²⁸, dir la veritat és una obligació que s'ha de respectar en tots els casos. El deure d'intentar cercar la veritat és independent dels altres. També s'estableix una distinció clara entre la informació i l'expressió de l'opinió, aquest aspecte no es veu clar en els supòsits d'entreteniment, esports i periodisme de celebritats quant als continguts que mostren.

Walter Lippman²⁹, periodista nord-americà que va realitzar un estudi de l'opinió pública del segle XX, creia que l'objectivitat és possible assolir-la en un cert grau i només seguint actituds professionals. En els codis deontològics sovint no hi figura aquest concepte, se li atribueixen d'altres relacionats amb l'actitud i la responsabilitat del professional com per exemple: rigor, honestat, responsabilitat, honor, imparcialitat, veracitat, independència professional i no-manipulació dels continguts.

²⁷ Alsius, S. (2019). *The Ethical Values of Journalists. Field Research among Media Professionals in Catalonia*. Universitat Pompeu Fabra, 2010.

²⁸ Immanuel Kant, *Crítica de la raó pràctica*, 1788.

²⁹ Citat per Manuel Parés i Maicas: *Ètica, deontologia i comunicació*, 2011.

El principi de justícia, en el món anglosaxó que és on es va desenvolupar abans el periodisme, va lligat a les nocions d'igualtat i imparcialitat. L'honestedat, la transparència del comportament, el coratge i la justícia són un deure per part de l'emissor cap al receptor, és a dir, un deure pel periodista envers la comunitat. Dins aquest principi de justícia, el periodista ha de tenir en compte els estereotips, no poden entrar en el món professional ni en la redacció de les notícies. S'ha de protegir els sectors més dèbils de la societat perquè mitjançant el que la ciutadania llegeix s'eviti la discriminació, ja siguin per origen ètnic, com de gènere, edat, religió, idees, etc.

El principi de llibertat és una premissa de la Declaració Universal dels Drets Humans i que resulta difícil de definir. És molt important en el món del periodisme i pot ser condicionada per elements que no sempre són professionals. Moltes influències externes poden pressionar als periodistes, sobretot les que vénen de poders econòmics, financers i polítics, també poden ser les originades pel poder religiós i militar. Però, en qualsevol cas, els periodistes han de saber apartar-se'n i mantenir distància. Com diu Joan Julibert³⁰ «El nostre lloc és ser portaveus de les persones i sobretot, de les persones que pateixen, i per tant, com més lluny de qui les fa patir millor. Reclamo més veritat als mitjans i sobretot menys mentida i menys ficció... Hem de ser més humils i autocrítics, abandonar les llotges VIP i els reservats als restaurants i trepitjar més els carrers o les sales d'espera dels hospitals o barris». Iñaki Gabilondo³¹ ho comenta al seu llibre *El fin de una época: sobre el oficio de contar las cosas*. En aquests casos s'ha de posar en pràctica «la tècnica del puercoespín», mantenint distància amb «els poders» per no «contaminar-nos». Les punxes de l'eríç ens ajudaran a mantenir aquesta distància.

El principi de responsabilitat, aplicat als mitjans de comunicació, significa bàsicament l'acompliment de tots els principis i l'actitud mostrada pels mitjans i els periodistes en general. Si hi ha una bona actitud i un compliment del codi, també es produeix un procés de reflexió i una conducta i consciència apropiades per a la realització de les tasques professionals.

³⁰ Julibert, J. (2017). *La causa del periodisme: La veritat sobre la construcció del relat en els mitjans de comunicació*. (1ª ed). Barcelona: Edicions Saldonar.

³¹ Gabilondo, I. (2011). *El fin de una época: sobre el oficio de contar las cosas*. Barcelona: BARRIL & BARRAL.

3.3. Codis deontològics

Els codis deontològics o codis ètics tenen un paper essencial i fonamental en tot sistema d'autoregulació, ja que marquen els criteris i les pautes que s'han d'aplicar en qualsevol activitat social regulada per un codi. Són susceptibles de ser establerts i d'aplicar-se en totes les activitats que es duen a terme a través de la institució, associació o corporació que els ha elaborat i aprovat. Són les normes, les pautes, les regles que han de seguir per a realitzar la seva activitat.

Tornant al periodista Ernesto Villanueva (1996), ell estableix una diferenciació entre els codis penals i els codis deontològics des de la perspectiva de la informació periodística que és el següent:

1. Mentre el codi penal estableix sancions per a conductes antisocials, el deontològic marca normes que permeten que la conducta del periodista li permeti acomplir la seva responsabilitat social;
2. El codi penal estableix conductes marcades pel mandat legislatiu. El deontològic, en canvi, formula conductes obligatòries pels que són els seus subjectes i establertes per ells mateixos tot renunciant a un espai de la seva llibertat legal.
3. El codi penal estableix penes privatives de llibertat a les conductes que violin les lleis, i el deontològic apel·la a la convicció racional dels seus membres com a motivació personal per a l'acompliment de conductes professionals.
4. El penal té validesa legal, mentre que el deontològic fonamenta la seva validesa en el fet que el membre implicat s'identifica amb les conductes fàctiques admeses.

Aquesta diferenciació entre codi penal i deontològic ens marca en el primer cas l'àmbit de la regulació legal imperativa, mentre que en el segon cas es tracta de l'autoregulació voluntària, que en matèria d'eficàcia té les seves limitacions. Tot això, a més de posar en relleu de manera genèrica la dimensió ètica de la professió, estableix uns continguts morals concrets mitjançant les seves normes i obligacions, i també, augmenten el prestigi de la professió perquè fan guanyar credibilitat entre els lectors de la societat.

Fins ara hem parlat dels codis en general en el marc de la informació, però cal que distingim entre aquests i els codis dels mitjans de comunicació i els dels periodistes.

En aquest sentit, podem fer-ho a partir de l'aportació de Claude-Jean Bertrand³², qui va fer un treball amb molta repercussió internacional en l'àmbit de la deontologia periodística. Bertrand (1997) afirma que la funció dels codis és informar el públic sobre la professió, com a expressió del fet que existeixen normes de conducta i per evitar que l'Estat intervingui en la professió. Resumint, diu que expressen:

-els valors fonamentals que es concreten en el fet de respectar la vida i promoure la solidaritat entre els éssers humans

-quant a normes generals, estableixen bàsicament no mentir, no apropiarse dels béns dels altres i no fer patir innecessàriament

-quant a principis periodístics, impliquen ser competent, independent, no fer res que disminueixi la confiança del públic respecte els mitjans de comunicació, tenir una concepció àmplia i profunda sobre el rol de la informació, atorgar un paper important en l'actualitat, servir tots els grups socials (sense discriminar-ne cap), estimular el diàleg entre humans, defensar i promoure els drets humans i democràcia, i treballar per a millorar l'entorn i la societat.

I a partir d'aquí, formula uns criteris, que són els següents:

1. Respecte a les normes, en fa una distinció entre les ideals, és a dir, el periodista no ha d'acceptar de treballar al marge de la deontologia, ha de tractar els temes tractats, deixar a banda les opinions, admetre sempre diferents punts de vista, i com deia abans, defensar els drets humans; les generals, és a dir, les pròpies de l'ètica, deixant de banda el punt professional: no mentir, no robar, no fer patir, no falsificar la informació, no acceptar xantatges, etc; per últim, les excepcions, és a dir, el que es fa en un cas especial, com per exemple, comportaments antisocials o perjudicials per tal de, en un moment donat, protegir l'interès públic.

2. Segons les funcions dels mitjans de comunicació, assenyala observar l'entorn, donar una imatge al món que no mostri discriminacions (racisme, xenofòbia o sexisme). Servir d'espai de fòrum, oferir educació, cultura i diversió.

³² Claude-Jean Bertrand, "La déontologie des médias". París: PUF, 1997. Pioner i creador de conceptes d'ètica dels mitjans, responsabilitat en els sistemes i deontologia en fundacions de la democràcia.

3. Respecte al seu àmbit, televisió o premsa o ràdio, tractar temàtiques de temes abordats en l'actualitat i de temes de preocupació social, especialment de successos, de terrorisme i processos judicials (aquí es referia als Estats Units). A Escandinàvia, per exemple, els temes de més interès solen ser els drets de l'home, als països anglosaxons el sexe i als estats musulmans la religió.

4. Els codis estan pensats inicialment per als periodistes, però respecte als mitjans, cal que els seus dirigents separin els aspectes de redacció dels econòmics.

5. Quant a responsabilitat, cal començar pel respecte a un mateix, seguint pel respecte a les fonts -la qual cosa no exclou ser crític respecte la informació difosa-, respecte a les persones (no perjudicar-les), i mostrar molta cura en tot allò que es publica.

6. I pel que fa a la informació, cal no inventar-la. No escampar rumors ni fer servir mètodes mancats d'honestedat, no pagar informació a testimonis d'actes delictius i no violar la privacitat de les persones. Quant a informació, el periodista també ha de seleccionar-la en funció de la seva importància intrínseca i de la seva utilitat al públic. El deure del bon periodista és contrastar la informació i contextualitzar-la. I també s'ha de tenir en compte que les persones que llegeixin la notícia tenen dret de resposta.

Pel que fa al reconeixement del codi deontològic, segons Thomas W. Cooper³³, autor del llibre titulat *Communication Ethics and Global Change*, assenyala que si analitzem amb profunditat un codi cal que tots els seus factors siguin presos en consideració i sempre en diferents graus i segons les diferents circumstàncies. Cooper també afegeix que hi ha un acord comú entre els qui segueixen el codi per diverses raons, que ell considera positives, com per exemple: perquè protegeixen el públic contra les pràctiques professionals nefastes, perquè exerceixen un paper educatiu important pels nous periodistes, perquè constitueixen una espècie de «far» per al treball quotidià, perquè són un element de referència per a la crítica dels mitjans de comunicació. També fa un apunt sobre factors que considera desfavorables, com que els codis poden inhibir el judici personal dels periodistes, poden tenir normes massa generals o ambigües i, que poden ser utilitzats pels jutges. L'autor anglosaxó remarca que els codis no són lletra morta, ja que expressen els criteris professionals amb una base ètica, vigents en el moment de la seva aprovació, tot i que, això

³³ Cooper, T. (1989). *Communication Ethics and Global Change*. White Plains, NY: Longman.

no exclou que, a vegades hi ha canvis en funció de les circumstàncies. Per altra banda, detalla que són instruments de reflexió per ajudar als professionals a entendre la naturalesa de la seva professió i a vincular la seva pràctica amb uns valors ètics més amplis. Creu, també, que els codis són la via més ràpida per a una ètica general de la comunicació perquè són concrets, ideals per a una representació en grup social, focalitzats i amb una intencionalitat i significació.

Després d'aquest petit estudi a partir del recull d'opinions i criteris de diferents autors sobre aquest tema de l'ètica en la comunicació o la deontologia i abans de tancar el tema, m'agradaria fer unes conclusions. Per començar, crec que l'ètica ha estat sempre en crisi al llarg de la història de la humanitat, ja que els conflictes han existit sempre i sempre n'hi haurà, i el codi deontològic és una mica utòpic en el sentit que hi ha molts elements a tenir en compte i no tothom els segueix al peu de la lletra. En segon lloc, cal tenir present també, que en la naturalesa humana sovint els defectes poden dominar la qualitat (en aquest cas professional), i poden esdevenir un entrebanc per l'ètica. En tercer lloc, crec que la crisi de l'ètica és una realitat no només en el món del periodisme, sinó en tots els àmbits (economia, política, social...), i tot i que intentem lluitar entre tots per ensorrar-la, sempre hi ha qui en treu profit estant a prop del poder i en surt guanyant. Quant als mitjans de comunicació, que són un dels elements més importants en la socialització i l'educació, pateixen un cert nivell de degradació. Cal destacar que en els mitjans públics, hi ha un risc molt gran d'intoxicació ideològica per voler servir els interessos dels qui governen (tot i que no sempre és així, el risc hi és), en els de caràcter privat, que hi domina l'objectiu del benefici més que el propòsit de la informació o l'entreteniment, és més preocupant pels efectes negatius que pot provocar a la seva audiència; ja que ignoren tota ètica i codi que hàgim pogut nomenar en aquest apartat. La visió general que hi ha actualment d'aquest tema ètic és bastant negativa i desesperançadora, però és la que hi ha. Tot i que hi ha bones iniciatives per part de certes institucions i certs mitjans que tenen com a principal objectiu l'ètica, no podem dir que sigui la gran majoria.

4. La veritat sobre la construcció del relat en el periodisme

En aquest apartat del treball, veurem com els diferents mitjans de comunicació construeixen el relat que ens condiciona en la manera personal de veure el món, ens servirà perquè ens adonem que cal fer una lectura crítica en tota la informació que ens arriba de «l'allau». És molt necessari que tot allò que ens arriba ho llegim molt críticament per poder analitzar cada punt, ja que, els mitjans, a l'hora de construir un discurs la seva forma mai és innocent i aleatòria, sinó que cada element hi és per una raó i sempre té significat en el missatge final. La informació és essencialment una qüestió de llenguatge, i el llenguatge no és transparent, al darrera sovint s'hi amaguen altres coses. Els periodistes, construeixen el relat del que succeeix, és a dir, són els que s'encarreguen de construir el mirall social. Així doncs, no es casualitat tampoc que aquest apartat estigui situat just després de parlar d'ètica periodística, perquè així el posem en contraposició el que hauria de ser amb el que ens trobem en la realitat. Perquè així com hem parlat en l'apartat anterior sobre allò que hauria de ser el periodisme, també cal dir que el periodisme pot arribar a ser un potent productor d'imatges deformants de la realitat.

Aquest apartat l'escriuré amb l'ajuda d'un llibre en el qual el seu autor, Joan Julibert³⁴ (2017), periodista i expert en anàlisi dels discursos, explica els elements que fan possible la visió determinada del món que ofereixen els mitjans, és a dir, aquell «mirall social» que comentava abans.

4.1. La comunicació en l'era digital: nou paradigma

Des del principi del què es coneix com a comunicació o periodisme hi ha hagut molts elements que han evolucionat i han fet canviar el periodisme tal com el coneixien les generacions d'abans; si més no, les seves formes. L'element clau en aquest canvi ha estat l'era tecnològica basada en internet, que ha obert una nova forma de comunicació i, alhora, de transmissió de la informació. També es pot parlar d'una mena de cosmovisió que trenca el model conegut fins ara (lineal i jeràrquic), el propi dels mitjans de comunicació de massa, i el transforma en un de més participatiu o horitzontal. Aquest que en sorgeix nou, comporta certs avantatges però també riscos diferents. Com que els consumidors

³⁴ Julibert, J. (2017). *La causa del periodisme: La veritat sobre la construcció del relat en els mitjans de comunicació*. (1^a ed). Barcelona: Edicions Saldonar.

d'informació tenim tendència a consumir aquells mitjans que són més afins a la nostra ideologia, això vol dir que ens aïllem informativament parlant, ignorant la veracitat del que llegim en realitat.

Els elements que aporta el nou paradigma informatiu lligat a l'era tecnològica són els següents:

→ La xarxa permet que l'audiència ja no sigui passiva, com abans la coneixíem, sinó que ara l'usuari pot seleccionar la informació que vol llegir.

Aquest d'escollir "a la carta" els elements que un mateix vol llegir pot fer perdre els elements comuns de socialització i, a la vegada, l'opinió pública. Això, també, farà que cadascú amb la seva tria tendirà a ser més en funció del que vol escoltar en comptes d'en funció de valors com la veracitat i el rigor. Dit d'una altra manera, el consum de la informació és massa específic i individual, en contra del model ideal d'informar-se a través de diferents canals. A més els nostres ordinadors i telèfons intel·ligents, com moltes vegades se'ns ha advertit, tenen la capacitat de detectar els nostres gustos, inclinacions i preferències ideològiques amb autèntica precisió, i tot el que busquem al cercador, o l'ús que en fem de les aplicacions que tenim es converteixen en dades per a definir el nostre perfil com a consumidors, en aquest cas, d'informació. Un altre fet a destacar, és el nou model informatiu de certes plataformes digitals (com per exemple, «Playground») que ofereixen directament els seus continguts en funció de l'impacte que han tingut a la xarxa.

→ El mitjà ja no determina.

Seguint en la línia del punt anterior, actualment la diversitat de canals que hi ha per a consumir la informació fa que, una mateixa informació i en formats diferents es rebi simultàniament. De manera que, el mitjà ja no és necessàriament el missatge perquè tots els suports es donen a la xarxa.

Aquest fenomen, que abans de l'era digital no es coneixia, s'anomena narrativa transmèdia i explica la possibilitat de consumir els continguts d'informació i entreteniment en tots els formats possibles.

→ De la periodicitat al temps real

Els nous formats han canviat la idea d'esperar per les notícies, ja que la informació és constant i arriba en qualsevol moment. Aquest element esdevé un perill que posa en risc amb la immediatesa el rigor i pot fer perdre credibilitat i veracitat. A més, pot haver una distorsió de la jerarquia informativa més en funció del temps que de la importància. Per exemple, Iñaki Gabilondo, al seu llibre *El fin de una época: Sobre el oficio de contar las cosas*, parla del perill de la immediatesa, ja que el futur de la qualitat d'informació contrastada, confrontada i crítica es veu amenaçada encara més per la immediatesa de la premsa a internet. I diu: “Dado que la sociedad no tiene tiempo, los periodistas ofrecen informaciones muy resumidas. Y de ese modo se va amplificando y reproduciendo, en un movimiento circular, el problema de la escasez de tiempo, que va ligado a la necesidad de que todo sea más exagerado, más inmediato, más puntiagudo y más preciso: grandes titulares, detalles muy concretos –a ser posible con un culpable o un triunfador con nombre y apellidos-, algo que se pueda digerir pronto y repercute mucho”.

→ La multiplicació dels mitjans.

Abans de l'era digital, en el món analògic l'espai era més limitat i sobretot més car. Les informacions tenien pocs canals i hi havia necessitat de grans infraestructures complexes i cares per a dur a terme la seva feina, a més, calia un gran grup de professionals especialitzats per tal de fer bona feina. Per dur a terme aquesta feina calien grans inversions i per tant, grans socis capitalistes però aquest fet va portar al fet que els mitjans de comunicació es convertissin en empreses més que en prestadors de serveis per a la comunitat. Actualment, però, no es necessiten aquestes grans inversions monetàries per tal de fer periodisme de bona qualitat. L'era digital ha portat abundància i ha fet que els mitjans es multipliquin gràcies a l'abaratiment de la transmissió de la informació. Això també porta que el gran nombre de mitjans que sorgeix en aquesta era no hagi d'estar exposat a un gran soci que marqui el tarannà del mitjà o la seva ideologia, per tant, també augmenten els punts de vista en la comunicació i, de la seva mà, la pluralitat informativa.

Aquest element és el que ens interessa més per la tipologia del treball.

→ Accés directe a les fonts d'informació.

Les noves formes de comunicació fan passar els usuaris del públic de passiu, com era abans, a actiu. Això es deu a que, amb l'ús de les xarxes les fonts d'informació no queden

limitades als periodistes, els usuaris mateixos poden accedir-hi i fer la seva pròpia interpretació del que troben sense necessitat de cap intermediari.

→ Els usuaris fan de periodistes.

Aquest punt va molt lligat a l'anterior. I és a causa de la comunicació en xarxa, sumat al que comentava abans, els usuaris no només poden accedir directament a les fonts (ex: Twitter), si no que també poden participar del relat. Alguns dels usuaris tenen la possibilitat de «dialogar» amb les mateixes fonts i fer que aquest «diàleg» acabi formant part del cos informatiu.

→ Una lectura diferent.

En l'era digital, a la xarxa, els usuaris llegeixen la informació de manera diferent pel mateix element de la rapidesa i actualització immediata i l'abundància de continguts. Això també obliga als qui redacten a utilitzar un nou mètode de redacció, pensant en els nous canals en xarxa. Jakob Nielsen³⁵ explica que la lectura en els mitjans digitals es coneix com a «lectura en F» i es basa en la importància essencial que té per al lector el primer titular i les primeres paraules de cada línia, a partir d'aquí decideix si segueix llegint. Això determina la manera de llegir que es té actualment, descartant les lectures dels continguts amb profunditat. Nielsen (1997) també comenta que tot això obliga als professionals a reinventar-se i estudiar per veure estratègicament quina és la millor manera de presentar la informació perquè el receptor pugui tenir-ne una bona rebuda. Això també pot ser un perill, ja que a vegades les poques paraules poden fer reduir la credibilitat.

→ La dispersió del relat.

L'era tecnològica també condiciona el missatge en direcció oposada a com ho fan els mitjans tradicionals. Els mitjans tradicionals estaven condicionats per l'agenda setting³⁶, els canals eren unidireccionals i no permetien la intervenció d'un canvi en l'ordre dels factors. En canvi, el nou paradigma de la comunicació mitjançant les xarxes permeten una comunicació dispersa, ens porten a poder enllaçar un contingut amb altres a través de diverses interrelacions. Això és el que trenca el discurs jeràrquic i en crea un de més

³⁵ Nielsen, Jakob, *How users read on the web*. Fremont: Nielsen Norman Group, 1997.

³⁶ La teoria de l'*agenda setting* o agenda mediàtica la resumeix l'historiador i comunicador Maxwell McCombs de tal manera: "La premsa potser no té èxit dient a la gent com ha de pensar, però sí que triomfa meravellosament dient als lectors sobre què han de pensar". Aquesta teoria diu, per una part, que els mitjans de comunicació actuen com a filtres de la realitat i, per una altra part, que aquesta tria d'esdeveniments que fan els mitjans influeix en la consideració que té el públic d'ells (ex: el lector sempre considerarà que la notícia que ocupa la primera plana és més important que la de la tercera).

dispers. A partir de tot això, els mitjans han de fer un pensament i canviar l'estratègia. Han de passar de ser la font d'informació dels seus lectors a ser qui l'ordena i qui els guia dins el món tan dispers i abundant en què es troben. Els mitjans segueixen tenint una funció d'element cohesionador dins la societat; ajuden a construir un imaginari col·lectiu i un relat en el qual els lectors s'hi puguin sentir identificats com a comunitat/societat. Així doncs, les noves formes de comunicació no signifiquen el final del periodisme professional.

4.2. El prestigi de la premsa

Els mitjans de comunicació de massa segueixen sent en l'actualitat els tres formats tradicionals a partir dels recursos que necessiten per existir: la premsa, el paper i la lletra; la ràdio el so transmès mitjançant el canal auditiu i freqüències, i la televisió, la imatge i el so. Cada un d'ells amb les seves característiques pertinents, de manera que el missatge es veu condicionat per cada una d'elles, no només en la manera com es prepara el contingut, sinó també en la difusió i la recepció d'aquest. La consolidació de la xarxa i el nou paradigma de comunicació ha fet que tots ells es redefineixin, per exemple, televisió i premsa miren de transformar-se augmentant els estímuls visuals en la seva lectura i interpretació; però, tot i aquests canvis, l'estructura essencial de cada un d'ells es manté. De manera que tot segueix en la línia de la teoria de Marshall McLuhan³⁷, que afirmava que el mitjà és el missatge.

Malgrat tot, la premsa segueix gaudint en l'actualitat d'un prestigi per culpa del que comentaré de manera breu seguidament, les principals firmes periodístiques i noms de mitjans segueixen intentant fer-s'hi un lloc perquè això els fa gaudir de cert respecte i notorietat. Pel que fa a la ràdio, l'element que fa que guanyi virtut és la immediatesa i el fet de poder escoltar directament la veu dels protagonistes dels diferents successos o dels seus narradors; i la televisió és l'espai comunicatiu de l'impacte pel fet de basar-se en imatges.

El prestigi de la premsa escrita, es deu a diversos motius, el primer de tots ja el comentava abans, i és que l'opció que dóna el periodisme elaborat per a ser llegit és precisament que els seus consumidors poden rellegir el mateix contingut un cop i un altre i tots els que ho desitgi. A més, dóna la possibilitat que els lectors puguin decidir què llegeixen i què no. Per

³⁷ Marshall McLuhan va ser professor de literatura anglesa, crític literari, filòsof, i va ser fundador dels estudis sobre els mitjans de comunicació, autor més reconegut sobre el determinisme tecnològic. «El mitjà és el missatge» és una frase seva, significa que la forma d'un mitjà encaixa ell mateix. És a dir, el mitjà influeix en com el missatge es percep.

aquest motiu, els textos pensats per ser publicats a la premsa són més llargs i més profunds, cosa que permet que els lectors puguem analitzar-los.

La premsa, amb les seves publicacions periòdiques, no permet la immediatesa que poden oferir altres mitjans gràcies al seu sistema de producció; però, a diferència d'altres mitjans, la premsa és un mitjà de referència en l'àmbit de la interpretació, reflexió i anàlisi de les notícies. El llenguatge que utilitza renuncia a la distància del tractament objectiu de la informació seguint una línia editorial, i per tant, a l'adscripció ideològica. El seu llenguatge és purament interpretatiu per damunt de l'informatiu. Són els mitjans amb més referència, ja que si ens fixem, en tot debat polític de televisió o a les mateixes xarxes socials, quan es vol mostrar alguna cosa no fan servir el so d'un informatiu de ràdio o les imatges emeses en un canal concret de televisió, sinó que s'utilitza retalls de diaris o captures de pantalla que mostren la notícia necessària. Aquest fet demostra el prestigi que té la premsa per sobre de qualsevol altre dels formats.

A més, la premsa té un avantatge enfront dels altres formats, la permanència dels seus escrits a diferència de la volatilitat dels continguts audiovisuals. El periodisme deixa empremta, la lletra escrita s'associa a la memòria, la podem retenir i els periodistes i els editors en són conscients i treballen partint d'aquestes idees. L'elaboració de portades contenen molt contingut icònic i simbòlic, quants cops s'han publicat portades que han estat en boca de tothom?

Cal destacar el fet que l'època del paper està quedant lluny per les noves generacions, més que res pel fet que la quantitat de continguts que hi ha ara és tan gran que seria impossible plasmar-la com tradicionalment es feia abans, en diaris de paper matinals i vespertines. Per aquest mateix fet, són molts els mitjans de premsa tradicionals que s'han passat també a la seva versió digital per tal d'ampliar els seus continguts.

Pel que fa a la premsa en paper, l'espai que ofereix és limitat i això fa que s'hagi d'estudiar molt bé que s'hi posa i que no i quin lloc i ordre ocupen, en altres paraules, quina jerarquia s'utilitza. Per aquest motiu, hi ha uns criteris per escollir aquesta jerarquia de notícies. El

resultat final sempre serà: en portada, els temes més importants, acompanyats de les fotografies, titulars i destacats més adients pel dia en concret. Així doncs, la limitació en l'espai i la ubicació de les notícies ha convertit en naturalesa pròpia del mitjà l'elaboració de cossos textuais que tenen significat ja en la forma que presenten.

El fet de ser el primer mitjà sorgit per a difondre informació la fa especial i atractiva per tots aquells que busquen prestigi. Per tots aquests motius comentats en aquest apartat, crec que sempre serà el mitjà amb més prestigi per molt que els anys passin i els altres formats es desenvolupin.

4.3. L'origen del relat: fonts informatives

Els mitjans de comunicació necessiten un punt de partida perquè la seva professió existeixi, a part dels seus consumidors, la part més essencial sobre la qual gira la informació i els continguts dels mitjans són les seves fonts. Sense les fonts informatives no es podria entendre la professió del periodista. L'origen del relat, per tant, també es deu a les fonts.

Els periodistes no han de buscar les informacions de sota les pedres, sinó que a través de les redaccions dels mitjans s'estableixen relacions complexes de comunicació que estan constantment rebent i enviant informació. Els mitjans de comunicació són grans centrals de dades en què els periodistes fan recerca i selecció de la informació que li és més adient segons el discurs que ha de treballar, els seus interessos i també els espectadors. Ja que, amb la teoria del *framing*³⁸ o enquadrament es veu que segons el destinatari interessarà un tipus d'informació o una altra diferent. Aquesta teoria queda en constància en el llibre de Lakoff³⁹ (2018), *No pensis en un elefant: Llenguatge i debat polític*.

Les fonts lluiten aferrissadament per ser escoltades o llegides, i després per tenir prou difusió. Per això, les fonts intenten enviar la informació als mitjans de comunicació per tal

³⁸ La teoria del *framing* apareix, de primeres, en l'àmbit de la psicologia i és Erving Goffman qui afegeix els seus matisos sociològics i adoptarà el terme també en els estudis dels mitjans de comunicació, sobre els anys seixanta. Aquesta teoria es basa en la idea que els mitjans no només estableixen els temes de l'agenda que tractaran en el debat públic, sinó que també defineixen una sèrie de pautes o "marcs" amb els quals pretenen afavorir una determinada interpretació dels fets que estan informant. És a dir, el *framing* determina la manera en la qual el periodista selecciona certs atributs i no uns altres per informar sobre un tema.

³⁹Lakoff, G. (2008). *No pensis en un elefant: Llenguatge i debat polític*. Barcelona: Viena.

que el missatge es difongui el més ràpid possible. Per tant, podem dir que les fonts d'informació no són innòcues i que també van connotades segons els seus propis interessos, volen que la informació que es difongui sigui en funció d'un relat determinat. Així doncs, la feina del professional serà agafar la informació pertinent i, seguint els criteris periodístics, elaborar-les i treballar-les per tal de calibrar el relat i que sigui d'interès pels lectors (deixant enrere l'interès de l'emissor de la informació).

Després d'aquest breu resum, parlaré de dos tipus de fonts: les primàries, que són les que es troben en l'origen de la informació o del succés, i les fonts documentades o de contrast, que són les que serveixen com a signatura del contracte periodístic.

4.3.1. Les fonts primàries o inicials

Les fonts que classifiquem com a primigènies són les que responen al corrent d'on sorgeix el fet susceptible de ser notícia. Solen ser les agències d'informació, gabinets de comunicació, les pròpies fonts dels periodistes, el feedback dels mitjans, altres mitjans de comunicació, les xarxes socials, i elements tan bàsics com l'observació i intuïció del periodista.

→Les agències de comunicació són la primera font.

El seu personal són periodistes, i en la majoria dels casos depenen d'ens governamentals. Aquesta dependència condiciona el discurs informatiu i marca una sèrie d'elements en els continguts. Això també condiciona que elles posin en les seves prioritats les notícies relatives a les institucions i els principals centres de poder. Les mateixes agències fan selecció i determinen quines són les notícies més rellevants i les cuinen segons uns codis de recepció preestablerts, també segons la versió d'aquestes fonts. Els periodistes quan reben les notícies d'aquestes fonts, les reben classificades per seccions i per la seva rellevància.

→Els gabinets de comunicació.

Són instruments de comunicació que tenen les empreses, institucions i entitats per a difondre el seu missatge. Hi treballen periodistes i professionals de la comunicació, en general, que solen tenir afinitat amb la empresa per la qual treballen. Els periodistes reben les notícies segons una narrativa ja feta per ells, i segueixen en la línia de les agències de

comunicació, la informació sovint es veu connotada pels seus propis interessos. Els gabinets donen moltes facilitats als periodistes perquè accedeixin al material que necessiten, però no ho fan innocentment, sinó que ho fan per a poder donar una narració que convingui a la part per la qual treballen.

→El feedback del mitjà.

Apareix quan els mitjans de comunicació atreuen persones interessades al que fan o al que volen denunciar i d'aquesta manera, com a fonts, aporten informacions que poden tenir valor afegit en la primícia. Aquestes fonts també es poden classificar en l'altre grup de fonts contrastades perquè com que no són informacions d'origen desconegut han d'estar comprovades pels professionals de la comunicació.

→Les xarxes socials.

Com deia en un dels apartats anteriors, la nova era tecnològica ha fet entrar nous elements en el paradigma de la comunicació, i les xarxes socials en forma part. Parlant de les fonts informatives no hem d'oblidar-les ja que són una via més de comunicació d'un fet o una denúncia. També comporten el perill de la pèrdua de l'origen informatiu i l'exclusiva.

→Les fonts pròpies dels periodistes.

Són part de la investigació del professional d'un fet. També la proximitat al fet pot fer que aconseguixi pistes rellevants. A més de, trucar portes per resoldre la falta d'informació que es té sobre cert esdeveniment. Entre aquestes fonts s'inclou el cercle de coneguts que envolta el periodista i que, gràcies a la complicitat que creen, pot esdevenir gran ajuda però també pot complicar-li la feina pel que fa a la distorsió de dades o informació per certs interessos que hi pugui haver entremig. Aquest tipus de font, només es recorrent de professionals amb experiència i certa trajectòria.

→La competència dels mitjans també és una de les fonts.

Apareix fruit de la urgència en publicar les notícies i la immediatesa que vol fer ser el primer en difondre-la. Totes les redaccions estan subscrietes a altres canals de diferents mitjans de comunicació per a rebre'n els seus continguts ja que en certs moments els pot servir d'ajuda. Aquest fet pot provocar homogeneïtat de la informació si molts mitjans fan el mateix en certa notícia.

4.3.2. Les fonts documentades o de contrast

Aquesta tipologia de fonts són les que utilitzen els periodistes per a poder verificar els fets d'una situació i contrastar-los amb el que els ha arribat de les fonts inicials o primigènies. És a dir, per a poder explicar una versió més detallada dels fets i trobar el punt que li doni més credibilitat a la notícia, per donar la versió més verídica dels fets. A partir d'aquestes fonts podem diferenciar la tasca del periodista professional amb la de qualsevol altra persona, ja que, com deia a l'apartat de ètica periodística i codis deontològics, el periodista ha de vetllar per a mostrar la versió que més s'acosti a la veritat i, d'aquesta manera s'estableixen els vincles de confiança entre el periodista i els seus lectors. La feina del periodista, és contrastar les fonts per arribar a aquesta versió més real dels fets, això és el que s'espera com a receptor d'un periodisme honest. És "el contracte" entre les dues parts. Segons la proximitat dels fets amb el periodista s'estableixen diferents tipus de fonts documentades que són les que explicaré a continuació:

→ La font primària.

És el testimoni vivencial del fet. En moltes ocasions és qui pot posar l'accent emocional a la notícia. En principi, aquestes fonts estan dotades de molta credibilitat perquè els testimonis dels fets relaten directament el que han viscut i experimentat. Les emocions, però, poden mostrar una versió allunyada o ennuvolada de la realitat o, si més no, de la versió objectiva dels fets, ja que estan relatades des dels ulls i el punt de vista de la persona implicada. Tot i això, es necessita si el que es busca és donar ressò mediàtic, o si es busca un gran impacte per part dels receptors. En fets traumàtics, aquestes fonts fan guanyar-se el respecte i l'admiració dels lectors ja que poden sentir empatia pel que han viscut. Precisament per això, aquesta empatia pot posar en risc l'objectivitat i el contrast d'informació i poden crear l'efecte contrari al que es busca en el periodisme. Sota la meva opinió, però, crec que les fonts extretes en el testimoni personal de les persones és un punt positiu a introduir en una notícia, com més pluralitat en les fonts hi hagi, millor.

→ La font secundària.

És el testimoni visual o auditiu. No cal que hi estigui implicat directament, però sí que és pròxim als fets (tant geogràficament com temporalment). Serveix per matisar les fonts oficials quan hi ha sospita de que aquestes hagin fet la seva pròpia versió dels fets segons

els seus interessos. Aquest tipus de fonts també poden mostrar un punt de vista subjectiu de la notícia. Així que, com deia al principi, serveixen per acabar de contrastar les versions de les fonts oficials.

→ Les fonts terciàries.

Són les fonts oficials i les més recurrents. És la narració que ofereixen les institucions sota la seva mirada. Se solen utilitzar sobretot per confirmar uns fets o contrastar-los amb la font que li ha arribat al periodista. Aquestes fonts inclouen també la mirada dels dirigents polítics i de les agències d'informació. Solen ser les fonts més recurrents, sobretot, per la urgència de les notícies i la rapidesa que demanen els mitjans. Normalment, quan hi ha un succés rellevant, són les institucions o les agències de comunicació les que serveixen com a primer referent del periodista, i en principi, el més fiable. Tot i que, com deia abans, aquest tipus de fonts solen estar molt connotades pels poders i els dirigents, i se sap, i en alguns casos, s'ha desemmascarat la intenció que han tingut per part de les institucions de silenciar els periodistes i mostrar una versió que no era del tot certa, vetllant pels seus interessos. Tot i això, són les primeres fonts que s'agafen per a confirmar fets.

→ Les fonts analítiques.

Són les veus del que en diem "els experts", que donen una versió més específica sobre certs temes que poden sortir a l'agenda mediàtica. L'ús de la veu dels experts serveix quan es vol explicar el perquè de les coses i es recorre a la intervenció dels analistes pel seu coneixement específic en l'àmbit que es necessita en cada cas per explicar la realitat. Molts cops són extensions de les fonts oficials ja que, molts d'aquests experts treballen per empreses o institucions que estan interessades en els fets que es relaten. Un exemple d'aquests "experts" són els economistes, que va ser una de les figures més reclamades a partir de la crisi financera del 2008, ja que es necessitava donar explicacions i arguments a la societat i la manera més fàcil d'arribar-hi era a partir dels mitjans de comunicació. Fins i tot se sap que hi ha càtedres que es dediquen específicament i exclusivament en buscar estratègies per imposar un relat en els mitjans de comunicació sobre el deute públic i el dèficit d'Espanya per a donar una versió interessada de la situació. Tot i això, no és un fet distintiu d'Espanya, també succeeix en altres països com al Regne Unit durant la campanya del Brexit, per exemple.

→ Les fonts mediàtiques.

Són les que s'utilitzen a les redaccions per explicar el punt de vista sobre una situació de gran impacte del nostre entorn i de la nostra societat a la resta del món. També són les que s'utilitzen per desmentir fonts oficials inversemblants o per donar rellevància a una informació internacional. Sempre s'utilitzen citant mitjans internacionals rellevants i de referència al món, ja que, d'aquesta manera sembla que donen més credibilitat a la pròpia informació i també per atribuir al mitjà una dimensió d'expansió en el món. Aquest fenomen de citar fonts internacionals també és una manera de donar crèdit i importància i visibilitat a situacions d'aquí. Un exemple per entendre-ho millor és el cas del Procés: els mitjans locals estaven atents a la premsa internacional per així poder mostrar l'impacte que havien tingut al món, per a ser escoltats internacionalment sota el lema «El món ens mira».

→ Les fonts demoscòpiques.

Són les fonts que utilitzen els mitjans per convertir-se aparentment en un reflex de l'opinió pública. Aquestes fonts van des d'enquestes oficials (encarregades per algun mitjà o organisme públic), fins a mostres on es pregunta aleatòriament als ciutadans. Les xarxes socials han facilitat aquest apartat, ja que es molt més senzill llançar enquestes (per exemple al Facebook o a l'Instagram se'n poden trobar, als portals digitals dels mitjans també i a moltes altres plataformes). És una bona manera per sintonitzar amb l'opinió pública i una manera de que els lectors sàpiguen que la seva opinió compta. Aquestes mostres tenen poca validesa des del punt de vista sociològic perquè no són representatives de l'univers (les responen els qui llegeixen aquell mitjà, la resta normalment no es veu representada en les respostes de les mostres). Apart dels valors numèrics, s'agafen textos que són elegits pels mitjans per a ser un reflex de l'opinió pública, i també de reaccions que tenen els lectors sobre els continguts. En definitiva, són instruments utilitzats per als relats que fan els mitjans de comunicació i que reforcen a la idea de que l'*instint gregari*⁴⁰. A més, les enquestes també són utilitzades amb la estratègia que fa que els lectors, en analitza-les puguin sentir-se emparats sota un estat d'ànim col·lectiu, que és el que s'intenta modular.

⁴⁰ L'instint gregari és una idea sorgida en els estudis de la psicologia social i s'entén com la necessitat que té l'individu d'evitar l'aïllament social, i que renúncia per aquest mateix fet a la seva pròpia consciència intel·lectual. És també l'actitud d'imitació del propi jo del corrent majoritari (també s'entén com l'actitud de la societat de comportar-se "com xaiets", informalment parlant).

4.4 L'àrea geogràfica també connota el missatge

Sempre s'ha sabut i s'ha dit que un dels factors que determina més el discurs dels mitjans de comunicació i, posteriorment, la forma en com arriba a la població, és a dir, la interpretació del discurs, és l'àrea geogràfica a la qual s'adreça. Aquest factor és decisiu, ja que el discurs periodístic és el resultat de l'agenda de temes (agenda mediàtica) i la manera com es tracta (la seva perspectiva). Per tant, l'àrea geogràfica determina el discurs dels mitjans. Això es deu al fet que cada lloc té els seus elements d'ordre polític, social, cultural i econòmic, i en cada lloc són diferents. A partir de consideracions com aquestes, i també de llengua i sentiment de comunitat, s'estableixen certes prioritats informatives i una certa manera per explicar el relat dels fets que succeeixen; i són maneres diferents a cada lloc.

La ideologia també és un factor més a tenir en compte en els mitjans, per molt neutrals que hagin de ser els articles, sempre tendeixen a tirar cap a una banda o altra i si ens fixem, amb el llenguatge que utilitzen provoquen que entris a la informació assumint una realitat concreta. El terme ideologia neix amb la Il·lustració al segle XVII (ideologia=coneixement enciclopèdic=connotació positiva), tenir ideologia significava tenir prou coneixement per a qüestionar els prejudicis que hi ha a la societat, ser capaç de desmuntar el que es pressuposa. Al segle XIX, amb Karl Marx la ideologia passa a tenir connotacions negatives.

En aquest punt, faré una distinció entre els mitjans espanyols i els autonòmics, que com he dit són un factor clau en la construcció del relat. No és el mateix discurs el que narra un mitjà que es dirigeix a tot l'Estat, que un altre que es dirigeix als ciutadans de Madrid, o un altre que es dirigeix als ciutadans de Tossa de Mar, per dir-ho d'una manera més pràctica.

4.4.1 Mitjans estatals

L'àmbit al qual es dirigeixen els mitjans espanyols són tot Espanya. Per tant, són els mitjans que s'encarreguen de situar l'ordre i l'agenda mediàtica que afecten a tots els ciutadans del país. Es dirigeixen a tots els ciutadans d'Espanya. El seu punt de partida es formula, doncs, a partir dels interessos d'aquest mateix estat i els seus ciutadans, tots ells que tenen en comú el mateix patró cultural i social. En principi, a partir d'ells també es forgen els valors nacionals comuns o els signes d'identitat dels lectors.

Com a la resta del món, els mitjans espanyols tenen la seva seu a la capital, és a dir, a Madrid. A partir d'allà s'intenta mantenir la vocació de traslladar la seva visió a la resta del territori.

La premsa estatal, doncs, posa el focus sobretot en la política i en l'economia, ja que són àmbits que afecten a tots els ciutadans de la comunitat espanyola. Per tant, posa el focus en els seus actors principals, els seus protagonistes. La política internacional s'explica a partir dels interessos espanyols (posant l'accent als països sud-americans, als Estats Units i al Marroc, per relacions històriques passades). A partir de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, l'any 1986, la premsa espanyola va començar a donar visibilitat a temes de política comunitària i també temes de debats i altres preocupacions dels països que en formaven part. Per exemple, el que s'anomena "discurs de la por", amb especial incidència a temes com la immigració, el terrorisme islamista, etc.

El periodisme estatal també el marca l'agenda actual, i si ens fixem en les seves portades, veurem que són pràcticament coincidents. Les portades indiquen quins són els temes de més rellevància o quines són les qüestions essencials d'interès i també es pot començar a intuir des de quin punt de vista se'ls valora. Si ens aturéssim un moment a observar les portades dels mitjans estatals, veuríem que l'elecció dels temes a tractar i la importància que se'ls hi dona està totalment plasmat ja en la primera pàgina.

En aquests mitjans, també, és on més es poden veure les diferències segons la ideologia de cadascú. Aquestes diferències són més notables. Com que els mitjans solen tractar els temes de més polarització política és aquí on podem diferenciar els diferents punts de vista en els temes centrals, com ara el tema que he escollit per la meva anàlisi de cas, l'exhumació del cos del dictador espanyol, Francisco Franco.

4.4.2. Mitjans autonòmics o regionals

Els mitjans d'àmbit autonòmic són un espai comunicatiu que cobra especialment sentit en territoris sense estat que volen o desitgen ser una comunitat diferenciada i que tenen un fort sentiment de nació. Per tant, es podria dir que aquests mitjans solen estar lligats als

sentiments nacionals que acompanyen a la comunitat a la qual es dirigeix. El punt de vista que solen cobrar en els diferents fets de l'agenda mediàtica solen posar l'accent i el punt central en les accions de les seves pròpies institucions, que fan donar un punt de vista diferent, amb especial incidència al factor de l'autogovern i a l'autogestió. La narració del discurs dels fets dels mitjans autonòmics sovint xoca amb la narració que en fan els mitjans estatals, ja que des dels altres s'intenta uniformitzar la informació i com que cadascú té la seva versió dels fets solen divergir.

Els mitjans autonòmics, doncs, fan reforçar llaços amb la seva comunitat, ja que mostren punts en comú amb els seus consumidors. Serveixen per reforçar els trets diferencials del país i impulsen una cultura pròpia de cada comunitat autònoma. A Espanya, els mitjans autonòmics més rellevants i amb més força són els de Catalunya i Euskadi, ja que són els dos territoris amb més fort debat nacional aquí. La resta de mitjans autonòmics no han tingut tanta força, i sobretot, han tingut una incidència en el relat gairebé insignificant. Molts d'ells han passat a ser mitjans al servei dels governs de cada comunitat.

Joan Julibert⁴¹ comenta que els espais d'informació meteorològica són importants perquè donen informació més detallada sobre les diferents comunitats, ja que en els mitjans estatals en donen una informació molt general. Explica, que TV3 ha aprofitat espais com aquests per crear consciència de país i història comuna amb altres llocs de parla catalana.

En el cas català, hi ha hagut un gran esforç per part dels seus mitjans públics per ser a tot arreu establint centres territorials a cada demarcació que ha estat possible. Els mitjans privats no han pogut seguir aquesta estratègia, per tant no han pogut ser competència en aquest aspecte.

En conclusió, l'àrea geogràfica d'un mitjà de comunicació connota el seu relat segons les diferents realitats polítiques i culturals, que acaben impregnant el seu relat i construint un discurs d'una manera i no d'una altra.

⁴¹ Julibert, J. (2017). *La causa del periodisme: La veritat sobre la construcció del relat en els mitjans de comunicació*. (1^a ed). Barcelona: Edicions Saldonar. p.138

5. Anàlisi Crítica del Discurs (ACD)

La comunicació és una part molt important dins la nostra societat, per no dir la que més. De la comunicació depenen moltes coses, i és molt important que hi hagi una bona comunicació. Quant a la informació del que passa al nostre entorn, quant a l'estudi de casos i fins i tot per les relacions humanes. Aquesta importància ha estat valorada des de fa molts i molts anys, ja pels nostres avantpassats. Com ja he comentat en altres apartats, el discurs sobre un mateix succés pot ser relatat de diferents formes i per això és important que ens fixem molt bé en com estan construïts i per això la seva anàlisi és essencial. Concretament hi ha una disciplina que s'encarrega d'aquesta anàlisi i que és la que em va cridar l'atenció per a la realització d'aquest treball. Això també és perquè trobo molt necessària l'anàlisi dels discursos que ens arriben des que em vaig adonar que hi ha maneres molt diferents d'explicar les coses i perquè és possible que ens intentin manipular a través de la construcció d'aquest relat. Això pot ocórrer des del context que se'ns dona, és a dir, com se'ns situa dins els fets, fins als buits o silencis comunicatius que hi ha als mitjans. Els mitjans utilitzen un tipus de llenguatge que fa que entris a la informació assumint una realitat que potser caldria qüestionar i que, en llegir-la, l'acceptem.

Una de les teories que més interès ha posat en l'anàlisi dels textos periodístics ha estat l'Anàlisi Crítica del Discurs (ACD). Per aquest motiu en farem una ràpida passada per posar en context sobre què és i en què consisteix aquesta disciplina. La branca de l'Anàlisi Crítica del Discurs (ACD) - o CDA, "Critical Discourse Analysis"- és la que s'encarrega d'aquesta tasca i en aquest apartat en faré una breu passada pels seus principals teòrics i les seves principals aportacions sobre el tema. La investigació crítica del discurs parteix del concepte anàlisi crítica i té com a objectiu fonamental evidenciar, a través de l'anàlisi del discurs, problemes socials i polítics. També s'estudia per desmitificar estructures de poders i per desnaturalitzar ideologies, ja que els mitjans tenen el poder de «posar-nos les ulleres» i fer-nos mirar el món d'una manera determinada.

L'ACD va sorgir als anys 70 com un corrent autònom centrat en les relacions de poder que es transmetien amb el llenguatge. Utilitza la semiòtica i la sociologia per extreure conclusions sobre la configuració del discurs. Els primers treballs d'aquest corrent van continuar les investigacions que s'havien realitzat en la lingüística crítica. Els principals

representants del ACD són Norman Fairclough, Ruth Wodak i Teun Van Dijk. Però, tot i així, hi ha molts altres professionals de la disciplina, investigadors i teòrics, com ara: Theo van Leeuwen, María Fernanda Villalba, Paul Chilton, Ian Parker, Carmen Rosa Caldas-Coulthard, Christina Schäffner, Roger Fowler, Gunther Kress, Mary Talbot, Siegfried Jäger, Robert Hodge o Salvador Alsius.

Segons Teun A. van Dijk “L'Anàlisi Crítica del Discurs és un tipus d'investigació analítica sobre el discurs que estudia primàriament la manera en què l'abús del poder social, el domini i la desigualtat són practicats, reproduïts, i ocasionalment combatuts, pels textos i la parla en el context social i polític”.⁴² Els investigadors d'aquesta disciplina no s'acontenten només amb ser conscients de la implicació social de la feina que fan sinó que, a més, assumeixen posicions explícites en els assumptes i combats socials i polítics. Aspiren a comprometre's en pràctiques professionals que puguin ser útils en general dins de processos de canvi polític i social, i, com deia, que recolzin a la resistència contra el domini social i la desigualtat. Així doncs, l'ACD intenta contribuir a dotar de poder tots aquells grups socials que manquen d'ell, amb la finalitat d'ampliar el marc de la justícia i de la igualtat socials.

Seguint amb Van Dijk, afirma que “La perspectiva que es fa a partir de l'ACD requereix una aproximació funcional que vagi més enllà dels límits de les frases del discurs, i més enllà de l'acció i de la interacció, i que intenti explicar l'ús del llenguatge i del discurs també en els termes més extensos d'estructures i processos socials, polítics, culturals i històrics”⁴³.

Norman Fairclough i Ruth Wodak (1994) parlen dels principis bàsics de l'Anàlisi Crítica del Discurs, que queden resumits en aquests punts:

1. L'ACD tracta de problemes socials.
2. Les relacions de poder són discursives.
3. El discurs constitueix la societat i la cultura.
4. El discurs fa un treball ideològic.
5. El discurs és històric.

⁴² Teun A, V D. (2003). *Ideología y discurso*. Barcelona: Ariel.

⁴³ Teun A. van Dijk (1999). *El análisis crítico del discurso* (revista *Anthropos*).

6. L'enllaç entre el text i la societat és intervingut.
7. L'anàlisi del discurs és interpretatiu i explicatiu.
8. El discurs és una forma d'acció social.

Cada cop sorgeixen més estudis i anàlisi de casos que s'investiguen mitjançant aquesta disciplina. En el meu cas, també duré a terme una investigació sobre un cas, tot i que l'anàlisi el faré seguint un esquema que jo mateixa m'he marcat, en què, per parts, aniré passant per cada element de la peça pertinent.

6. Anàlisi de cas: Exhumació del les restes de Franco

En les següents pàgines desenvoluparé una anàlisi informativa d'un seguit de peces informatives que he escollit a partir de la tria, també, de diferents mitjans de comunicació (que mencionaré més abaix) que han parlat en aquests últims mesos sobre el cas de l'exhumació del cos de Franco. Així com també en faré un seguiment mediàtic. Tots els mitjans escollits han escrit els articles en el mateix context informatiu però cada un d'ells des del seu enfocament com a mitjà.

Gràcies a aquest estudi podrem saber si l'enfocament que hi és diferent o bé si es manté d'igual forma. Podrem veure també en quins aspectes hi posen més èmfasi i quins ofereixen més pluralitat informativa. També de quina manera utilitzen el llenguatge, quines prioritats informatives s'hi veuen reflectides i també si s'hi donen silencis comunicatius, entre molts altres aspectes.

6.1. Context del cas

El context informatiu del cas és molt i molt extens. Podríem començar per la data en què va morir el dictador espanyol i se'l va enterrar al Valle de los Caídos, tal com estava previst. Des de llavors, i fent un salt temporal fins a un temps més pròxim, tot comença quan el 10 de desembre de l'any 2007, el govern espanyol del moment, que era en PSOE amb el seu corresponent president, José Luis Rodríguez Zapatero aprova la Llei de la Memòria

Històrica. La llei es pot consultar encara al web del govern d'Espanya, a l'apartat Ministerio de Justicia.⁴⁴

La intenció que es tenia amb l'aprovació d'aquesta llei era que, quan es posés en vigència i en aplicació, fes reformular el conjunt monumental del Valle de los Caídos. El seu primer pas seria l'exhumació de les restes del dictador, per tal que el lloc deixés de ser un monument que exalti el feixisme, i les figures de Francisco Franco i José Antonio Primo de Rivera (dues de les figures responsables de l'horror de la Guerra Civil i la posterior dictadura franquista) del règim polític autoritari i dictatorial vigent a Espanya entre 1939 i 1975. La realitat és que aquesta llei no s'ha acabat d'aplicar ni de complir. Avui encara no s'ha exhumat el cos de Franco i, tot i que el passat mes de març es va anunciar la data de la seva exhumació, no sabem que passarà després de les últimes eleccions del 28 d'abril. A més, ja sabem que hi ha hagut molts entrebancs en el seu procés, per l'oposició de la família Franco a l'exhumació, ja que, a més, els Franco argumenten que l'exhumació violaria quatre articles de la Constitució. Com es diu a un dels articles de *La Razón* dedicats al cas de l'exhumació de Franco, amb el títol "*Los Franco argumentan que la exhumacion viola cuatro artículos de la Constitución*" publicada el 12 de març d'aquest any:

"Utrera-Molina argumenta que el decreto del Consejo de Ministros viola el artículo 86 de la Constitución, que establece que para dictar un Decreto-Ley debe existir el presupuesto de extraordinaria y urgente necesidad. Además se estaría violando también el artículo 14 al tratarse no de una medida general sino específica para los restos del general Franco, los únicos que se quieren sacar del Valle de los Caídos aunque no es el único enterrado en el monumento que no es víctima de la Guerra Civil. La decisión del Gobierno viola asimismo el principio de libertad de religiosa consagrado en el artículo 16.1. Finalmente los Franco ven también menoscabado su derecho al honor, la intimidad personal y familiar y la propia imagen recogido en el artículo 18."⁴⁵

⁴⁴ Ley de la Memoria Histórica. Es pot consultar al web del Gobierno de España, a l'apartat Ministerio de Justicia <https://ley memoria.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/LeyMemoria/es/memoria-historica-522007>

⁴⁵ Rojo, A. Esteban, R. (2019, març 12). Los Franco argumentan que la exhumacion viola cuatro artículos de la Constitución: LA RAZÓN accede al recurso ante el Supremo contra la promesa estrella del Gobierno de Sánchez. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/los-franco-argumentan-que-la-exhumacion-viola-cuatro-articulos-de-la-constitucion-KF22364259>

En la meua opinió, semblava que al principi no es donava molta informació sobre el procediment perquè es vol dur a terme des de la discreció, com ja es va dir en el seu moment, sense convocatòria pública ni de mitjans. Però en passar els mesos la informació sobre el cas va creixent, sobretot en la premsa escrita. Alguns mitjans en fan un seguiment molt exhaustiu i detallat.

Tot aquest procés s'entendrà millor llegint l'eix cronològic dels seus fets (que es troben a l'apartat dels annexos), que van des de la mort del dictador i passant per l'aprovació del decret llei, fins a l'actualitat. L'eix cronològic, que el trobaràs als annexos, al final del treball) l'he construït a partir de la recerca d'articles en diferents mitjans de comunicació digitals com El País, La Razón o la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA). També gràcies a l'ajuda de les publicacions i actualització de l'Agència EFE. Les dates subratllades amb groc són les que he considerat més rellevants i a tenir en compte.

6.1.1. Període de temps escollit

Tot i que m'agradaria que fos una anàlisi de tots els fets que han tingut lloc en tot aquest període de temps, per temps i extensió, no ha estat. Així doncs, la meua anàlisi se centrarà en quatre dels fets que trobo més rellevants i de manera cronològica, des del principi a l'actualitat.

El període de temps que he escollit per a dur a terme aquesta anàlisi informativa, té el seu inici entre el dia **31 de maig i l'1 de juny**, que és quan va tenir lloc la moció de censura contra el govern del PP presidit per Mariano Rajoy després de demostrar-se la corrupció institucional que havia tingut lloc a l'estat a través de contractes del cas Gürtel. Mariano Rajoy va considerar que la sentència davant l'Audiència Nacional, no havia estat «veraç» en el seu testimoni com a declarant durant el judici, però finalment és va aconseguir processar la moció de censura. **Pedro Sánchez**, en aquell moment amb el càrrec de secretari general del PSOE, va ser **investit president** del govern espanyol. El líder socialista va aconseguir reunir el suport dels diputats del seu grup parlamentari, i d'Units Podem, ERC, el PNB, el PDeCAT, Compromís, Bildu i Nova Canàries per tombar l'Executiu del PP.

La segona data escollida són les manifestacions del **15 de juliol** de l'any passat al Valle de los Caídos que es van dur a terme per diversos milers de persones, entre ells el besnét de Francisco Franco Luis Alfons de Borbó, per a protestar en contra de l'exhumació de les restes del dictador. La família Franco es nega a l'exhumació i desafien al Govern amb portar les restes a la Catedral de l'Almudena i inhumar-lo novament allà, convertint-lo en un nou indret pel seu honor. En canvi, la resposta de l'Estat és que se l'inhumi novament al Pardo on hi ha enterrada part de la seva família, Carmen Polo (la seva esposa).

La tercera data escollida és el **4 de desembre de 2018**, quan va tenir lloc l'admissió a tràmit per part del Tribunal Suprem del recurs de la família Franco per a paralitzar el procés. Dies després es va acabar rebutjant i, Gabino Abánades, l'home qui va enterrar Franco va dir que la família és qui ha de decidir sobre on s'han de traslladar les seves restes.

La darrera data escollida és el **15 de març de 2019**, quan el president del govern va anunciar la data de l'exhumació de Franco, que tindria lloc el 10 de juny, tot això sense esperar la decisió del Suprem. La intenció seria traslladar les restes del dictador des del Valle de los Caídos al cementiri de Mingorrubio, proper al Pardo.

*Pots consultar als Annexos, un eix cronològic de l'esdeveniment.

6.1.2. Tria dels mitjans

En un principi, voldria haver fet una tria més extensa, sobretot escollint un mitjà per comunitat. Però a la pràctica, he acabat escollint un mitjà representatiu de les comunitats que poden mostrar més divergència a l'hora d'analitzar el relat que es dona dels fets. Per això, he escollit un total de cinc mitjans digitals: el diari La Razón, el diari Ara, La Vanguardia, El correo de Bizkaia i l'ABC de Sevilla. Tot i aquesta tria, he de dir que a l'hora de redactar el treball i contrastar informació n'he utilitzat molts altres.

La Razón

La Razón és un diari espanyol d'informació general i de tirada nacional. Fundat l'any 1998 per Luis María Anson, després de no arribar a un acord amb l'empresa editora d'ABC, i és propietat del Grupo Planeta. El seu director des de 2008 és Francisco Marhuenda. La seva redacció central es troba a Madrid, encara que compta amb delegacions a Catalunya, Andalusia, Murcia, Comunitat Valenciana i Castella i Lleó. Per tant, anirà bé per analitzar un punt de vista centralista.

La línia editorial que mostra La Razón és liberal pel que fa al tema econòmic, intervencionista i conservador quant a valors que transmet, i reflecteix l'opinió més dura i clàssica de la dreta ideològica espanyola. Cal destacar la seva ideologia més monàrquica i defensora de la Corona.

Aquest diari té una tirada mitjana de 90.000 exemplars diaris, tot i que, com tots amb la seva versió digital la difusió ha canviat molt. En l'actualitat és el quart diari generalista de tirada nacional d'Espanya, tant en vendes (per darrere d'El País, El Mundo i ABC) com en difusió (després d'El País, La Vanguardia i El Mundo).

La Razón ha fet un total de 94 notícies exclusives sobre el cas de l'exhumació de Franco. Un anàlisi aparentment amb un seguiment molt acurat de cada fet que ha anat succeint en el seu procés.

El diari Ara

El Diari Ara és el més jove de tots els vigents avui dia. Va néixer l'any 2010 i el seu fundador és Carles Capdevila, periodista i llicenciat en filosofia. La ideologia del diari defensa la llibertat de Catalunya, ja queden clars els seus principis en el seu manifest fundacional. El diari Ara és un diari matinal d'informació general en català, que s'edita a Barcelona per a Catalunya, Illes Balears, part de la Comunitat Valenciana i Andorra. L'ARA és un diari nascut el 28 de novembre de 2010 i que des dels seus inicis ha apostat per Internet i el format digital. És un diari que, tot i la seva joventut, s'ha convertit en un referent en informació política a Catalunya pel seu seguiment del procés. És el diari en català amb més lectors en la seva edició digital.

Els seus fundadors el van concebre com un diari post-independentista, en el sentit que, més enllà del debat actual, entenia Catalunya com una unitat política, social i econòmica independent en una Europa moderna i un món global. El diari Ara pretén subratllar els aspectes positius dels sectors socials, empresarials, polítics, culturals i esportius de Catalunya i, al seu torn, mostrar una visió crítica sobre la societat catalana. Els seus redactors escriuen per la seva comunitat, que és Catalunya i ens servirà per veure una manera diferent quan el tractament que se li dona al tema de l'exhumació.

Tot i que les peces que analitzaré són del diari ARA digital, cal destacar que el diari obre l'edició amb la secció d'opinió i, tot seguit, segueix amb la secció de política on aborda, a grans trets, el procés de la independència de Catalunya sense embuts i afirmant la posició en què està a favor. En la secció de política, el Diari Ara parla, majoritàriament, de Catalunya i també de la resta de l'estat espanyol encara que en un segon terme, però en aquest cas podem veure quin és el tractament que en fan sobre un tema com el de l'exhumació del dictador espanyol Franco.

La Vanguardia

La Vanguardia és un diari en llengua catalana i castellana publicat a Barcelona. Va ser fundat el 1881 i és editat pel Grupo Godó, propietat de Javier Godó. Un Godó que va rebre el títol de gran d'Espanya com a recompensa d'haver estat sempre fidel a la corona. Javier Godó, doncs, té amb una ideologia política monàrquica. La seu del Grup Godó, i també la de La Vanguardia, està a Barcelona, i l'àmbit de distribució és estatal. A la pàgina web del Grupo Godó hi diu: "Les capçaleres del Grup Godó son una referència, un sinònim de qualitat. Així, el diari *La Vanguardia*, vaixell insígnia del Grup Godó, és el líder a Catalunya i el tercer diari d'Espanya. *Mundo Deportivo* és el diari esportiu degà d'Espanya". Apart de la premsa, també compta amb la cadena del Rac105 i la cadena de televisió 8tv.

És un diari que té molta història, i que ha servit a diverses causes i ideologies. Des de la seva primera edició (l'1 de febrer de 1881) se l'ha vinculat a l'alta burgesia de Barcelona i als interessos de la patronal. De fet, des de la Transició, la societat catalana ha identificat el

diari amb CiU a causa de la seva línia editorial conservadora i propera als interessos del Govern de la Generalitat. Tanmateix, aquesta línia editorial va anar variant acostant-se a l'independentisme moderat però que va ser erradicada amb la destitució de José Antich.

La Vanguardia és un dels dos rotatius amb més difusió a Catalunya i el diari català més venut a Espanya. Inicialment fou un diari en llengua castellana, fins que el 3 de maig de 2011 va introduir també la versió catalana. Els subscriptors tenen accés a una rèplica digital exacta de l'edició impresa en català i en castellà. La versió oberta en línia només està disponible en castellà, que serà a la que hi tindrà accés. Té 64.000 subscriptors i uns 53.000 exemplars distribuïts a quiosc, segons l'Oficina de Justificació de la Difusió (OJD).

Es tracta d'un diari que ha viscut moltes etapes i canvis, ja que va viure la Guerra Civil i la dictadura franquista que va deixar empremta en tots els sentits del diari, per començar, l'idioma de publicació i els canvis de directors imposats per Franco. Quan va esclatar la Guerra Civil espanyola a Barcelona, la Generalitat de Catalunya va encautar el diari. La Vanguardia va ser el principal mitjà d'expressió del Govern de la Generalitat i, després, del Govern de la República. Amb la victòria franquista, la propietat va recobrar el control financer del diari però, degut a la censura, no podia influir en la línia editorial. El diari va ser obligat a canviar la capçalera a La Vanguardia Española. En acabar la guerra, el diari va donar suport al canvi democràtic, la instauració de la monarquia i el restabliment de la Generalitat de Catalunya. El 16 d'agost del 1978 va recuperar l'antic nom: La Vanguardia.

Actualment i com podem trobar al web del Grup Godó se'ns afirma que: «LaVanguardia.com», se situa en el segon diari digital d'Espanya després de fusionar les redaccions. Només dos mesos després de fusionar les redaccions de l'edició impresa i de l'edició digital, LaVanguardia.com suma 19,5 milions d'usuaris únics i desbanca així ElMundo.es (19,1 milions) de la segona posició i escurça la distància que la separa d'ElPais.com (20,4 milions) a menys d'un milió d'usuaris únics».

Aquest diari té un total aproximat d'un centenar d'articles publicats al diari digital sobre el mitjà emmarcats en el tema de l'exhumació del dictador.

El Correo de Bizkaia

El Correo, anteriorment conegut com El Correo Español-El Pueblo Vasco, és un diari matutí de pagament amb seu a Bilbao. Pertany al Grup Vocento, que, com veurem més avall, posseïa abans el diari ABC. Al web del grup Vocento hi trobem aquestes declaracions per part de l'editorial: "Más tarde, en Bilbao, en plena contienda civil, El Pueblo Vasco se fusionó en 1938 con El Correo Español. Esta fusión sería el germen de una larga historia de alianzas entre familias de editores de prensa en España que daría lugar a la incorporación progresiva al Grupo Correo de otros medios regionales, además de los ya citados: El Diario Vasco de San Sebastián, El Diario Montañés de Santander, el Hoy de Badajoz, Ideal de Granada y el Diario Sur de Málaga".

La història del diari es remunta en la publicació d'El Pueblo Vasco, antecedent de El Correo, fundat l'1 de maig de 1910 pels germans Gabriel i Emilio Ybarra de la Revilla. El diari va ser intervingut pel govern republicà el 17 de juliol de 1936, i va reprendre l'activitat el 6 de juliol de 1937 després de l'ocupació franquista de Bilbao. El 13 d'abril de 1938, els dos diaris són obligats a fusionar-se pel govern franquista i van publicar-se des de llavors com El Correo Español-El Pueblo Vasco, sota el control de la Falange, que va designar com a director a Santiago Nadal. La societat resultant és la societat anònima «El Pueblo Vasco». Durant aquesta època es va denominar «Diario de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS».

Més tard, El Correo també va ser objectiu de les accions d'ETA i va sofrir atemptats contra les seves instal·lacions en diverses ocasions, incloent l'assassinat del seu directiu Javier de Ybarra y Bergé el 1977.

El Correo té deu edicions, que cobreixen la informació d'una manera més local. Sis edicions cobreixen la província de Biscaia i altres quatre cobreixen Àlaba, La Rioja, Guipúscoa i Miranda de Ebro. Generalment s'edita i es publica en castellà tret d'alguns articles que inclou que encara es publiquen en basc i també suplementos.

Es tracta del diari més llegit de Biscaia i Àlaba i va superar el 60% de quota de mercat el 2007. Segons dades de l'Oficina de Justificació de la Difusió, compta amb una tirada mitjana de 137.725 exemplars diaris. D'altra banda, és el setè diari de pagament d'informació general més llegit d'Espanya, amb 520.000 lectors al dia.

Aquest diari l'he escollit per veure el tractament que se'n fa des d'una comunitat del País Basc.

L'ABCdesevilla

L'ABC de Sevilla és el mitjà que he escollit per a veure quin tractament es fa del tema des d'una comunitat andalusa. He escollit aquesta edició autonòmica per tal de veure com es narren els fets des de la comunitat de Sevilla. L'ABC pertany al Grup Vocento. Aquest, és un dels grups de comunicació multimèdia en premsa d'informació general a Espanya. Té més d'un segle d'història, però l'ABC com a tal, neix el setembre de 2001 amb la fusió entre el Grupo Correo i Prensa Española. Té la seva seu a Madrid, i s'imprimeix allà des del 1903. Aquest diari té delegacions a diversos llocs d'Espanya (Comunitat Valenciana, Catalunya, Castilla-La Mancha, Castilla y León, i Galicia). A partir d'aquí, Vocento compta amb catorze diaris: l'ABC, com diari nacional, i dotze regionals El Correo, El Diario Vasco, El Diario Montañés, La Verdad, Diario Ideal, Diario Hoy, Diario Sur, Diario La Rioja, El Norte de Castilla, El Comercio, Las Provincias i La Voz de Cádiz. Això el fa un dels primers grups de premsa escrita en castellà d'Espanya. El fet de tenir tants diaris, fa que abasti gran part dels territoris espanyols, un territori que queda amarat de la ideologia que transmet.

Quant a la línia ideològica, es tracta d'un mitjà espanyol conservador, monàrquic i catòlic. L'empresa editorial, Premsa Espanyola S.A., pren el propi editorial com a lloc on deixar clara la seva línia ideològica: «És aquest primer número d'ABC el testimoni dels seus propòsits: és el seu credo, el seu programa, el seu pla de treball». La seva línia ideològica es complementa amb la defensa de la unitat d'Espanya i postulats obertament anticomunistes, en el cas polític. En el cas social, ha defensat els valors religiosos, en concret els de l'Església catòlica, i s'ha mostrat contrari a qualsevol canvi legislatiu que volgués modificar

els preceptes catòlics, com la Llei de l'Avortament i les seves posteriors modificacions, tot i que es defineix com a laic i no confessional.

A la pàgina del Grupo Vocento⁴⁶ hi trobem declaracions com aquesta: “ABC ha sido un reflejo fiel y comprometido de la realidad vivida por los españoles a lo largo de más de un siglo de Historia común. Durante la Guerra Civil española, el diario sufrió en sus carnes la fractura fratricida al tener que publicar dos ediciones, una “republicana” editada en Madrid y otra “nacional” desde Sevilla”. S’hi explica de manera cronològica que ha anat passant amb els mitjans de Vocento, i es dirigeix d’una manera molt propera al lector, de “tu a tu” i explica, també: “Nuestra historia es una suma de historias... Nacimos en 2002, con la fusión del Grupo Correo y Prensa Española. Lo cierto es que Vocento es joven, pero nuestra historia comienza en 1891 en el caso de ABC, y se remonta hasta 1854 para encontrar los orígenes de nuestros diarios regionales” i afirma que es un diari de llarga història i dona a entendre que amb una gran experiència: “Como habrás comprobado, en casi 100 años de historia tuvimos tiempo de crecer”.

Segons dades extretes de l'Oficina de Justificació de la Difusió (OJD)⁴⁷, que s’encarrega d’estudiar la tirada i difusió dels mitjans espanyols, del juliol de 2011 a juny de 2012, la mitjana d’edició d’ABC va ser de 258.329 exemplars i el de difusió de 190.749, i segons l’Estudi General de Mitjans⁴⁸, que estudia el consum dels mitjans, arriba a un total aproximat de 660.000 lectors, entre les seves edicions en paper i les digitals.

6.2. Anàlisi de les peces

Per a fer aquesta anàlisi de manera ordenada ho faré per parts ja que estem parlant d’un total de 25 peces extretes dels mitjans. Si mirem d’on surten aquestes peces veurem que desglossant-ho es tracta d’una notícia per mitjà de cada data escollida. Es tracta d’un total de quatre dates que he considerat importants i representatives del cas de l’exhumació de Franco, un cas que com a esdeveniment informatiu ve de fa molts anys. Per tant, es tracta

⁴⁶ Història del grup Vocento: <https://www.vocento.com/nosotros/historia>

⁴⁷ Oficina de Justificación de la Difusión: <https://www.ojd.es/>

⁴⁸ Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación: <http://reporting.aimc.es/index.html#/main/cockpit>

de quatre fases que ja s'expliquen en l'apartat 6.1.1. *Context del cas i eix cronològic*, que deixa plasmades les dates escollides dins el període temporal.

Per tal que tota la informació quedi ordenada, he elaborat unes taules (per tal de que quedi tot recollit) que mostren les autories o les veus que es mostren en cada una d'elles i també les fonts informatives, incloent les imatges i vídeos que acompanyen les peces. Cada una de les taules estarà referida a una de les quatre dates que he escollit per il·lustrar l'esdeveniment informatiu i estan ordenades cronològicament.

6.2.1. Primera data

Primera data → a partir del 31 de maig/ 1 de juny → Després de la moció de censura contra el PP i el nou govern del PSOE

Aquesta fase representa la primera notícia de l'exhumació de Franco després de la moció de censura contra el PP i l'entrada del nou govern del PSOE amb Pedro Sánchez al capdavant i que ja de seguida va parlar de la seva intenció de recuperar tot el procés de l'exhumació i portar-la endavant.

La recuperació del tema de l'exhumació de les restes del dictador Francisco Franco als mitjans després de la moció de censura del govern del PP i l'entrada del nou govern del PSOE amb Pedro Sánchez al cap és diferent en cada cas. Als mitjans audiovisuals com els telenotícies en va parlar ben bé el mateix dia que va entrar a govern el partit socialista, si més no un dia després. Va ser un tema comentat imminentment, en canvi als diaris va trigar una miqueta més en reflotar aquest tema. Fent una cerca pels diaris digitals que he escollit per a fer l'anàlisi, m'he trobat amb dates molt diverses i separades entre elles. El primer en fer la publicació de la notícia va ser La Vanguardia, el dia 18 de juny; seguit per El Correo de Bizkaia, el dia següent (19 de juny); nou dies després, el dia 27 de juny El Diari Ara; La Razón el dia 21 d'agost i L'ABCdeSevilla el dia 18 de juny.

Els titulars que utilitzen aquests articles són en general directes, van directament al cor de la qüestió, sense intentar ser creatius. Es tracta també del que és diu titular informatiu o titular notícia, que vol dir que la informació que s'hi dona ja és força evident perquè ja en si

mateixa ja és notícia. En el cas de la notícia de La Vanguardia, també podríem dir que el titular conté part de testimoni: «*Pedro Sánchez impulsa la exhumación de los restos de Franco: “¡Es el momento!”*». Aquest tipus de titular són molt efectius perquè mostren proves externes de gran valor. Inclouen les paraules textuais que s'han dit, i les cometes permeten que el lector sàpiga que està llegint un testimoni, que segurament acabarà desenvolupant-se en el cos del text; i en aquest cas, el subtítol també compta amb paraules textuais que s'han dit, que afegeixen també un valor de veracitat en la informació que es llegirà («El PSOE anima a la transformación del Valle de los Caídos: “Un gobierno de todos y para todos no puede aceptar símbolos de exaltación de una dictadura condenada por la historia”»). L'ABCdeSevilla també té una part de declaració textual entre cometes: «El PSOE cree que “es el momento” de exhumar los restos de Franco del Valle de los Caídos»». Les peces de la primera fase es troben classificades dins la categories o etiquetes de “España”, “Política”, “Memòria històrica” i “Cultura”; i van acompanyades sobretot de diferents imatges del Valle de los Caídos (en la peça d'El Correo de Bizkaia és una imatge presa des de baix, en què la creu sembla fins i tot més gran de com és en realitat, potser es volia donar impressió de poder per part del bàndol negacionista), i en el cas de La Vanguardia, una imatge del president del Govern, Pedro Sánchez, acompanyat dels membres del PSOE José Luis Ábalos, Cristina Narbona i Adriana Lastra, segurament una imatge presa en la roda de premsa en que es va anunciar l'exhumació. L'article de l'ABCdeSevilla en comptes d'una imatge té adjuntat un vídeo que mostren unes declaracions d'Óscar puente, el portaveu del PSOE (les imatges són de l'agència EFE). Per entrar més a fons en el contingut del que diuen les peces escollides per il·lustrar el cas de l'exhumació de les restes Franco, hem de veure a qui se li ha donat veu des dels mitjans. Quines són les veus o les autories del que s'explica i també les fonts informatives. Analitzant aquests aspectes podrem veure que s'hi posa al centre als mitjans, i també des d'on es mira aquesta informació, des de quin punt de vista. L'ideal seria mostrar tots els punts de vista que conflueixen en uns fets. S'ha d'explicar tota la complexitat de l'esdeveniment. Com es va mostrar des del diari britànic *The Guardian*⁴⁹ en un anunci que es deia “*Three little pigs*”⁵⁰, i que mostrava la història del conte dels tres porquets des d'un

⁴⁹ *The Guardian* és un diari britànic de referència propietat del Guardian Media Group que es publica de dilluns a dissabte en un format anomenat "berliner" o "midi".

⁵⁰ *The Guardian* dirigeix una campanya publicitària amb els tres porquets per promoure el periodisme obert. L'anunci planteja com *The Guardian* podria cobrir la història dels tres porquets impresos i en línia, des del

altre punt de vista i que ens fa plantejar “i si el llop no ha sigut el dolent de la història, en realitat?”. S’ha de mostrar “*the whole picture*”, és a dir, la imatge completa per assegurar que hi ha una qualitat i riquesa informativa. Segons com es mostrin els fets d’un esdeveniment poden semblar una altra cosa, per aquest motiu, com a mitjà seria bo que es mostressin totes les veus de l’esdeveniment. Però com que això molts cops no es pot aconseguir, com a mínim intentar mostrar el màxim de veus possibles per a veure les primeres informacions, les reaccions, declaracions, veus dels experts sobre el tema... I a partir d’aquí ens podem plantejar perquè es dona lloc a aquestes veus i no a unes altres? Les veus que no intervenen és per algun motiu en concret? Podria ser perquè s’estan ocultant?

TAULA 1

	Veus	Fonts	Imatge
La Razón ⁵¹	-José Guirao, ministro de Cultura y Deporte PSOE - Juan Chicharro, Presidente Ejecutivo de la Fundación Francisco Franco (Totes dues amb cites textuais)	-Cadena Ser -Agència EFE -Fuentes del Ejecutivo -Fuentes del Gobierno	
ARA ⁵²	-Andrés Perelló, secretario Justicia PSOE	-Entrevista TVE	
La Vanguardia ⁵³	-Pedro Sánchez,		

titular de la pàgina principal del document, a través d’una discussió en xarxes socials i, finalment, per a una conclusió inesperada. Link per veure’l: <https://www.youtube.com/watch?v=vDGrfhJH1P4>

⁵¹ Redacció. (2018, agost 21). *El Gobierno aprobará la exhumación de los restos de Franco mediante un decreto ley*. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-consejo-de-ministros-aprobara-este-viernes-la-exhumacion-de-los-restos-de-franco-mediante-un-decreto-ley-JK19578177>

⁵² Redacció. (2018, juny 27). *Sánchez vol exhumar Franco del Valle de los Caídos al juliol*. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Sanchez-exhumar-Franco-Valle-Caidos_0_2040996055.html

⁵³ Merino, J.C. (2018, juny 18). *Pedro Sánchez impulsa la exhumación de los restos de Franco: “¡Es el momento!”*. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20180618/45221283921/pedro-sanchez-impulsa-exhumacion-restos-franco-es-el-momento.html>

	<p>presidente del Gobierno</p> <p>-Óscar Puente, portavoz PSOE</p> <p>-Andrea Levy, dirigent del PP</p> <p>(Totes amb cites textuais)</p>		
El Correo de Bizkaia ⁵⁴	<p>-Andrés Perelló, secretario Juscticia PSOE</p> <p>-Carmen Calvo, vicepresidenta del Gobierno</p> <p>-Iñigo Méndez de Vigo, Ejecutivo de Rajoy</p> <p>-Óscar Puente, portavoz PSOE</p> <p>-Pedro Sanz, vicepresidente del Senado</p> <p>-Ángel Garrido, presidente de Madrid</p> <p>-Dolores Delgado, ministra Justicia PSOE</p>	<p>-AFP (agència notícies francesa)</p> <p>-Fundación Nacional Francisco Franco</p> <p>-Ley de Memória Histórica</p>	-AFP (agència notícies francesa)
ABCdeSevilla ⁵⁵	-Óscar Puente,	-Agència EFE	No hi ha imatge,

⁵⁴Azpiroz, A. (2018, juny 19). *El Gobierno confirma que exhumará los restos de Franco con o sin el apoyo del PP. El Correo de Bizkaia*. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/gobierno-confirma-exhumara-20180619224857-nt.html>

⁵⁵Ruiz de Almirón, V. (2018, juny 18). *El PSOE cree que «es el momento» de exhumar los restos de Franco del Valle de los Caídos. ABCdeSevilla*. Recuperat de: <https://sevilla.abc.es/espana/abci-psoe-cree-momento->

	portavoz PSOE (cites textuales entre cometes)	-Declaracions del portavoz PSOE	però hi ha vídeo adjuntat a la peça. Vídeo: -Agència EFE
--	---	------------------------------------	---

De tots els mitjans, sembla que el que ha donat més pluralitat informativa, per tant més qualitat a l'hora d'informar, més possibilitats i perspectives per a valorar els fets ha estat El Correo de Bizkaia, tot i que, tret de l'article de l'ABC de Sevilla que ha utilitzat una única veu per a narrar els fets, tots n'han utilitzat diverses, al seu parer.

Quant als continguts que es veuen reflectits a les peces, trobem el següent:

La Razón:

La peça comença introduint al ministro de Cultura y Deporte, José Guirao, que confirma que el divendres s'abordarà l'exhumació de les restes del dictador del Valle de los Caídos mitjançant un decreto ley que modifiqui la actual Ley de la Memoria Histórica. Segueix amb les declaracions textuales del ministre (preses de Cadena Ser). Totes les declaracions que s'hi afegeixen entre cometes doten de realisme i veritat el que s'està explicant, ja que es tracta de les paraules textuales que va dir el ministre. A la peça es menciona que l'Executiu pretén evitar les demandes judicials de la família Franco, que se sap que tard o d'hora arribaran ja que han mostrat en tot moment la seva oposició enfront l'exhumació i que ha amenaçat amb actuar amb accions legals.

Segueix dient que “El decreto ley debe ser convalidado por el Congreso, donde el Gobierno espera poder sacarlo adelante sin problemas”. Donant a entendre així que qui tindrà l'última paraula en la decisió serà el Congreso tot i les ganes del govern de culminar amb l'exhumació. A partir de “Fuentes del Ejecutivo” sabem que aquest és el primer pas per la resolució aprovada per el Congreso l'any 2017, recalcant la opinió de cada persona d'allà, “sin ningún voto en contra”. Més avall, es comenta que tot aquest procés es reactivarà en la primera reunió del Consejo de Ministros després de les vacances estivals.

exhumar-restos-franco-valle-caidos-201806181417_noticia.html

La Razón repeteix informació al llarg de la peça, ens hi trobem, per exemple en repetir el següent: “Con ese paso se pondrá en marcha el cumplimiento de la resolución del pleno del Congreso de los Diputados, que el 11 de mayo de 2017 instó al Gobierno a exhumar los restos del dictador, con 198 votos a favor y sin que se registrara ningún voto en contra, añaden las fuentes” o “El ministro de Cultura y Deporte, José Guirao, ha especificado esta mañana en declaraciones en la Cadena Ser que la fórmula será a través de un decreto ley que modifique la Ley de Memoria Histórica, que debe de ser convalidado en el Congreso”. Només són dos exemples, però ens hi trobem diversos cops al llarg de la peça.

També s’afegeix que s’admet que segurament el procés s’allargarà i no podrà culminar com tenien previst inicialment degut als “problemes” amb la família Franco, ja que, els set nets del dictador, han fet arribar per conducte notarial el seu rebuig “a la exhumación de los restos de su abuelo” i a més, han avisat de la seva negativa a fer-se càrrec de la situació.

La Razón també fa intervenir la veu de la Fundació Francisco Franco que considera que segons els acords de 1979 entre l’Església i l’Estat l’exhumació “es inviolable”, i també diu que, el seu president, Juan Chicharro, “subrayó” que "un cadáver pertenece a su familia y una exhumación sin el permiso de la familia es una profanación, que es un delito y habría una querrela".

En una primera reflexió sobre el contingut de la peça podem adonar-nos que primerament, se’ns introdueix la informació sobre com estan les coses en aquell moment fent intervenir les veus de l’esdeveniment amb citacions textuals. A partir d’aquí, la part de tancament del cos de la peça mostra les veus de persones que participen de l’esdeveniment però que no estan d’acord amb l’exhumació de les restes de Franco. Utilitzen terminologia contundent per parlar-ne. També hem pogut veure que l’extensió de l’article seria més curta si no es repetís la informació en algunes ocasions.

Diari ARA:

La peça del Diari ARA no és tan extensa. S’introdueix amb la informació de que el president del govern, Pedro Sánchez, vol exhumar el cos de Franco al juliol, el subtítol ho confirma amb les paraules “vol accelerar”, per tal de fer-ho quan abans.

L'inici de la peça és contundent: “El PSOE vol aconseguir en dos mesos el que no s'ha fet en 40 anys. El president del govern espanyol, Pedro Sánchez, ha concretat aquest dimecres que pretén que s'exhumi el cos de Franco del Valle de los Caídos al juliol”. Vol aconseguir el que no s'ha fet en 40 anys, dona a entendre que és una batalla ja guanyada, fins i tot, una missió impossible. Segueix desenvolupant aquesta idea introduint una nova veu en l'esdeveniment, el secretari de justícia i nous drets del PSOE, Andrés Perelló, que segons es diu al Diari ARA, va anunciar que el PSOE volia modificar la llei de memòria històrica per dur a terme l'exhumació de Franco i “poder treure les restes de Francisco Franco del seu mausoleu”. Aquest és un concepte clau perquè ja està donant una nova perspectiva del Valle de los Caídos com a mausoleu del dictador espanyol, fa plantejar altres coses que des de La Razón no s'han mencionat.

Aquesta peça remunta els antecedents al 2007 quan amb José Luís Rodríguez Zapatero es va aprovar la llei de memòria històrica. Menciona també que després de deu anys sense fer-se efectiva la llei, el 2017 el PSOE la va portar al Congrés dels Diputats de nou amb “una proposició no de llei que incloïa exhumar el cos de Franco, traslladar-lo a un altre lloc i convertir el Valle de los Caídos en un espai per a la reconciliació i la memòria col·lectiva democràtica”. És a dir, amb la tornada del PSOE a govern, es recupera el tema que va quedar pendent en aquell moment.

La peça mostra també amb un subtítol “Altres exhumacions” que tracta i treu a la llum el fet que hi ha sobre la taula també altres exhumacions pendents i aprovades mitjançant autoritzacions judicials per treure altres cossos, com “dos germans aragonesos” per fer que siguin desenterrats per rebre "digna sepultura" (tractat entre cometes perquè són les paraules utilitzades per ells mateixos. També fa palès el fet que hi ha molts cossos de persones enterrats al Valle de los Caídos sense permís i sense que les seves famílies ho sàpiguen. També introdueix l'òrgan de les Nacions Unides, ja que hi ha famílies que han demanat la seva presència per garantir les exhumacions dels seus parents i “han denunciat la falta de proves i de transparència de Patrimoni Nacional”.

Com s'ha pogut demostrar, aquesta peça fa una visió molt diferent a la que mostrava La Razón. Mostra les veus de les persones que denuncien el que està passant i fa visibles les veus que qualifiquen com a positiu el fet que s'exhumi al dictador de la seva sepultura. Utilitza també una terminologia que connota el discurs cap a una altra banda, com per exemple passa amb el concepte “mausoleu”.

La Vanguardia:

La Vanguardia ja en el seu titular mostra buscar una mica de morbositat entre els lectors amb la citació textual amb exclamació “Pedro Sánchez impulsa la exhumación de los restos de Franco: “¡Es el momento!””. El seu subtítol diu que el govern “anima” a la transformació del Valle de los Caídos i el justifica en el fet que un govern per a tots no pot acceptar símbols d'exaltació a una dictadura.

Es tracta d'una peça repleta de citacions textuales, de manera que quan la llegeixes pots visualitzar el president dient el que s'assenyala. L' inici de la peça remarca les paraules de Pedro Sánchez que diu que “La decisión está bastante clara”. Intervé al llarg de la notícia també, el portaveu del PSOE, Óscar Puente, que recalca que ja és hora de culminar amb aquest fet que porta anys donant voltes, en una citació textual diu: “¿Es urgente? No. Lo que creemos es que es el momento”. Més avall i seguint amb les paraules de Puente, s'explica la intenció de transformar el Valle de los Caídos en “un lugar de reconciliación y memoria”, y no en un santuario de “exaltación” de la figura del dictador”. I repeteix al llarg de la peça que el Govern estudiarà com posar tot això “en marcha lo más pronto possible” fent evident la urgència del govern en culminar el procés.

Entra en joc la intervenció d'una nova veu, Andrea Levy (PP) que qüestiona la iniciativa i diu que només és per buscar confrontacions entre els espanyols. El tancament de la peça, seguint en la línia de la resta, està repleta de citacions textuales de Puente, que es mostra sorprès per el raonament de Levy ja que és “una mujer joven” i, assegura que una iniciativa com l'exhumació de Franco i transformació del Valle de los Caídos no hauria de generar polèmica després de 40 anys de democràcia.

Aquesta peça de La Vanguardia, mostra la bipolaritat d'opinions. No es mulla entre cap de les dues, contràriament a La Razón que semblava que es decantava per les opinions negatives i el Diari ARA per les positives. Un article que pretén mostrar transparència mitjançant moltes declaracions de les persones que intervenen en l'esdeveniment. Hi intervenen un total de 3 veus informatives: dos a favor, Pedro Sánchez i Óscar Puente, i una en contra, Andrea Levy (PP).

El Correo de Bizkaia:

El titular de la peça d'El Correo de Bizkaia ja demostra començar trepitjant fort. En el titular ja queda clar que el PSOE seguirà el seu procés segons cregui ell convenient com a nou govern de l'estat: «El Gobierno confirma que exhumará los restos de Franco **con o sin el apoyo del PP**» Con o sin el apoyo del PP perquè en les votacions són els que van abstenre's. El subtítol desenvolupa això mateix que comentava: «El traslado del dictador fuera del Valle de los Caídos cuenta con el respaldo de una mayoría suficiente en el Congreso». Ja que, com deia ja a la resta de les peces, es van fer unes votacions al Congreso de los Diputados que van acabar amb la major part dels vots a favor.

L'inici de la notícia segueix desenvolupant el que s'ha començat a explicar al titular i subtítol. Diu, sense necessitat d'utilitzar cap declaració, que el nou govern reactivarà la proposició de llei que el PSOE ja havia presentat per a tramitar l'exhumació del dictador, que compta amb el suport de la mateixa majoria que va votar a favor de la moció de censura de Mariano Rajoy (que havia vetat aquesta proposta justificant-se amb la despesa dins el pressupost que suposaria l'exhumació de Franco).

Segueix el to informatiu de la notícia que pretén posar en context a tot lector. El Correo de Bizkaia introdueix la veu d'Andrés Perelló, secretari de Justícia del PSOE, que explica la intenció que hi ha per part del govern: «desde el Gobierno se confirmó la determinación de exhumar los restos de Franco y entregárselos a su familia para que los entierre fuera del mausoleo que el dictador ordenó construir en El Pardo».

A partir de la meitat de la peça, entra en joc una altra de les veus de l'esdeveniment: la vicepresidenta del govern, Carmen Calvo. Entren en joc també les cites textuais que corroboren la informació amb les declaracions dels protagonistes del cas. També recorda fent referència al que es va votar a la Cámara baja el 2017, també les paraules de rebuig a l'exhumació de Rajoy «no es buena idea» i del portaveu del PP, Iñigo Méndez de Vigo «no se deben abrir viejas heridas».

Puente torna a intervenir, sosté que «es el momento» de dur a terme l'exhumació i que s'haurà de fer intentant «generar las menores estridencias posibles». Presenta també la intervenció de dues veus més en contra de l'exhumació i les deixa veure, com no, a partir de petites declaracions: «El vicepresidente del Senado, Pedro Sanz, se preguntó si ésta es una preocupación para los españoles, mientras que el presidente madrileño, Ángel Garrido, advirtió de que es «un hecho que puede causar dolor a muchas personas».

Per tancar la peça, hi ha un petit apartat que es diu «24.000 firmas en contra» en el que intervé la veu de la ministra de Justícia, Dolores Delgado, i explica que hi ha un profund estudi jurídic de per mig per tal que no es pugui dur a terme l'exhumació i que la Fundación Nacional Francisco Franco ha reollit 24.000 firmes. Acaba també dient que l'exhumació del dictador només és una de les peces d'aquesta revisió de la memòria històrica, però que va molt més enllà de tot això (com exhumar totes les persones els familiars de les quals ho desitgin, la cerca dels cadàvers de les fosses comunes o la il·legalització d'associacions que facin apologia al franquisme).

Aquesta peça, com hem pogut comprovar, podem veure com s'utilitzen les veus a favor de l'exhumació pel simple fet d'informar i, en una segona part, entren en joc moltes de les veus en contra d'aquest esdeveniment. Pot fer pensar que probablement es vol donar una visió negativa de la mateixa al lector amb paraules com les d'Ángel Garrido.

ABC de Sevilla:

L'ABC de Sevilla ha fet un titular semblant a La Vanguardia, utilitzant també les paraules de Pedro Sánchez: “es el momento”, per donar morbositat al lector. La notícia s'obre

parlant també de la llei de memòria històrica que va quedar estancada el 2017 i és el que es recuperarà ara. L'ABC de Sevilla segueix també amb les declaracions del portaveu del PSOE, que diu també a través de les cometes, que el Gobierno “estudiará las diferentes iniciativas legislativas” para “tratar de ponerlas en marcha en el plazo más breve posible”. Com a La Razón, també es dedica una part de la peça a comentar la proposició no de ley que va presentar el PSOE i que va ser aprovada “con los votos a favor de todos los grupos salvo el PP, que se abstuvo”. Després d'això, s'utilitza la terminologia d'”aferrar-se” per a referir-se al PSOE per tal de tirar endavant l'exhumació. L'ABC de Sevilla ha utilitzat les mateixes paraules que La Vanguardia per parlar de la urgència de l'exhumació: “¿Es urgente? No, lo que creemos es que es el momento. Sin urgencias y sin precipitaciones, ha dicho Puente”.

Per tancar la notícia també s'utilitzen les declaracions de Puente, que igual que el Diari ARA, resalta la necessitat que veu el govern socialista de transformar el Valle de los Caídos perquè deixi de ser un lloc d'exaltació a la dictadura. A més, cal destacar la utilització de les següents declaracions: “tras 40 años de democracia”, es el momento de abordar “cuestiones que se aparcaron” en la Transición.

L'ABC de Sevilla també utilitza paraules contundents com per exemple la que diu que “El PSOE se aferra a esa ausencia de votos en contra para impulsar esta medida”, ja que, aferrar significa agafar-se fortament a una cosa. La utilització de les cometes segueix duent-se a terme ja que és un element que dona credibilitat, sense elles semblaria que no es pot confirmar la veracitat del que s'està dient.

6.2.2. Segona data

Segona fase → 15 de juliol de 2018 → Manifestacions dels nostàlgics al Valle de los Caídos

La segona data escollida són les manifestacions del **15 de juliol** de l'any passat al Valle de los Caídos que va reunir a milers de persones (entre ells els seus

familiars, néts i bésnets) per a protestar en contra de l'exhumació de les restes del dictador. Aquestes persones van ser convocades per diverses plataformes i partits d'ultradreta, com Movimiento por España, Alternativa Española i la Falange.

La manifestació que es va convocar al Valle de los Caídos va ser multitudinària i s'hi van fer llargues cues per poder accedir a la basílica. Va ser un fet molt sorprenent veure tantes persones manifestant-se amb les banderes franquistes i fent la salutació feixista. Els manifestants també duïen fotografies del «caudillo», i cridaven «El valle no se toca»; a més de cantar l'himne nacional de la Falange Española «Cara el Sol». Van llançar proclames contra Sánchez i en favor del dictador espanyol, i molts d'ells s'acostaven als familiars com el bésnet de Franco, Luis Alfonso de Borbón, per dedicar paraules com «no estáis solos» i per fer-s'hi fotos. El grau tan alt d'assistència dels nostàlgics va encendre l'alarma a moltes persones i va ser un esdeveniment molt comentat. Actes com aquests diuen molt d'un país i més, d'un estat democràtic. Mitjans de tota mena van cobrir aquest acte i va ser de les notícies més rellevants. De manera que, en el cas dels mitjans que he escollit jo personalment ens trobem amb que tots ells van publicar la notícia al portal digital el mateix dia en que va tenir lloc la manifestació (el 15 de juliol de 2018 a la tarda o a la nit). A banda del cas de La Razón, que no hi ha cap peça localitzable sobre aquesta manifestació en el termini d'un mes al buscador de l'hemeroteca del web. Apareixen un total de 40 resultats de cerca amb l'etiqueta de «manifestación», però cap sobre la del Valle de los Caídos. I únicament n'hi ha una sobre el cas de l'exhumació de Franco, el dia 31 de juliol de 2018, però que en realitat no parla de la manifestació només apareix una imatge d'aquell dia⁵⁶.

Els titulars d'aquesta segona ronda de peces són tots gairebé el mateix. Es tracta també de titulars informatius que es limiten a donar la primera informació sobre la manifestació. Són, per tant, titulars directes. No intenten ser creatius, ja que, com en la primera fase establerta del cas de l'exhumació la informació ja es prou evident i tampoc calen elements com cites textuales del que diu algú. Els titulars són, a més, gairebé iguals i ofereixen les mateixes dades, de primeres. Com que no he localitzat cap article sobre aquest esdeveniment al diari La Razón, passaré directament al Diari Ara, que té el següent titular: «Milers de persones

⁵⁶Martínez, A. (2018, juliol 31). *Sánchez ya tiene el real decreto ley para exhumar a Franco*. *La Razón* Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/todo-listo-para-exhumar-a-franco-GD19295829>

protesten contra l'exhumació de Franco». En el cas de La Vanguardia, el titular és «Miles de personas protestan en el Valle de los Caídos contra la exhumación de Franco»; el de El Correo de Bizkaia és «Un millar de personas rechaza la exhumación de los restos de Franco», que amb el «rechaza» deixa d'usar el terme manifestació o l'acció de protestar però segueix referint-se al mateix. I, per últim, l'ABCdeSevilla mostra aquest titular: «Centenares de personas protestan en el Valle de los Caídos contra la exhumación de los restos de Franco».

Quant a la classificació segons les categories dels diaris, les peces es troben classificades amb les següents etiquetes: el Diari Ara i El Correo de Bizkaia la classifiquen al gènere de «Política». Mentre que La Vanguardia situa el seu article a l'etiqueta de «Memòria històrica», i l'ABCdeSevilla en la categoria d'«España».

Les imatges que acompanyen els següents articles són, per part del Diari Ara, una imatge on apareix un grup de persones manifestant-se al Valle de los Caídos fent una salutació feixista mentre aguanten banderes pre-constitucionals. La Vanguardia, a més d'imatges, també acompanya la peça informativa amb un vídeo que adjunta de la plataforma de Youtube i que prové del canal del mitjà. El vídeo mostra part de la manifestació amb els crits de «el Valle no se toca» i els cants dels manifestants, de l'himne de l'Espanya franquista. També va acompanyat d'un total de quatre imatges totes provinents d'agència. La primera i la segona, són de l'agència anglesa REUTERS fetes pel periodista Javier Barbacho, i mostren, les cues dels manifestants per accedir a la missa de la basílica i les salutacions franquistes i les banderes pre-constitucionals que porta la gent. La tercera i la quarta, són de l'agència EFE i fetes per Juan Carlos Hidalgo, i aquestes mostren gent que envolta a Luís Alfonso de Borbón, nét de Franco, per fer-se fotos amb ell i una imatge que mostra una gran part dels manifestants a la porta del monument fent la salutació franquista de nou i amb més símbols pre-constitucionals. En aquesta última, a més, es pot apreciar la gran creu del Valle de los Caídos de fons.

El Correo de Bizkaia, també acompanya la peça d'un vídeo que ensenya què ha passat en la manifestació i que indica que és un vídeo de l'agència Atlas. També adjunta una imatge que ja ha publicat també La Vanguardia. La imatge és de l'agència EFE feta per Juan Carlos Hidalgo i mostra persones manifestant-se fent la salutació feixista i ensenyant la bandera

pre-constitucionales a la protesta. L'ABCde Sevilla adjunta una imatge de l'agència britànica REUTERS que mostra com tots els altres les persones al Valle de los Caídos fent la salutació feixista. A més, al final de la peça adjunta també una galeria d'imatges a mode de mini-reportatge amb un total de 13 imatges que mostren diferents moments de la manifestació. Totes aquestes imatges s'indica que provenen de l'agència EFE.

A continuació, per tractar les veus i les fonts que intervenen en cada peça dels diferents mitjans escollits, hi ha una altra taula on es pot apreciar de manera ordenada.

TAULA 2

	Veus	Fonts	Imatge
La Razón*1	-----	-----	-----
ARA ⁵⁷	-Declaracions dels manifestants -Asociación Movimiento por España -José Luís Ábalos, ministro de Fomento	-Entrevista d'El Mundo -Comunicats Movimiento por España -Web de MxE	ARA
La Vanguardia ⁵⁸	-José Luís Ábalos, ministro de Fomento -Declaracions dels manifestants -Asociación Movimiento por España	-Agència EFE	Vídeo adjunt del canal de La Vanguardia de Youtube. Tres imatges més, de: REUTERS (agència d'informació) i agència EFE.
El Correo de	-José Luís Ábalos,	-Asociación	Imatges: agència

⁵⁷ Mascaro, A. (2018, juliol 15). *Milers de persones protesten contra l'exhumació de Franco*. Diari ARA. Recuperat de: https://www.ara.cat/politica/Milers-persones-protesten-exhumacio-Franco_0_2052394788.html

⁵⁸ EFE. (2018, juliol 15). *Miles de personas protestan en el Valle de los Caídos contra la exhumación de Franco*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20180715/45920698012/protesta-valle-caidos-exhumacion-franco.html>

Bizkaia*2⁵⁹	ministro de Fomento -Asociación Movimiento por España -Jefe del Ejecutivo -Fundación Francisco Franco	Movimiento por España -Altres diaris com El Mundo	EFE Vídeo: Atlas (agència de notícies)
ABCdeSevilla*2⁶⁰	-José Luis Ábalos, ministro de Fomento -Asociación Movimiento por España -Jefe del Ejecutivo -Fundación Francisco Franco	-Diversos mitjans: com La Vanguardia o El Mundo -Agència EFE	REUTERS (agència d'informació Londres)

*1 Article no localitzable. No hi ha un article que parli de les manifestacions al Valle de los Caídos. La resta de diaris publiquen l'article que en parla entre el 15 i el 16 de juliol. Si fem una cerca a l'hemeroteca del diari La Razón amb l'etiqueta "manifestación" en el temps d'un mes (del 15 de juliol de 2018 al 15 d'agost del 2018) ens apareixen 40 articles al resultat de la cerca. De tots aquests articles, només un està dins el tema de l'exhumació de Franco però, a diferència dels altres, realment no parla de la manifestació que s'hi va dur a terme sinó que l'únic que hi trobem sobre la manifestació és la imatge que s'hi adjunta. L'article es va publicar el 31 de juliol de 2018 amb el següent títol: "Sánchez ya tiene el real decreto ley para exhumar a Franco⁶¹".

⁵⁹ Azpiroz, A. (2018, juliol 15). *Un millar de personas rechaza la exhumación de los restos de Franco. El Correo de Bizkaia*. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/protesta-valle-caidos-franco-20180715165232-ntrc.html>

⁶⁰ EFE. (2018, juliol 15). *Centenares de personas protestan en el Valle de los Caídos contra la exhumación de los restos de Franco. ABC de Sevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-centenares-personas-protestan-valle-caidos-contra-exhumacion-restos-franco-201807151601_noticia.html

⁶¹ Martínez, A. (2018, juliol 31). *Sánchez ya tiene el real decreto ley para exhumar a Franco. La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/todo-listo-para-exhumar-a-franco-GD19295829>

*2 Articles anomenats “refregits”. Textos sorgits de diverses fonts i que agafen una mica de cada una d’elles per fer-ne un de nou.

Quant als continguts que es veuen reflectits a les peces, trobem el següent:

Diari ARA:

El titular i subtítol ja introdueixen a aquest fet de la manifestació en contra de l'exhumació de Franco. Diu que l'ultradreta ha assistit en massa al Valle de los Caídos.

La peça s'inicia posant un nombre aproximat d'assistència a la manifestació, milers d'ells que, “van desfilar” com si es tractés d'una processó religiosa, i diu que van formar una cua quilomètrica (molt i molt llarga) “farcida de banderes franquistes”, és a dir, repleta de simbologia que fa apologia a la dictadura. També explica l'origen de la manifestació: “convocats per diverses plataformes i partits d’ultradreta, com Movimiento por España, Alternativa Española i la Falange”. El cos de la notícia segueix desenvolupant com va anar succeïnt tot en aquesta manifestació, recalcant en tot moment la afluença tant gran d'assistents: “Abans de les 10 del matí, l’entrada del monument ja estava col·lapsada de cotxes amb assistents al que les entitats convocants van titllar de “peregrinació nacional” (tornant a utilitzar terminologia religiosa). El Diari Ara torna a aferrar-se a les cites textuais del que deien les persones. “La intenció era assistir a una missa a la basílica per proclamar que el franquisme “no és residual” i que “mitja Espanya no vol que Franco sigui exhumat ni el Valle de los Caídos profanat i espoliat”, paraules de la plataforma Movimiento por España. La utilització d'aquestes paraules no són casuals, el mitjà vol fer palès que els nivells de franquisme segueixen a l'aire encara en l'actualitat i vol recalcar-ho. També diu que al web de la plataforma es deia que la manifestació es feia “davant de Déu i els màrtirs mitjançant l’oració i la penitència”, aquest fet confirma el revestiment catòlic i religiós que se li ha donat sempre al franquisme, i el Diari ARA ha volgut que els seus lectors ho tinguin present per a recordar-ho. També fa present que, a més de cantar l'himne pre-constitucional, els manifestants van proferir insults contra el president de l’executiu espanyol (fet que deixa en evidència aquest sector de persones que falten al respecte insultant).

El Diari Ara informa que segons Movimiento por España l'exhumació és una “infàmia”, informa també que per la plataforma la manifestació va ser tot un èxit i també que es lamenta que el moviment franquista “no hagi estat a l'alçada en les últimes dècades per defensar Franco”. El mitjà català vol recalcar aquestes paraules perquè això diu molt de la societat d'un estat que es considera democràtic. A més, l'ARA igual que a la peça de la primera fase, ha tornat a treure el tema de les restes de les aproximadament 40.000 persones que estan allà enterrades en fosses comunes sense el consentiment de les seves famílies i sobretot al costat del seu botxí.

La peça compta amb un petit apartat que es diu “Sánchez té pressa” que informa de la intenció del govern de Sánchez que preténdonar compliment com abans millor al mandat aprovat al Congrés l'any passat per a treure les restes del dictador i reformular el monument del Valle de los Caídos.

Aquesta peça no és molt extensa però si que és clarament rotunda amb el que diu. Qualifica aquesta part de la societat que es manifesta en contra de l'exhumació com la mateixa que hi havia abans dels 40 anys de democràcia. Remarca els comportaments irrespectuosos que tenen aquestes persones i el fet que encara avui dia és faci apologia a una dictadura sagnant. Utilitza també, d'igual forma que l'ultradreta, terminologia religiosa per a parlar del tema.

La Vanguardia:

L'article sobre la manifestació franquista que va publicar La Vanguardia és fruit de l'agència EFE i compta també, com he comentat anteriorment, amb un vídeo adjunt en el que es pot veure un resum sobre com va ser la jornada.

El començament de la notícia és igual que el de l'ARA, deixant en constància el fluxe d'assistents que va haver a la manifestació: “varios miles de personas”. Comenta, a través del que va reconèixer el ministre de Foment, José Luís Ábalos, que l'exhumació, que s'havia programat per dur-la a terme durant el mes de juliol no podrà tenir lloc quan s'havia previst a causa de les traves amb què s'estan trobant.

En tractar-se d'un d'aquests articles que s'anomenen refregits compta amb les mateixes fonts, per tant també declaracions per explicar els fets. Per tant, igual que en els altres mitjans s'utilitza les mateixes declaracions de la convocatòria de la plataforma Movimiento por España que confirmes que el franquisme que queda actualment no és residual. D'igual manera que també hi ha un paràgraf idèntic al que publica el Diari ARA però en castellà, per explicar com s'ha iniciat la jornada de la manifestació al Valle. També comenta que centenars de cotxes “se han agolpado a la entrada del monumento, lo que ha provocado atascos en las inmediaciones”, posant en relleu els grans nivells d'assistència. Ha mencionat també el fet que la gent s'hagi manifestat amb banderes pre-constitucionals i que han utilitzat emblemes nacionals, així com també han cantat l'himne “Cara al sol” i han realitzat salutacions feixistes. La Vanguardia tampoc ha amagat els insults que ha rebut el president i ha mencionat la assistència de Luis Alfonso de Borbón, besnét de Franco (igual que l'ARA).

La Vanguardia també ha mencionat la terminologia utilitzada per les associacions franquistes que han parlat dels manifestants com si fossin “peregrinos”. A més, a diferència de l'ARA, deixa en constància el fet que Movimiento por España demanés als assistents: "que ante los medios acudieran “documentados” sobre la “verdad” del lugar para poder contestar correctamente a los periodistas". La peça acaba amb una mateixa informació que el Diari ARA, la qualificació com a “infamia” de l'exhumació per part dels organitzadors de la manifestació i la seva lamentació per no haver estat a l'alçada tots aquests anys.

Es veu clarament que es tracta d'una peça fruit d'un refregit de la informació que ha emés l'agència EFE com bé indica a la pàgina de La Vanguardia, ja que coincideix en continguts gairebé textualment amb altres mitjans, de manera queo dificulta la part de destriar el seu propi posicionament. Apart d'això, podem veure com l'article està acompanyat de diverses imatges que gairebé podríem dir que és un reportatge de l'esdeveniment.

El Correo de Bizkaia:

La peça comença amb un titular en la línia del que diuen tots els altres, però amb un subtítol diferent i que dona a entendre moltes coses: "Participan en una protesta en el Valle

de los Caídos ante «el expolio que los rojos pretenden perpetrar». Aquest mitjà en una sola frase ha qualificat l'exhumació d'"*expolio*" (segons la RAE, *expoliar*= despojar [a algú o algo] de forma violenta o ilegal), a més de utilitzar el terme "rojos" per referir-se a les persones que estan duent a terme el procés de l'exhumació endavant, tractant-les de delinqüents, i també, "perpetrar" (segons la RAE, "cometer un delito"). Són paraules molt punyents. Ja en el subtítol se'ns ha mostrat la cara del mitjà, però més avall veurem que es tracta de paraules sorgides de Movimiento por España.

Tot i que també es tracta d'un refregit de tots els altres mitjans i agències, es nota que s'ha utilitzat les mateixes fonts però de diferent forma. El primer paràgraf resumeix diversos elements que han tingut lloc durant la manifestació (assistència, càntics, bandera pre-constitucional, salutació feixista, insults al president Sánchez i assistència del besnét de Franco).

El següent paràgraf comenta l'element de la "peregrinación nacional" però afegeix altres declaracions també molt fortes per part de la convocatòria firmada per Movimiento por España: "a todos los defensores de la memoria de Franco y su Obra (sic) a una peregrinación nacional patriótico-religiosa al Valle de los Caídos para pedir a Dios por intercesión de los santos y mártires allí enterrados, que impida el expolio que los rojos pretenden perpetrar", i que repeteix les paraules del subtítol. Més avall també menciona que la carretera que uneix Madrid del mausoleo de Franco "amanecieron con pancartas con la imagen del dictador y el lema 'El Valle no se toca', acuñado por los detractores y que ha aparecido en los últimos días en pintadas y en pancartas en varios lugares de Madrid".

La peça també compta amb un petit apartat sota el nom de "Retraso" que recalca el fet que el govern socialista ha insistit que el trasllat de les restes del dictador seria imminent, però també diu que segons el ministre de Foment, José Luis Ábalos, finalment no seria així ja que s'ha de complir amb els terminis burocràtics.

La peça finalitza amb una informació que no ha aparegut en cap dels altres mitjans fins el moment i és la menció a la Església, que segons diu El Correo de Bizkaia ha donat el permís de l'Església per dur a terme l'exhumació, element imprescindible perquè els

operaris puguin accedir a la basílica a realitzar el seu treball. Per últim, en aquesta peça d'El Correo, ja s'ha avançat que seria possible que els Franco batallessin en contra de l'exhumació i que “la Fundación Francisco Franco ya ha adelantado que está dispuesta a pleitear en los juzgados”.

Aquesta peça, que semblava ser un refregit poc contrastat al final ha demostrat oferir informació diferent i contundent que també ha mostrat les opinions de diverses veus de l'esdeveniment, per tant, més possibilitats de reflexió per al lector.

ABC de Sevilla:

Quant a la peça de l'ABC de Sevilla si que podem dir que es tracta d'un refregit total gairebé sense contrastar, un refregit textual en què l'únic que canvia és l'ordre de la informació. A més ja s'informa a la pàgina de l'article que és fruit de la peça de l'agència EFE. La informació que s'hi mostra és exactament la mateixa dels altres mitjans, inclús la imatge que s'hi adjunta és la mateixa. A la peça també s'hi adjunta una galeria d'imatges a mode de reportatge que mostra la jornada de la manifestació contra l'exhumació de Franco.

6.2.3. Tercera data

Tercera fase → 4 desembre 2018 → Admissió a tràmit del Tribunal Suprem de la família Franco

La tercera data escollida entre tots els fets del cas exhumació de Franco, és el 4 de desembre de 2018, quan va tenir lloc l'admissió a tràmit del recurs de la família Franco per a paralitzar el procés per part del Tribunal Suprem. Una data que, com ara veurem, els mitjans escollits han tractat al seu ritme perquè entre les anades i vingudes de tot el que s'ha anat dient referent al cas, és una data que queda camuflada entre totes les altres. En el cas d'El Correo de Bizkaia, no he trobat cap peça que parlés d'aquest fet, o almenys la peça no ha estat localitzable. Per tant, no he pogut analitzar aquesta part de la informació, però tots els altres (tard o d'hora) si que han dedicat un lloc entre les seves publicacions.

Els mitjans que si que van publicar aquesta informació el mateix dia dels fets van ser el Diari ARA, La Vanguardia i l'ABC de Sevilla. A diferència d'ells, La Razón va difondre

aquesta informació el dia següent. La Razón va publicar dos articles el dia 5 de desembre de 2018 referint-se a aquest fet amb els següents títols: “Los Franco acusan a Patrimonio de manipular el nombre de un funcionario para «agilizar» la exhumación” i “El Supremo deja en el aire la exhumación de Franco hasta enero”. I el 8 de març (tres mesos després) publica un altre article⁶² amb el següent titular: “El Supremo admite a trámite el recurso de la familia contra la exhumación de Franco”. En aquesta anàlisi informativa La Razón ha demostrat fer un seguiment molt exhaustiu i detallat de tots els fets que s’han anat donant en el procés de l’exhumació. De totes maneres entre tanta informació sobre el cas els mitjans han pogut escollit que preferien ressaltar en cada moment del cas segons el seu pensament, cosa que ha anat definint més el tractament que n’han fet.

Seguint amb els titulars de les peces, que ja s’ha començat a desenvolupar en el paràgraf anterior, La Razón en les peces referents al recurs de la família Franco, ha utilitzat les cometes per a fer una petita citació literal de la paraula que han utilitzat els implicats en els fets per a parlar sobre el tema. Es tracta d’un titular directe amb el concepte “acusar” i ja introdueix el que dirà en el cos de la notícia, el recurs contra el govern. L’altra peça publicada aquell mateix dia diu que el Suprem “deja en el aire” que l’exhumació s’hauria de posposar degut a la causa del mateix recurs de la família que demana “reclamar del Consejo de Ministros toda la documentación, el expediente, para analizar los motivos que esgrime y las normas que argumenta el Ejecutivo para adoptar esa medida”. L’article que publica aquest mateix mitjà el 8 de març mostra un titular que resumeix tot el cos de la notícia anant al cor de la qüestió. El titular del Diari Ara és molt més breu i concís i simplement anuncia que “El Suprem admet el recurs dels Franco” sense donar més detalls. La Vanguardia diu que el Suprem “estudia” el recurs dels nets de Franco, no menciona en el titular que el recurs s’admet. I en el cas de l’ABC de Sevilla es diu el mateix “El Tribunal Supremo estudia si paraliza la exhumación de Franco”, que el dia 8 de març confirma (com La Razón) que el Tribunal Suprem ha admés aquest recurs “El Supremo admite a trámite el recurso de los Franco en contra de la exhumación”.

⁶² Redacción. (2019, març 8). *El Supremo admite a trámite el recurso de la familia contra la exhumación de Franco. La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-supremo-admite-a-tramite-el-recurso-de-la-familia-franco-OL22294857>

Quant a la categoria de les peces, es manté en la mateixa línia. La Razón segueix classificant-les en la categoria “España”, el Diari ARA a “Cultura”, La Vanguardia a la categoria de “Memória històrica” i l’ABCdeSevilla a “España”, també.

Aquest cop, les imatges que acompanyen les peces de La Razón són, una de l’agència EFE que mostra la tomba de Franco al Valle de los Caídos amb uns quants rams i l’altre, es tracta d’una prova documental de la denúncia-recurs de la família Franco. Es tracta d’una imatge escanejada extreta de la font d’Okdiario que va obrir investigació el passat 13 de novembre. L’autoria de la imatge de la peça del Diari ARA és de l’agència REUTERS, en especial de Sergio Pérez i mostra la tomba del dictador Francisco Franco coberta de flors al mausoleu del Valle de los Caídos. La Vanguardia adjunta una imatge també de la REUTERS, de Susana Vera; una imatge que mostra Luis Alfonso de Borbón, besnét de Franco al Valle de los Caídos el 20 de novembre. I l’ABCde Sevilla, una imatge de l’agència EFE de la tomba de Franco al Valle de los Caídos guarnida amb flors.

TAULA 3

	Veus	Fonts	Imatge
La Razón ⁶³	-Família Franco -Luís Felipe Utrera-Molina, advocat dels Franco -Okdiario -Víctor Cageao, funcionario del Museo del Prado	-Investigacions Okdiario -Document denúncia-EFE -Imatge documental denúncia (prova adjuntada Okdiario) -Cristina Latorre, subsecretaria de Justícia	-EFE -Imatge documental denúncia (prova adjuntada Okdiario)
ARA ⁶⁴	-Nèts de Franco	-Diario El Español	REUTERS, Sergio

⁶³Mateache, A. G. (2018, desembre 5). *Los Franco acusan a Patrimonio de manipular el nombre de un funcionario para «agilizar» la exhumación*. La Razón. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/los-franco-acusan-a-patrimonio-de-manipular-el-nombre-de-un-funcionario-DO20843909>

⁶⁴Marimon, S. (2018, desembre 4). *El Suprem admet el recurs dels Franco: Els nets del dictador denuncien els signants del projecte d’exhumació*. Diari ARA. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Suprem-familia-Franco-exhumacio-dictador_0_2136986382.html

	(Jaime Martínez-Bordú Franco) -Luís Felipe Utrera-Molina, advocat que representa els nèts de Franco	-Recurs dels Franco	Pérez (agència d'informació Londres)
La Vanguardia ⁶⁵	-Tribunal Supremo -Família Franco -Ejecutivo	-Segons fonts del Tribunal Suprem -Ejecutivo	REUTERS, Susana Vera (agència d'informació Londres)
El Correo de Bizkaia*	-----	-----	-----
ABCdeSevilla ⁶⁶	-Família Franco -Sección Cuarta de la Sala de lo Contencioso-Administrativo	-Fuentes del Supremo -Recurso de los Franco	-EFE

* Article no localitzable a l'hemeroteca del mitjà digital.

Quant als continguts que es narren i es veuen reflectits a les diferents peces sobre la data escollida, puc analitzar el següent:

La Razón:

Aquesta peça de La Razón s'inicia amb una peça amb un titular potent: “Los Franco acusan a Patrimonio de manipular el nombre de un funcionario para «agilizar» la exhumación”.

De primeres es percep com una peça no gaire extensa però a mesura que ens endinsem en ella veiem com conté informació prou potent per ella sola que, a més va acompanyada

⁶⁵ Guindal, C. (2018, desembre 4). *El Tribunal Supremo estudia un recurso de la familia Franco contra la exhumación*. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20181204/453338426629/tribunal-supremo-recurso-familia-franco-exhumacion.html>

⁶⁶ EFE. (2018, desembre 4). *El Tribunal Supremo estudia si paraliza la exhumación de Franco*. *ABCdeSevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-supremo-inicia-tramitacion-recurso-familia-franco-contra-exhumacion-201812040945_noticia.html

d'una prova documentada, part del recurs que va presentar la família Franco. Aquest tipus de contingut ajuden a aportar veracitat , i a més, sembla que evidèncien o recalquen un fet.

L'inici del text que mostra la notícia confirma que la família Franco ha dut a terme dues accions legals contra l'exhumació: “un recurso ante el Tribunal Supremo por «irregularidades» del Ejecutivo en el procedimiento aprobado por el Consejo de Ministros para exhumar a Franco” i “una denuncia ante los tribunales de la Comunidad de Madrid por un fraude que ha detectado dentro del Ministerio de Justicia”. Comenten, en nom de Luis Felipe Utrera-Molina, advocat de la família que “califiquen de «grotescos» una serie de sucesos producidos con el fin de, a juicio de la familia, «agilizar» el proceso para exhumar lo más rápido posible. La paraula “grotesco” dota els successos del procés seguit per el govern com a quelcom extravagant o de burla.extra.

Seguidament, La Razón menciona una de les fonts a partir de les quals s'ha basat per a redactar aquesta peça. En aquest cas, les investigacions d'Okdiario. D'aquestes investigacions s'extreu que: “la subsecretària de Justícia i instructora del procediment va sol·licitar al president del Consell d'Administració de Patrimoni Nacional, Víctor Cagiao, un projecte que conté els documents necessaris per emprendre els treballs arquitectònics necessaris per a escometre l'exhumació de Franco”. Aquesta sol·licitud va tenir una ràpida resposta. Seguidament La Razón adjunta el document com a prova. El diari segueix amb la investigació oberta d'Okdiario, fins aquí tot sembla correcte fins que la investigació demostra la trampa: “Víctor Cagiao es funcionario del Museo del Prado, no director de la Dirección de Inmuebles”. Seguidament a la peça es detallen les proves investigades i desenvolupades per a demostrar la impossibilitat de que aquesta persona tingués el càrrec que feia públic tenir. La Razón conclou el paràgraf dient que “todo apunta a que la inclusión del nombre de Cagiao podría haber sido un nombramiento improvisado para cumplir con la iniciativa política de Sánchez”. Tot això, amb proves documentals incoses fan suposar que l'actuació del govern de Sánchez no ha estat legal i l'acusen d'uns fets molt greus per tal de dur a terme el que volen aconseguir. Això s'explica mitjançant les paraules de Utrera-Molina, que confirma que tot això “demuestra que todo el procedimiento es una farsa”, a més de “Nunca hemos visto un caso tan descarado por parte de un Gobierno para

saltarse la legalidad". Realment amb tot això, La Razón està fent repensar tot el procés que s'està visquent per dur a terme l'exhumació, acusant d'uns fets molt greus per part del govern, cosa que pot fer posar en un gran compromís molt seriós.

El tancament de la peça avança que els néts de Franco están disposats a recórrer al Tribunal d'Estrasburg si la cosa segueix així.

Aquesta notícia de La Razón mostra una cara molt fosca del govern que fins ara tenia guanyada una part molt gran de la societat quant al cas de l'exhumació. Intenta donar credibilitat a tot allò que s'explica, més enllà de les declaracions de les persones que intervenen en els fets, amb la prova documentada real. Tot i això, com ja sabem, els mitjans saben molt bé com narrar uns fets per tal de “rentar els caps” dels seus lectors. De totes maneres, i sabent que un diari seguint el codi deontològic s'hauria de mantenir en un punt neutral per explicar als seus lectors els fets de la manera més neta possible, seguint el perfil de notícies que hem vist fins ara, sabem que és un mitjà que ha intentat mostrar més les veus de les persones que estan en contra de l'exhumació, cosa que ens pot donar pistes sobre la seva ideologia referida al cas.

Diari ARA:

El titular de l'article ja avança el següent:”El Suprem admet el recurs dels Franco”. A partir d'aquí, arrenca la notícia que, com és normal, comença informant del recurs interposat pels nets del dictador, Francisco Franco, contra el procés dels tràmits que s'estan duent a terme per tal d'exhumar el cos del Valle. Com podem comprovar ja en el primer paràgraf, l'ARA no es cansa d'insistir en alguns dels elements clau que formen part del trencaclosques del que és el cas en general i que altres mitjans passen per alt. Torna a remarcar que “Després de més de 40 anys de democràcia, encara no serà possible treure les restes del dictador del Valle de los Caídos” que, a continuació assegura que no és “tan sols un monument que glorifica un dictador responsable de centenars de milers de morts, sinó que també representa la humiliació dels perdedors de la Guerra Civil”. Aquí destaca el fet de què la persona que està allà enterrada en el seu mausoleu que l'homenatja és en realitat la responsable de les morts de les persones que estan allà enterrades junt a ell, sense permís. No hi ha cosa que humiliï més a les víctimes.

Seguidament, després de repetir el que ja havia deixat clar en els articles anteriors per a deixar clara la línia ideològica del mitjà, segueix amb el fet del qual es pretén informar en aquesta peça. El desenvolupament del tema segueix a partir d'unes declaracions de l'advocat dels Franco, unes declaracions diferents a les que mostrava La Razón, per exemple les següents: «el recurs dels Franco també fa referència a les “irregularitats ja produïdes en el marc del procediment de l'exhumació, que hauria de tenir un caràcter col·lectiu respecte a tots aquells inhumats al Valle de los Caídos que no haguessin mort a conseqüència de la Guerra Civil, i tan sols s'ha incoat respecte a les restes mortals de Franco”. Les irregularitats de les quals parla, doncs, es refereixen a l'interès d'exhumar únicament el cos de Franco, quan hauria de ser un procediment col·lectiu. Però, en realitat sabem que aquest només seria un primer pas, per després, continuar amb la transformació del Valle de los Caídos.

La peça centra el seu tercer paràgraf en la oposició que s'ha mostrat per part de la família Franco. El Diari ARA confirma que «la família Franco no ha parat de batallar», referint-se a la lluita, no literal, quant a l'oposició dels fets. A més, també destaca la exigència de la família en inhumar el cos a la catedral de l'Almudena amb una cerimònia amb honors militars, és a dir: «això implica, entre altres coses, que soni l'himne estatal complet i que es facin descàrregues de fuselleria i es disparin canons», cosa que honorificaria de nou la figura del dictador i el seu antic govern autoritari.

La peça, conté també un apartat que explica l'altre front judicial obert, que ja he explicat al punt anterior. Explica l'ARA, a més, que la denúncia presentada pels néts Franco «es basa en el fet que tots ells eren “coneixedors” que un dels signants, el funcionari del Museu del Prado Víctor Cagiao Santacruz, “no és director” d'immobles i medi natural de Patrimonio Nacional, i que tot i així va signar el projecte amb aquest càrrec per accelerar la tramitació de l'expedient». Segons el recurs, es va sol·licitar el pla del projecte de l'exhumació «a corre cuita» i també acusa i creu que els denunciats (confirmades les persones a la peça de l'ARA): “es van confabular per vestir el càrrec de qui no el tenia i participar en reunions,

fins i tot al mateix Valle de los Caídos” per “planificar tècnicament l’exhumació”. A través d'aquestes declaracions se'ls està acusant d'uns fets tan gravíssims com il·legals.

Com en la línia que es mostra en la resta d'articles del Diari ARA, podem comprovar que es tracta d'un article breu però concís i punyent. És breu però, d'una manera o altra, deixa en constància la seva manera de enfocar aquest cas.

La Vanguardia:

L'article de La Vanguardia comença d'igual manera que tots els altres amb un titular gairebé idèntic al de l'ABC de Sevilla per situar el lector: “El Tribunal Supremo estudia un recurso de la familia Franco contra la exhumación”. Seguidament la peça avança parlant sobre el recurs presentat per la família Franco contra l'exhumació, de la mateixa manera que l'article de l'ABC, també. Afegix també que “La Sala de lo Contencioso Administrativo ha recibido el recurso que, según fuentes del tribunal, se ha admitido a trámite de manera automática”. D'aquesta manera el mitjà està dotant el fet d'urgència i d'una gran importància. L'article avança d'igual manera que l'article de l'ABC, segueix comentant la mesura cautelar de l'alt tribunal “para resolver si se paraliza o no la exhumación se ha abierto una pieza separada de medidas cautelares”.

La Vanguardia posa en relleu que la família Franco ha considerat irregular l'actuació del govern socialista de voler exhumar les restes de Franco com a cas únic en comptes de dirigir a tot el col·lectiu que es troba allà: “considera irregular la actuación del Gobierno de pretender exhumar los restos de Francisco Franco como caso único en vez de hacerlo para todos aquellos cuerpos que estén enterrados en el Valle de los Caídos y que no fallecieron a consecuencia de la Guerra Civil”. També fa present que, a més, la família de Franco denuncia que des del Gobierno s'hagi parlat d'una exhumació “imminent” sense que “**se haya tramitado en su totalidad el procedimiento administrativo establecido por el Real Decreto Ley 10/2018**”. La Vanguardia deixa aquesta informació a l'aire, sense mullar-se però deixant en evidència, d'igual manera que ho fa també la família Franco, el govern socialista i titllant-lo d'irresponsable i d'actuar de forma irregular. No ho diu directament però posant això el focus es pot donar a entendre la seva posició com a mitjà enfront aquesta situació.

El tancament de la notícia recorda que la decisió de l'exhumació de Franco va ser una de les primeres mesures anunciades amb l'entrada del nou govern. “El anuncio a ‘bombo y platillo’ de que el cuerpo embalsamado del dictador no seguiría por más tiempo en el Valle de los Caídos (Madrid) se encontró sin embargo con varias cortapisas legales”, La Vanguardia utilitza unes paraules molt fortes per parlar d'això. En primer lloc, l'expressió “a bombo y platillo” per dotar l'anunci de l'exumació com a difusió extrema i exagerada, i per altra banda per fer una definició molt explícita per parlar de les restes de Franco.

Finalment la peça posa en relleu la posposició continuada de la culminació de l'exhumació a causa de l'oposició de la família i les traves legals que han sorgit, que diu que “se anunció que antes de verano los restos estarían ya trasladados, para luego ser a finales de verano y por último a finales de año”.

Com a conclusió de la peça, podria dir que sembla que La Vanguardia està donant a entendre la incapacitat del govern de Sánchez per dur a terme les coses. Això no ens ho està dient explícitament, però com aquell qui diu “no ho diu cantant però ho diu xiulant”. A més, la peça va acompanyada d'una imatge que mostra Luis Alfonso de Borbón, el bésnet de Franco, amb un posat victoriós i orgullós, com si estigués guanyant la batalla contra el govern.

ABC de Sevilla:

La peça de l'ABCdeSevilla s'inicia com totes les altres amb un titular que informa del que es parlarà, en aquest cas: “El Tribunal Supremo estudia si paraliza la exhumación de Franco”. Tot i tractar-se una peça fruit de la informació facilitada per l'agència EFE, un cop ens endinsem en la notícia veiem que s'enfoca de diferent manera que les altres. Ja en el subtítol es menciona un nou element: “Abre una «pieza de medida cautelares» para examinar el recurso de la familia contra la decisión del Gobierno.

L'inci del paràgraf ja situa el lector en el nou pas que s'ha iniciat al Tribunal Suprem per “resoldre” el recurs que s'ha presentat per part de la família Franco contra la decisió del govern d'exhumar les restes de Franco. El segon paràgraf de la notícia segueix desenvolupant aquesta mateixa informació, i menciona que des de la Sección Cuarta de la Sala de lo Contencioso-Administrativo s'ha obert una “pieza de medida cautelares” per

aconseguir frenar el procés de l'exhumació mentre es prepara la suspensió total del procediment (tot indicant d'on prové aquesta informació: "fuentes del Supremo", que promet guanyar-se la credibilitat del lector). Seguidament també es fa present que l'exhumació també té per objectiu: "reconocer y ampliar derechos y establecer medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura". La peça segueix comentant sobre la redacció del projecte de l'exhumació, però a diferència dels altres articles sobre aquest mateix fet, no menciona res sobre el frau en el càrrec de Cagiao per intentar "accelerar" el procés de l'exhumació. L'ABC es limita a explicar com "serà" el procediment de redacció del projecte per l'exhumació: "Asimismo el acuerdo establece que el Ministerio de Justicia solicite a la Dirección General de Salud Pública de la Consejería de Sanidad, como órgano de la Comunidad Autónoma de Madrid competente en materia de sanidad mortuoria, informe no vinculante sobre el proyecto de exhumación para ser emitido en un plazo máximo de un mes".

Per tant, l'enfocament que fa aquest mitjà de la notícia com hem pogut comprovar és completament diferent. No menciona el frau que s'ha detectat en el procediment per part de l'Administració de Patrimoni Nacional. En canvi, al La Razón i al Diari Ara, es parla bàsicament d'aquest fet. Aquest fet és estrany ja que els articles estan publicats el mateix dia i el fet de no mencionar-lo fa que el fet quedi silenciats pel mitjà.

6.2.4. Quarta data

Quarta fase → 15 de març de 2019 → Es fixa la data de l'exhumació

Aquesta fase és la que recull les peces que informen sobre el dia en que Pedro Sánchez va fixar la data de l'exhumació de Franco. Les restes del dictador serien traslladades des del Valle de los Caídos al cementiri de Mingorrubio, proper al Pardo.

Els mitjans escollits van publicar aquesta informació el mateix dia en que es va saber, és a dir, el dia 15 de març entre el migdia i la tarda. Tots ells tret d'El Correo de Bizkaia que va publicar la notícia el dia següent a la matinada. La gran majoria de mitjans d'abast estatal

van informar d'aquest succés el mateix dia de la manera més ràpida possible ja que es tracta d'un dels fets més rellevants de tota la llarga cronologia de l'esdeveniment.

Els titulars que utilitzen els mitjans per informar aquest fet a la ciutadania segueixen sense ser interpretatius, simplement expliquen el fet de manera general, uns d'una manera i altres d'una de diferent però tots acaben dient el mateix. Són titulars purament informatius. En aquest cas, els titulars tampoc inclouen declaracions com era el cas dels articles de la primera fase. Tot i ser titulars informatius i que s'hi assemblen les diferències que s'hi donen poden acabar de definir el tractament que s'hi donarà a la peça en general. Es veu quin és el fet que troben més rellevant i cal destacar-lo ja en el titular. Si ens fixem poc a poc en cada un d'ells, veiem que el titular de La Razón: “El Gobierno fija la exhumación de Franco el 10 de junio sin la certeza de poder acometerla”, ja indica en el titular que la decisió de Pedro Sánchez està presa sense tenir en compte el que cregui el Suprem, ja que “El Gobierno” ha fixat la data sense tenir la certesa que es podrà dur a terme perquè l'ha fixada sense saber si realment es podrà dur a terme. El Diari ARA, en canvi, amb “El govern espanyol decideix enterrar Franco el 10 de juny al panteó familiar del Pardo” està dient que el govern de Pedro Sánchez ha decidit que el 10 de juny es durà a terme l'exhumació de les restes de Franco i deixen clar el lloc on s'inhumarà novament (decidint per la família, ja que no els sembla bé cap de les opcions que se'ls donava). La Vanguardia amb “El Gobierno español prevé exhumar a Franco el 10 de junio próximo” dona a entendre que només es tracta d'una previsió, no és un definitiu. El cas del titular d'El Correo de Bizkaia és semblant al de La Razón, “El Gobierno anuncia la exhumación de Franco para el 10 de junio sin esperar la decisión del Supremo” recalcant ja també en el titular que el president va fixar la data sense la decisió del Tribunal Suprem. I, en el cas de l'ABCdeSevilla, el titular menciona la data de l'exhumació que el govern de Sánchez “quiere” i el nou lloc de inhumació de les restes: “El Gobierno quiere exhumar a Franco el 10 de junio y reinhumarlo ese mismo día en El Pardo”. En el subtítol desenvolupa una miqueta més la informació donada i diu també que “la última palabra la tendrá el Tribunal Suprem” dient que encara que Sánchez hagi fixat la data, això no quedarà així i aquesta no és la última decisió.

Quant a la categoria on es troben classificades les peces, segueixen més o menys la mateixa línia que fins ara en totes les altres fases. La Razón la classifica en la categoria “España”, el Diari ARA la posiciona a “Cultura”, La Vanguardia per primer cop a “España/Franquismo”, en el cas d’El Correo de Bizkaia segueix classificat a “España “ també, i l’ABCdeSevilla, com en tots els altres casos en la categoria “España”, perquè tot i ser un diari autonòmic aquesta és informació general d’abast estatal i de l’interès de tothom.

Les imatges que acompanyen les peces d’aquesta última data de l’anàlisi, són pròpies dels mitjans en el cas de La Razón i del Diari ARA, la primera mostra el sepulcre del dictador Franco amb el seu nom gravat i amb uns quants rams que l’honorifiquen; i la segona, és una imatge del panteó del cementiri del Pardo on està previst d’inhumar el dictador de nou. La peça de La Vanguardia no va acompanyada de cap imatge, i les peces d’El Correo de Bizkaia i l’ABCdeSevilla no van acompanyades d’imatges però sí d’un vídeo d’Europa Press que mostra les declaracions de la vicepresidenta del govern, Carmen Calvo a una roda de premsa. Acompanyar les peces de material audiovisual serveix per reafirmar el que diu la notícia ja que són proves que pot veure el lector directament per ell mateix.

TAULA 4

	Veus	Fonts	Imatge
La Razón ⁶⁷	-Ejecutivo -Gobierno -Moncloa (per referir-se a?: consejo ministros, presidente?) -Carmen Calvo, vicepresidenta del Gobierno (cites textuales)	-Fonts governamentals	Pròpia

⁶⁷Martínez, A. (2019, març 15). *El Gobierno fija la exhumación de Franco el 10 de junio sin la certeza de poder acometerla. La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-gobierno-anuncia-que-los-restos-de-franco-seran-trasladados-al-pardo-el-10-de-junio-BH22430450>

ARA ⁶⁸	-Carmen Calvo, vicepresidenta del Gobierno -Pablo Echenique, secretari d'organització Podemos -Vox	-Declaracions Carmen Calvo	
La Vanguardia ⁶⁹	-Famíliars Franco (nèts) -Gobierno -Ejecutivo (cites textuais)	-Agència EFE -Acord del Gobierno	No hi ha imatge
El Correo de Bizkaia ⁷⁰	-Carmen Calvo, vicepresidenta del Gobierno -Famíliars Franco (nèts) -Ana Pastor, presidenta del Congreso de los Diputados PP -Unidas Podemos -Vox (cites textuais)	-Declaracions periodistes Córdoba -Declaracions de l'apartat de "veus"	Imatge: Agència EFE Vídeo: Europa Press

⁶⁸Marimon, S (2019, març 15). *El govern espanyol decideix enterrar Franco el 10 de juny al panteó familiar del Pardo*. Diari ARA. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Franco-enterrat-panteo-familiar-Pardo_0_2197580310.html

⁶⁹Redacció. EFE (2019, març 15). *El Gobierno español prevé exhumar a Franco el 10 de junio próximo*. La Vanguardia. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20190315/461036178923/el-gobierno-espanol-preve-exhumar-a-franco-el-10-de-junio-proximo.html>

⁷⁰Azpiroz, A. (2019, març 15). *El Gobierno anuncia la exhumación de Franco para el 10 de junio sin esperar la decisión del Supremo*. El Correo de Bizkaia. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/inumacion-franco-junio-20190315132647-ntrc.html>

ABCdeSevilla ⁷¹	-Carmen Calvo, vicepresidenta del Gobierno -Església (cites textuais)	-Ejecutivo -Pedro Sánchez via Decreto Ley	Vídeo: Europa Press
-----------------------------------	---	---	------------------------

Quant als continguts que es narren i es veuen reflectits a les diferents peces sobre aquesta data escollida, comentaré el següent:

La Razón:

L'inici de la peça publicada per La Razón per informar que es va fixar una data al calendari per a l'exhumació de les restes de Franco ja deixa en constància que no hi ha la certesa que es pugui dur a terme: "El Gobierno fija la exhumación de Franco el 10 de junio sin la certeza de poder acometerla", i es desenvolupa en el subtítol "El Supremo podría suspender su ejecución y otro gobierno modificar la norma para que se quede en el Valle de los Caídos".

El primer paràgraf informa que el govern ha fixat la data a través del consell de ministres. La Razón comenta també com serà i on la reinhumació, que serà al Cementerio de Mingorrubio al Pardo, on descansen també les restes de la seva dona. També posa en relleu que es tracta d'un espai de titularitat estatal. La peça avança desenvolupant aquest tema i ressalta que "no tiene la certeza de que la exhumación llegue finalmente a producirse" ja que el Suprem podría acceptar les mesures cautelars de la família. Utilitza unes declaracions "del Gobierno", que es refereixen a paraules sortides de la boca del president que afirmen que no es podrà paralitzar l'exhumació perquè "el expediente es impecable" (no com es demostrava a la peça anterior de La Razón) i perquè "no existe un daño irreversible" para la familia". Però, el mitjà ha volgut destacar després d'aquestes paraules el que va succeir amb l'exhumació del generat Sanjurjo de Pamplon, "cuya exhumación fue

⁷¹Ruiz de Almirón, V. Delgado Sanz, E. (2019, març 15). *El Gobierno quiere exhumar a Franco el 10 de junio y reinhumarlo ese mismo día en El Pardo*. ABCdeSevilla. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-gobierno-quiere-exhumar-franco-10-junio-y-reinhumarlo-mismo-pardo-201903151351_noticia.html

revertida a posteriori por un tribunal” (amb això, es vol donar a entendre al lector que per molt que l'exhumació es portés a terme no seria un fet irreversible ja que es coneixen casos en que s'ha revertit).

El mitjà destaca que “Moncloa ha fijado la exhumación en junio “para que no intervenga en los múltiples procesos electorales y quede al margen de las campañas”, però podria passar que hi hagués un canvi de govern que volgués impugnar l'exhumació. La Razón afegeix amb una nova veu de l'esdeveniment que “La vicepresidenta aseguró que la “decisión mientras sea legal tendrá que ser acatada por cualquier gobierno”. Però seguidament afegeix també que “es poco probable que en esa fecha haya un nuevo ejecutivo de distinto color al de Sánchez”, és a dir, que actués a favor de l'actuació a favor de la llei de memòria històrica.

La peça acaba amb la opinió de Calvo al respecte de tot això, amb unes citacions entre cometes per ressaltar el valor de les paraules que diu. Calvo s'ha mostrat molesta per la tardança a resoldre el procediment i ha considerat que “lo urgente” es exhumar a Franco porque su presencia en la Basílica “perturba” que el Valle de los Caídos sea un lugar de memoria y recuerdo a las víctimas. La Razón recalca la paraula “perturbar” per la connotació negativa que porta al darrera i que surt de la vicepresidenta del govern actual.

Diari ARA:

La peça del Diari ARA s'obre amb un titular informatiu molt semblant a l'anterior, el subtítol ja dona més pistes sobre els fets ja que, anuncia que la vicepresidenta del govern, Carmen Calvo, ha dit que “no hi haurà imatges i que es farà en la més estrica intimitat”.

El cos de la notícia s'obre anunciant la data de l'exhumació, “una data que s'esperava des de fa molt de temps”, diu. I també anuncia on seran reinhumades les restes de Franco. L'ARA pren partit i diu que “diguin el que diguin els hereus de Franco, el govern seguirà amb un procediment que fa molts anys que dura”. És a dir, resta importància a la seva opinió. També afegeix unes declaracions de Calvo també utilitzades per La Razón que expliquen que el 10 de juny és una data posterior a les eleccions espanyoles però que això

no ha d'influir en que canviï la decisió. "El cementiri del Pardo és de titularitat estatal i reuneix les condicions idònies per rebre les restes humanes", ha dit Calvo, també.

El Diari ARA també ha afegit una retrospectiva del cas, que es remunta a l'any 2007 i repeteix unes dates que ja s'havien comentat amb anterioritat pel diari, per a destacar els mateixos valors (la votació que va haver pel reial decret llei que porta a l'exhumació). També menciona "estudis dels experts" i organismes importants com les Nacions Unides, que són un valor afegit en la informació ja que aquest tipus de dades sol agradar al lector. Després fa entrar en joc la veu de l'Església (del prior del Valle de los Caídos, Santiago Cantera) per comentar els obstacles que s'han posat en contra de l'exhumació.

La peça del Diari ARA es complementa amb dos apartats que es titulen "¿I si hi ha un canvi de govern?" i "La indignació de Vox". El primer intenta resoldre la qüestió que moltes persones es plantegen, i es respon mitjançant les declaracions de Carmen Calvo, novament. S'afegeix també les següents: "Calvo també ha assegurat que el lloc i la data d'inhumació del dictador la decideix el govern perquè la família insisteix en traslladar-lo a l'Almudena...i com que això no és possible el govern pren aquesta decisió". L'ARA utilitza aquestes paraules de la vicepresidenta de manera que sembla que el diari prengui posició en aquesta idea. Com ja s'avançava al títol de la peça, es desenvolupa la qüestió sobre el fet que no hi haurà imatges de l'acte i que només podran assistir-hi els familiars. L'altre apartat, tot i que sembla parlar de VOX, en realitat comenta més les reaccions de Podemos ("El govern del PSOE anuncia per enèsima vegada l'exhumació de Franco. No tan sols és una presa de pèl. És grapejar la memòria històrica per motius electorals, cosa que sens dubte no mereixen les víctimes de la dictadura i els seus familiars") i de Vox ("El Govern menteix. No s'atrevirà a profanar una sepultura"). Totes dues reaccions qualifiquen molt negativament el govern de Sánchez i el titllen amb unes greus acusacions amb unes fortes paraules. L'acusen de "grapejar" la memòria històrica només per guanyar vots i de profanador. Per veure la profunditat d'aquesta paraula, he buscat el significat de "profanació" que respon a "un ús irrespectuós o de maltracte a objectes, institucions o éssers, vius o morts, considerats sagrats o dignes de respecte".

La Vanguardia:

La peça de La Vanguardia és comprada d'agència, és un element que ja queda assenyalat a la pròpia peça (com a drets d'autor). El seu inici diu que el govern espanyol ha decidit la data de l'exhumació de Franco, entre parentèsi queda present la seva data de naixement i la seua mort (suposo que per deixar en relleu el fet que estem parlant d'un fet que va tenir lloc fa 40 anys).

Igual que la peça de l'ARA, també s'informa que l'acte de l'exhumació es realitzarà "sin comunicació ni imàgenes, ni convocatòria pública de la exhumació de los restos del general".

La Vanguardia també fa com una mena de retrospectiva històrica sobre el cas, si més no, explica una mica l'origen del mausoleu i comenta que s'hi troben les restes de milers de persones dels dos bàndols de la Guerra Civil.

El cos de la notícia també dedica una extensió important per parlar del recurs presentat per la família Franco i comenta que el Tribunal Supremo no ha decidit encara sobre la paralització cautelar de qualsevol actualització d'obra de l'exhumació .

La Vanguardia també comenta que, malgrat la insistència dels familiars del dictador, l'acord del govern no donava per vàlida la cripta de l'Almudena com a nou lloc d'ubicació de les restes de Franco, ja que sinó ens veuríem en la mateixa situació que fins ara, i perquè es vol evitar homenatges al dictador. A això afegeix que: "El Ejecutivo había establecido que determinaría unilateralmente (paraula que connota el missatge en negatiu cap a la decisió del Govern) el lugar de enterramiento definitivo de Franco si la familia no aceptaba fijar un lugar alternativo a la catedral" (en altres paraules, com fa l'ARA, "diguin el que diguin els hereus de Franco").

Quan s'acosta el final de la peça, es destaca unes paraules repetides en els altres mitjans també, que diuen que el cementiri de Mingorrubio-El Pardo, on ja es troba enterrada la dona de Franco, Carmen Polo, permet garantir tant les condicions de "dignitat i respecte a la sepultura".

El tancament final de la notícia sembla fins i tot amb un punt irònic, i diu el següent: "En El Pardo, en la periferia de Madrid, se encuentra el palacio donde vivió Franco hasta su muerte y que hoy sirve de residencia de los jefes de Estado extranjeros cuando realizan una

visita oficial a España”. Amb aquestes paraules sembla que el mitjà honorifiqui El Pardo. És un final per la peça una mica estrany, no s'entén el perquè d'aquestes paraules, i personalment em sembla fins i tot un final amb un to burlesc.

El Correo de Bizkaia:

La peça d'aquest mitjà s'inicia amb un titular que va en la mateixa línia de La Razón, que comentava que no es té la certesa de si es podrà dur a terme l'exhumació. El titular diu que “El Gobierno anuncia la exhumación de Franco para el 10 de junio sin esperar la decisión del Supremo”.

L'inici de la peça, com totes les demés, confirma la decisió del Consejo de Ministros per arribar a l'últim pas administratiu de l'exhumació. Es confirma la data i el lloc on tindrà lloc a partir de les paraules de Carmen Calvo, una de les protagonistes de l'esdeveniment. Seguidament es desenvolupa la informació sobre això, afegint informació sobre com es desenvoluparà l'acte “no habrá imágenes del acto ni convocatoria pública” i “se oficiará una misa íntima en Mingorrubio para sus familiares”. A més, s'ha afegit una informació diferent a la que han inclòs altres mitjans: “El hecho de que el 10 de junio caiga en lunes no es una casualidad, ya que este día de la semana el Valle de los Caídos permanece cerrado al público, lo que facilitaría el despliegue de las fuerzas de seguridad para evitar posibles incidentes con nostálgicos del régimen”.

Després posa en evidència al govern socialista i diu: “una cosa son las intenciones del Gobierno socialista y otra que las pueda hacer realidad”. Igual que a la peça de La Razón, es transmeta que Sánchez no es capaç de dur a terme aquest procés i, bàsicament, que un procés que fa un temps es deia que culminaria en unes setmanes ja s'ha prolongat gairebé un any. A més, destaca la urgència amb què es qualifica l'exhumació per part del govern, com si els corrés pressa.

La peça compta amb dos apartats més. El primer, “Oposición de la familia” que explica que l'oposició dels descendents de Franco és el gran obstacle per a l'exhumació, i que, de fet, ja ha estat recorreguda davant el Suprem. En aquest apartat es desenvolupen totes les actualitzacions sobre el tema. Per exemple, explica que els néts de Franco postulen que el

Govern no pot executar l'exhumació si el Tribunal Suprem no es pronuncia. El Correo de Bizkaia utilitza una terminologia diferent, per exemple en el fet d'utilitzar la paraula "abuelo" que connota la figura del dictador de diferent manera que els altres mitjans. L'apartat també explica que hi ha problemes per tot, perquè que la família vulgui inhumar novament les restes de Franco a l'Almudena no és possible perquè estariem en la mateixa situació, seguiria sent un lloc on els nostàlgics del franquisme poguessin anar a honorar-lo i per tant, seguiria sent un lloc d'exaltació a la dictadura franquista. Més obstacles que comenta El Correo de Bizkaia a la seva peça és el prior del Valle de los Caídos, que amenaça amb prohibir l'entrada a la basílica on es troba la tomba per a dur a terme l'exhumació. I per altra banda, un possible Calvi de govern amb les eleccions del 28 d'abril (que ja hem vist que finalment no ha estat d'aquesta forma). Per justificar l'exhumació, Calvo assegura que "cualquier Gobierno que esté el 10 de junio, a menos que haya modificado la norma que obliga a hacerlo, lo tendrá que hacer". L'altre apartat que se li afegeix a la peça és titulat "Electoralismo", que és del que s'ha acusat al Govern en voler dur a terme l'exhumació i, sobretot, amb tanta urgència. El Correo ha fet entrar en joc la veu dels seus opositors reaccionant davant aquests fets (igual que el Diari ARA). El Correo de Bizkaia, però, ha fet participar una altra figura a més de Unidas Podemos i Vox, la d'Ana Pastor (PP) que ha emmarcat l'exhumació de Franco anunciada pel Govern al context de "la precampanya i la campanya electoral": "En campaña electoral unos se dedican a algunas cosas y otros nos dedicamos a hablar del empleo, sanidad, educación o los problemas de las mujeres".

Per la participació d'aquestes veus que intervenen en l'esdeveniment i per el tancament de la notícia, a més de, perquè veien la posició que ha prés aquest mitjà en les altres peces, podem intuir que la línia ideològica d'aquest mitjà no es gaire positiva davant l'exhumació de les restes de Franco.

ABC de Sevilla:

El títol de la notícia fa la mateixa funció informativa que totes les altres: "El Gobierno quiere exhumar a Franco el 10 de junio y reinarlo ese mismo día en El Pardo". Tot i que el subtítol ja diu que "La última palabra la tendrá el Tribunal Supremo, que después de

esta decisión puede suspender de manera cautelar el proceso o incluso contravenir la decisión del Ejecutivo". Aquí ja veiem una contraposició en el que el govern vol i el Tribunal Suprem que serà qui tingui la decisió final.

La peça següent el curs amb les declaracions de la vicepresidenta, que com veiem també s'adjunta un vídeo de l'autoria d'Europa Press on hi ha un tros d'aquestes declaracions en una roda de premsa. Es diu que Calvo "da por concluido así el procedimiento para sacar al dictador de la basílica de Cuelgamuros y cumplir con las últimas modificaciones sobre la ley de Memoria Histórica". Calvo per defensar la postura del Govern, que amb la seva decisió contravé la voluntat dels familiars de Franco ha dit: "Lo que nos corresponde como Gobierno es cumplir con una ley votada en el Parlamento". L'ABC dona a entendre que l'actuació del govern s'aferra, més enllà de tot sentiment humà, al compliment de la llei. A més, la vicepresidenta del Govern ha justificat l'elecció del lloc perquè és on ja reposa Carmen Polo.

L'ABC de Sevilla deixa a l'aire que a hores d'ara només un pronunciament del Tribunal Suprem amb mesures cautelars podria paraitzar el procés, i referent a això, Calvo ha assegurat que aquesta decisió l'ha de complir «qualsevol Govern» llevat que aprovi una norma que inhabiliti la que ho fa possible. I el mitjà aprofundeix més sobre el tema per informar als seus lectors.

Aquest mitjà també ha donat visibilitat a la veu de l'Església, que no ha mostrat oposició a l'exhumació tret del prior del Valle de los Caídos que si que ha mostrat una posició de rebuig.

La peça es tanca amb un apartat que duu per nom "En manos del Supremo" que ja s'entén a què es refereix, i es resumeix en que "A día de hoy, la exhumación de Franco está en manos del Tribunal Supremo, instancia judicial encargada de dictaminar si atiende o no la petición de la familia del dictador". I l'ABC en fa una reflexió final per a concloure que diu que "cobraría sentido que el Alto Tribunal pudiera dictar la paralización del procedimiento porque apreciara un riesgo potencial de dañar a una de las partes antes de la resolución judicial". Aquesta reflexió final ja deixa entreveure la posició ideològica que mostren cap als fets i també el seu desig de que això finalment succeeixi.

7. Conclusions

Un cop en aquest punt del treball puc concloure que després de tots aquests mesos de cerca d'informació, de realització de l'anàlisi i, en general, de confecció d'aquest treball puc estar satisfeta de la feina feta. Finalment puc dir que he pogut respondre algunes de les preguntes que em plantejava a l'inici. Aquest estudi d'anàlisi informativa va néixer de la inquietud que va despertar en mi el fet de plantejar-me si els consumidors d'informació fan una lectura crítica de la informació que els arriba. Perquè com bé sabem, tot i que no hauria de passar, els mitjans ens manipulen a través de la difusió del que escriuen. Aquest treball, doncs, va ser fruit del que em va transmetre una de les assignatures del grau on se'm va presentar la disciplina de l'Anàlisi Crítica del Discurs. I, en plantejar-me la temàtica del meu Treball Final de Grau no vaig dubtar en dirigir-lo cap a aquesta direcció.

L'estudi realitzat a la primera part del marc teòric m'ha permès conèixer amb exactitud la realitat que s'amaga rere el conjunt monumental d'El Valle de los Caídos, gràcies a la veu de testimonis i d'experts en el tema. He pogut conèixer una perspectiva que, com ja he destacat en el seu apartat, queda silenciada. Una història de negacionisme. També gràcies a la lectura de cada un dels llibres amb què compta la bibliografia del meu treball he pogut conèixer molt millor els aspectes de l'ètica de la comunicació i la seva deontologia per tal de veure com hauria de ser el periodisme i com és en la realitat.

El fet que existeixi una disciplina que estudi i investigui el discurs se'ns fa arribar a la societat, fa que ens plantejem la seva fiabilitat. D'aquest plantejament en sorgeix aquesta pràctica. Una pràctica importantíssima, i com he pogut comprovar, avui dia, hi ha moltes anàlisis de diferents temàtiques per veure la construcció dels discursos. És molt necessari que es faci una revisió constant de les paraules. Aquesta revisió ens ajudaria a entendre perquè es diu una cosa i no una altra, o perquè una cosa es diu d'una manera i no d'una altra. En definitiva, cal estar en alerta de manera constant per poder fer aquesta lectura crítica i reflexiva de la informació que ens arriba, per poder millorar-la i desemmascarar les manipulacions, si cal. També per evolucionar.

Els mitjans creen uns *frames* o enquadraments, redacten i publiquen per un públic concret, per allò que es diu la "comunitat imaginada", un espai comunicatiu. De manera que, es creen uns col·lectius, uns "nosaltres" i uns "vosaltres" implícits. Un temps i un lloc compartit. Amb això vull dir, que ells també donen per fet que el lector sap de què s'està parlant en tot moment i no sempre és així. Molts cops llegim sense disposar d'un context previ per a la comprensió del que s'està llegint. Per aquest motiu vaig voler preparar un apartat de context (i un eix cronològic que trobareu als annexos) per veure quin era el punt de partida del cas i com anaven avançant els fets, perquè no sorgissin dubtes de comprensió en el seu procés. Per això, he hagut de fer una lectura exhaustiva de molts articles, que van més enllà dels escollits per la mateixa anàlisi. Personalment, m'ha servit de molta ajuda per a situar les meves idees i poder dur una anàlisi ordenada.

Quant a conclusions de l'anàlisi com a tal, ja s'han anat exposant les idees que es desprenien de les peces dels diferents mitjans però faré un recull de les principals idees que conclouen l'anàlisi. També cal afegir que puc concloure donant per vàlida la hipòtesi que em plantejava sobre la idea que tot i les bases i els principis periodístics que dicten que el mitjà ha de mostrar un punt de vista neutral, donant una visió purament informativa, veiem que a la pràctica no és del tot el que ens trobem. Ja que, tal com he vist en l'anàlisi de les peces, cada un dels mitjans desprèn la seva ideologia enfront del cas de l'exhumació de les restes del dictador. Ja sigui a través de la terminologia usada, ja que hi ha un ventall molt ampli de paraules i si s'utilitza una en concret, és per alguna raó (com per exemple, l'ús de la paraula "caudillo" o "dictador" en comptes del nom propi de Francisco Franco ja connota el missatge), també per la manera d'utilitzar les declaracions i les veus que s'hi fa intervenir. També la posició en què es presenta cada detall del contingut sense voler-ho, diu molt. També influeix el què hi posa al centre cada mitjà.

Un altre fet destacable de l'anàlisi és que m'he trobat un parell de vegades amb la cerca de la peça pertinent sense èxit, és a dir, en dues ocasions no he pogut localitzar la peça que havia d'informar del fet en concret del qual havia escollit en un principi. Això vol dir que aquests mitjans no han cregut d'importància el fet per a publicar-ho o simplement que no els ha interessat fer-ho. També m'he adonat que les imatges que acompanyen les peces

només tenien la funció d'acompanyament de la peça (tret d'un parell d'elles: la documentació del recurs de la família i la figura d'un hereu de Franco amb postura victoriosa). En general, doncs, les imatges no han connotat el missatge.

Una altra conclusió que extrec de l'anàlisi és que en casos tan extensos i amb tanta informació nova gairebé cada dia és difícil per als mitjans fer un seguiment molt exhaustiu, m'he trobat que, en general, La Razón sí que ha fet un seguiment gairebé al detall amb un total aproximat de 95 peces que parlen exclusivament del cas de l'exhumació de Franco; La Vanguardia també és un d'aquest cas, amb un total d'un centenar de notícies aproximadament sobre el tema. També l'excés de passos en el procés de l'exhumació imagino que ha portat alguns dels mitjans a tirar de notícies d'agència, fent un "encadellat" de tota la informació que creien necessària.

Un altre aspecte a afegir sobre la conclusió de l'anàlisi són els titulars de les peces, que han estat tots de nivell purament informatiu introduint la notícia. En tractar-se de notícies "exclusives", si ens referim a la data de publicació, és una primera notícia sobre els fets i no se li hauria de donar aquest punt de creativitat que pugui confondre el lector. No dona la possibilitat d'interpretar res, perquè el que diu són els fets que hi ha, ni més ni menys. En definitiva, he pogut concloure la recerca i anàlisi confirmant que l'enfocament que hi donen els mitjans és diferent en cada cas de la manera que esperava- n'hi ha que donen prioritats informatives diferents i posen més èmfasi en uns aspectes per sobre d'uns altres-. He vist que n'hi ha que ho fan de manera més subtil i discreta amb la simple intervenció d'una veu a favor o en contra de l'exhumació, de manera que, si no fas una llegida crítica i reflexiva pots no adonar-te'n. N'hi ha uns altres que han evidenciat la seva posició enfront l'exhumació d'una manera més directe, com per exemple, El Correo de Bizkaia- que personalment pensava que tindria una posició en contra de l'exhumació, però al llarg de les peces he comprovat que l'és el contrari- que durant l'anàlisi m'he adonat que les paraules que utilitza són bastant fortes, utilitzant un to més punyent i dur, de manera que evidencia constantment el govern de Sánchez. Això deu tenir a veure amb la fusió que va tenir lloc entre el Grupo Correo i Prensa Española, que va donar lloc a Vocento. Això pot explicar que aquests dos mitjans coincideixin en la línia de posicionament enfront aquest procés. En

canvi, el Diari ARA ha mostrat el posicionament contrari, i a més, ha repetit al llarg de les publicacions aspectes que considerava silenciats per altres mitjans, com la denúncia al que ha estat fins ara El Valle. També destacar la dualitat informativa quant a la comunitat imaginada de l'ARA: té un «nosaltres» i un «ells» implícits, dedicats a nosaltres (context català) i ells (context estatal). A més, tot i no ser sant de la seva devoció, sembla que utilitza un to més suau per a referir-se al president del Govern en comentar la decisió presa. Per últim, la conclusió del tractament a La Vanguardia, tot i la seva dissonància, sembla ser cap al rebuig de l'exhumació. La Vanguardia deixa informació a l'aire, sense mullar-se però la treu a la llum en les seves peçes, sovint, deixant en evidència les actuacions del Govern.

Quant als resultats extrets de la meva anàlisi, puc confirmar que a les peces hi ha implicacions polítiques i ideològiques perquè cada mitjà deixa entreveure la seva posició sobre l'exhumació d'una manera o altra. Aquestes implicacions venen de la línia editorial de cada mitjà, per exemple, com havia dit a la introducció dels mitjans, La Vanguardia va rebre un premi per la seva fidelitat a la corona. Això confirma la sospita de la ideologia que transmet, amb una sòlida base monàrquica. També és el cas de l'ABC que definia la seva línia ideològica com a conservadora, monàrquica i catòlica, i s'evidencia amb la manera d'enfocar casos com l'analitzat. En el cas de La Razón, es reafirma la seva línia editorial quant a la ideologia, es defineix com un mitjà conservador i que reflecteix l'opinió més dura i clàssica de la dreta ideològica espanyola, així com la defensa de la monarquia. Per tant, d'aquí el seu posicionament de rebuig enfront l'exhumació del dictador. L'ARA, com era d'esperar, ha mostrat el seu posicionament a favor sobre el cas. A més, m'agradaria afegir també, que alguns dels diaris que han mostrat un posicionament en contra de l'exhumació, també han acusat «d'electoralisme» el fet de la urgència en culminar el procés de l'exhumació per part del PSOE. Personalment crec que s'aferren a l'auge de partits d'ultra-dreta com Vox per acusar el PSOE d'aquests fets. En diuen electoralisme perquè sembla que la urgència del procés ha anat creixent en el context de les eleccions (del 28A). El procés, però, no ha culminat encara, i es segueix treballant des de la discreció per tal d'evitar enrenous amb la premsa. Tot i això, els mitjans hi estan molt al cas de cada pas que va endavant o que retrocedeix.

Aquest treball ha estat un repte personal amb el qual he pogut posar a prova els coneixements que he anat adquirint al llarg d'aquests gairebé quatre anys al grau en Comunicació Cultural. Tot i això, m'agradaria afegir que el meu objectiu professional i acadèmic en un futur és ampliar el meu coneixement en aquest camp i, seguir construint l'anàlisi, que no està acabada, ja que el procés de l'exhumació tampoc ha estat culminat encara. A més, per a realitzar un estudi amb unes magnituds més profundes hauria necessitat unes condicions i infraestructura de les quals no he disposat. Així doncs, espero en un futur no molt llunyà poder acabar-lo amb un estudi en major profunditat que em permeti analitzar les dades més recents d'allò que encara no ha passat.

8. Bibliografia

- Alsius, S. (2019). *The Ethical Values of Journalists. Field Research among Media Professionals in Catalonia*. Universitat Pompeu Fabra, 2010.
- Bertrand, J.C. (1997) "*La déontologie des médias*". París: PUF.
- Charderau, P. (2003). *El discurso de la información: La construcción del espejo social*. (1ª ed). Barcelona: Gedisa Editorial.
- Cooper, T. (1989). *Communication Ethics and Global Change*. White Plains, NY: Longman.
- Gabilondo, I. (2011). *El fin de una época: sobre el oficio de contar las cosas*. Barcelona: BARRIL & BARRAL.
- Julibert, J. (2017). *La causa del periodisme: La veritat sobre la construcció del relat en els mitjans de comunicació*. (1ª ed). Barcelona: Edicions Saldonar.
- Lakoff, G. (2008). *No pensis en un elefant: Llenguatge i debat polític*. Barcelona: Viena.
- Parés i Maicas, M. (2011). *Ètica, deontologia i comunicació*. (1ª ed). Barcelona: Editorial UOC.
- Quintana, LL. (2019). *El fracàs del Valle de los Caídos*. Revista L'Avenç, 454 51-57.
- Teun A, V D. (2011). *Sociedad y discurso: Cómo influyen los contextos sociales sobre el texto y la conversación*. (1ª ed). Barcelona: Gedisa Editorial.

- Teun A, V D. (2009). *Discurso y poder*. (1ª ed). Barcelona: Gedisa Editorial.
- Teun A. van Dijk (1999). *El análisis crítico del discurso* (revista *Anthropos*)
- Teun A, V D. (2003). *Ideología y discurso*. Barcelona: Ariel.
- Villanueva, E. (1996). *Códigos europeos de ética periodística: un análisis comparativo*. Fundación Manuel Buedía. Generalitat de Catalunya.
- Wodak, R. Meyer, M. (2013). *Métodos de análisis crítico del discurso*. (1ª de). Barcelona:Gedisa Editorial.

Enregistrament sonor:

- Escapa, R (presentador). (24/11/2018). *L'ombra de Franco* [Àudio podcast]. Recuperat de: <https://www.ccma.cat/catradio/alcanta/el-suplement/lombra-de-franco/audio/1021467/>

Vídeos Youtube:

- The Guardian. (2012, febrer 29). Cannes Lion Award-Winning "Three Little Pigs advert" [Vídeo]. Recuperat de: <https://www.youtube.com/watch?v=vDGrfhJH1P4>

Articles de diaris electrònics:

- Azpiroz, A. (2018, juny 19). El Gobierno confirma que exhumará los restos de Franco con o sin el apoyo del PP. *El Correo de Bizkaia*. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/gobierno-confirma-exhumara-20180619224857-nt.html>
- Azpiroz, A. (2019, març 15). El Gobierno anuncia la exhumación de Franco para el 10 de junio sin esperar la decisión del Supremo. *El Correo de Bizkaia*. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/inumacion-franco-junio-20190315132647-ntrc.html>
- Azpiroz, A. (2018, juliol 15). Un millar de personas rechaza la exhumación de los restos de Franco. *El Correo de Bizkaia*. Recuperat de: <https://www.elcorreo.com/politica/protesta-valle-caidos-franco-20180715165232-ntrc.html>
- Bárcena, A.(2018, octubre 30). La historia no deformada del Valle de los Caídos: Ni se construyó como tumba faraónica para Franco ni lo levantaron «esclavos» perdedores de la guerra. La izquierda revisionista ha creado una leyenda negra en torno a este monumento. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/la-historia-no-deformada-del-valle-de-los-caidos-JO19609909>

-Doria, J. (2016, setembre 1). Pamplona exhumará los cuerpos de Mola y Sanjurjo del Monumento a los Caídos. El forense Francisco Etxeberria dirigirá el proceso de remoción de los cuerpos enterrados en el recinto. *El País*. Recuperat de: https://elpais.com/politica/2016/08/31/actualidad/1472641909_150656.html

-EFE. (2018, juliol 15). Centenares de personas protestan en el Valle de los Caídos contra la exhumación de los restos de Franco. *ABCdeSevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-centenares-personas-protestan-valle-caidos-contra-exhumacion-restos-franco-201807151601_noticia.html

- Esteban, R / Mateache, G. (2018, agost 25). Francis Franco: «Nos haremos cargo de nuestro abuelo, no lo vamos a dejar en manos del Gobierno»:El nieto de Franco lamenta la urgencia del Gobierno en exhumar a su abuelo y apunta a que si con eso se solucionasen los problemas de España habrían autorizado el traslado. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/francis-franco-nos-haremos-cargo-de-nuestro-abuelo-no-lo-vamos-a-dejar-en-manos-del-gobierno-MO19609995>

-EFE. (2018, desembre 4). El Tribunal Supremo estudia si paraliza la exhumación de Franco. *ABCdeSevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-supremo-inicia-tramitacion-recurso-familia-franco-contra-exhumacion-201812040945_noticia.html

-Guindal, C. (2018, desembre 4). El Tribunal Supremo estudia un recurso de la familia Franco contra la exhumación. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20181204/453338426629/tribunal-supremo-recurso-familia-franco-exhumacion.html>

-Lecumberri, J. (2018, octubre 5). ‘Los Caídos’, el enorme monumento franquista que podría ser derribado. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/local/paisvasco/20181005/452167270433/monumento-a-los-caidos-pamplona-derribo-ayuntamiento-franquismo-memoria-historica.html>

-Martínez, A. (2018, juliol 31). Sánchez ya tiene el real decreto ley para exhumar a Franco. *La Razón* Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/todo-listo-para-exhumar-a-franco-GD19295829>

-Marimon, S. (2018, desembre 4). El Suprem admet el recurs dels Franco: Els nets del dictador denuncien els signants del projecte d'exhumació. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Suprem-familia-Franco-exhumacio-dictador_0_2136986382.html

-Marimon, S (2019, març 15). El govern espanyol decideix enterrar Franco el 10 de juny al panteó familiar del Pardo. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Franco-enterrat-panteo-familiar-Pardo_0_2197580310.html

-Mascaro, A. (2018, juliol 15). Milers de persones protesten contra l'exhumació de Franco. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/politica/Milers-persones-protesten-exhumacio-Franco_0_2052394788.html

-Mateache, A. G. (2018, desembre 5). Los Franco acusan a Patrimonio de manipular el nombre de un funcionario para «agilizar» la exhumación. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/los-franco-acusan-a-patrimonio-de-manipular-el-nombre-de-un-funcionario-DO20843909>

-Merino, J.C. (2018, juny 18). Pedro Sánchez impulsa la exhumación de los restos de Franco: “¡Es el momento!”. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20180618/45221283921/pedro-sanchez-impulsa-exhumacion-restos-franco-es-el-momento.html>

-Ojer, P. (2019, febrer 8). El Monumento a los Caídos de Pamplona podría ser derribado: Las propuestas finalistas sobre el edificio van desde su desaparición hasta convertirlo en el nuevo Ayuntamiento de Pamplona. *ABC*. Recuperat de: https://www.abc.es/espana/navarra/abci-monumento-caidos-pamplona-podria-derribado-201902081318_noticia.html

-Pérez del Pulgar, J. A. (1939). *La solución que España da al problema de sus presos políticos*.

-Redacció. (2018, agost 24). El Gobierno no exhumará a Primo de Rivera porque es «víctima»: La vicepresidenta del Gobierno, Carmen Calvo, afirma que Primo de Rivera es «víctima de la contienda» y está justificada su permanencia en este enclave.. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-gobierno-no-exhumara-a-primo-de-rivera-porque-es-victima-PO19604874>

-Redacció. (2018, octubre 30). «Sólo aceptaremos que siga en el Valle o el traslado a la Almudena»: Los nietos de Franco esperan a que se abra el segundo plazo de alegaciones para impedir la exhumación. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/solo-aceptaremos-que-siga-en-el-valle-o-el-traslado-a-la-almudena-LD20328407>

-Redacció (2018, octubre 30). Calvo: «Franco no puede ser enterrado en la cripta de La Almudena»: Considera que podría convertirse en un nuevo lugar de enaltecimiento del dictador. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/calvo-franco-no-puede-ser-enterrado-en-la-cripta-de-la-almudena-FC20333042>

-Redacció (2018, juliol 18). La família de Franco no es farà càrrec de les restes del dictador: Carmen Calvo assegura que l'exhumació es produirà a finals d'estiu. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/politica/Acord-Sanchez-Franco-Valle-Caidos_0_2053594691.html

-Redacció. (2018, agost 21). El Gobierno aprobará la exhumación de los restos de Franco mediante un decreto ley. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-consejo-de-ministros-aprobara-este-viernes-la-exhumacion-de-los-restos-de-franco-mediante-un-decreto-ley-JK19578177>

-Redacció. (2018, juny 27). Sánchez vol exhumar Franco del Valle de los Caídos al juliol. *Diari ARA*. Recuperat de: https://www.ara.cat/cultura/Sanchez-exhumar-Franco-Valle-Caidos_0_2040996055.html

-Redacción. (2019, març 8). El Supremo admite a trámite el recurso de la familia contra la exhumación de Franco. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/el-supremo-admite-a-tramite-el-recurso-de-la-familia-franco-OL22294857>

-Redacció. EFE (2019, març 15).El Gobierno español prevé exhumar a Franco el 10 de junio próximo. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20190315/461036178923/el-gobierno-espanol-preve-exhumar-a-franco-el-10-de-junio-proximo.html>

-Rojo, A. Esteban, R. (2019, març 12). Los Franco argumentan que la exhumacion viola cuatro artículos de la Constitución: LA RAZÓN accede al recurso ante el Supremo contra la promesa estrella del Gobierno de Sánchez. *La Razón*. Recuperat de: <https://www.larazon.es/espana/los-franco-argumentan-que-la-exhumacion-viola-cuatro-articulos-de-la-constitucion-KF22364259>

-Redacción. (2018, juliol 15). El Valle de los Caídos, epicentro de la protesta contra la exhumación de Franco. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20180715/45921562752/el-valle-de-los-caidos-epicentro-de-la-protesta-contra-la-exhumacion-de-franco-video-seo-lv.html>

-Ruiz de Almirón, V. (2018, juny 18). El PSOE cree que «es el momento» de exhumar los restos de Franco del Valle de los Caídos. *ABCdeSevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-psoe-cree-momento-exhumar-restos-franco-valle-caidos-201806181417_noticia.html

-Ruíz de Almirón, V. Delgado Sanz, E. (2019, març 15). El Gobierno quiere exhumar a Franco el 10 de junio y reinhumarlo ese mismo día en El Pardo. *ABCdeSevilla*. Recuperat de: https://sevilla.abc.es/espana/abci-gobierno-quiere-exhumar-franco-10-junio-y-reinhumarlo-mismo-pardo-201903151351_noticia.html

Altres links d'ajuda:

Oficina de Justificación de la Difusión: <https://www.ojd.es/>

Web Grup Godó: www.grupogodo.com/

Recuperat de: <http://www.grupogodo.com/ca/lavanguardia-com-segon-diari-digital-despanya-despres-de-fusionar-les-redaccions/>

Ley de la Memoria Histórica. al web del Gobierno de España→ Ministerio de Justicia: <https://leymemoria.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/LeyMemoria/es/memoria-historica-522007>

Ley Foral 24/2003, de 4 d'abril, web Comunidad Foral de Navarra. Recuperat de: <http://www.cfnavarra.es/webgn/sou/instituc/ct/normativa/presidencia/31050000.htm#REF25>

Història del grup Vocento: <https://www.vocento.com/nosotros/historia>

Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación: <http://reporting.aimc.es/index.html#/main/cockpit>

9. Annexos

***Eix cronològic:**

-20 de novembre de 1975→ Francisco Franco mor el 20 de novembre i és enterrat el 23 del mateix mes al Valle de los Caídos.

-10 de desembre de 2007→ El Govern del PSOE de José Luis Rodríguez Zapatero aprova la Llei de Memòria Històrica.

-27 de maig de 2011→ El Govern de José Luis Rodríguez Zapatero acorda la creació d'una Comissió d'Experts per a estudiar el futur del Valle de los Caídos.

-29 de novembre de 2011→ La Comissió d'Experts recomana exhumar les restes del dictador, perquè és l'únic dels enterrats al Valle de los Caídos que no va morir en la Guerra Civil. La filla de Franco no vol el trasllat de les restes del seu pare del Valle de los Caídos.

-29 d'octubre de 2013→ El Grup Parlamentari Socialista, en l'oposició, registra una proposició no de llei en el Congrés dels Diputats per a exhumar les restes del dictador. El PP, amb majoria absoluta en la Cambra Baixa, evita que s'arribi a votar.

-22 de juliol de 2014→ El relator especial de Nacions Unides per a la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, Pablo de Greiff, publica un extens informe on, entre altres qüestions, lamenta que no s'hagin complert les recomanacions dels experts i no s'hagi procedit a l'exhumació de les restes de Franco.

-4 de novembre de 2014→ La vicepresidenta del Govern del Partit Popular, Soraya Sáenz de Santamaría, constata la falta de consens i rebutja que es demani per urgència l'exhumació les restes del dictador.

-19 de novembre de 2015→ L'ex-jutge Baltasar Garzón demana al Govern de Rajoy la reconversió del Valle de los Caídos i el trasllat de les restes de Franco.

-9 de febrer de 2017→ El Grup Parlamentari Socialista registra novament al Congrés dels Diputats una proposició no de llei per a reclamar l'exhumació de les restes de Francisco Franco.

-11 de maig de 2017→ El Congrés dels Diputats aprova, per àmplia majoria, amb els vots del PSOE i sense cap vot en contra, la iniciativa del socialista per exhumar els cos de Francisco Franco del Valle de los Caídos.

-28 de febrer de 2018→ El Govern de Rajoy s'oposa a la tramitació parlamentària de la proposició de reforma de la Llei de Memòria Històrica.

31 maig/ 1 de juny de 2018→ Moció de censura contra el Govern d'Espanya presidit per Mariano Rajoy. La moció va ser registrada pel Grup Socialista el 25 de maig, després que l'Audiència Nacional sentenciés que el Partit Popular (PP) s'havia beneficiat de l'esquema de suborns il·legals per a contractes del cas Gürtel

-18 de juny de 2018→ El nou govern socialista presidit per Pedro Sánchez garanteix el compliment de la proposició no de llei aprovada al maig de 2017 per a treure al dictador del Valle de los Caídos. El PSOE afirma que és el moment de l'exhumació.

-15 de juliol de 2018→ Diversos milers de persones, entre ells el besnét de Francisco Franco Luis Alfons de Borbó, es manifesten al Valle de los Caídos per a protestar per l'exhumació.

-24 d'agost de 2018→ El Govern aprova un Reial decret llei que modifica la Llei de Memòria Històrica per a exhumar les restes de Franco.

-29 d'agost de 2018→ Pedro Sánchez renuncia a convertir el Valle de los Caídos en un museu i vol crear una “Comissió de la Veritat sobre la Guerra Civil i el Franquisme”. Es debat sobre el futur de la Vall dels Caiguts.

-13 de setembre de 2018→ El Congrés dels Diputats convalida el Reial decret llei. El resultat de la votació va ser de 176 “sí”, 165 abstencions (de PP i Ciutadans) i dos “no”s”.

-29 de setembre de 2019→ La família Franco es nega novament a l'exhumació de les restes del dictador i desafien al Govern amb portar les restes a la Catedral de l'Almudena. El Govern el descarta al·ludint a la Llei de Memòria Històrica, perquè donaria lloc, altre cop, a homenatges i exaltació.

-30 d'octubre de 2019→ La vicepresidenta del Govern, Carmen Calvo, viatja al Vaticà a demanar col·laboració per a treure les restes del Valle de los Caídos i que no s'inhumin a la Catedral de l'Almudena. La Santa Seu no es compromet.

-31 d'octubre de 2018→ Enrique Tenreiro, un escultor especialitzat en performances fa una pintada sobre la tomba de Franco a la Vall dels Caiguts com a protesta.

-4 de desembre de 2019→ El Tribunal Suprem admet a tràmit el recurs de la família Franco per a paraitzar el procés. Dies després ho rebutja. L'enterrador de Franco, Gabino Abánades, afirma que "la família és qui ha de decidir on traslladar les restes”.

-28 de desembre de 2019→ El president del Govern, Pedro Sánchez, assegura que "el procediment administratiu està en els seus últims passos". Es diu que l'exhumació superarà els 4.000 euros. Un informe de la Delegació del Govern en Madrid desaconsella per motius de seguretat el trasllat de les restes a l'Almudena.

-3 de gener de 2019→ El prior de la Vall dels Caiguts, Santiago Pedrera, es nega a autoritzar l'accés al Govern per a procedir a l'exhumació. La ministra d'Hisenda, María Jesús Montero, assegura que l'Executiu es dirigirà als seus superiors ja que ell manca d'autoritat: "Estem sent absolutament escrupolosos amb la legalitat".

-18 de febrer de 2019→ El Vaticà comunica al govern de Pedro Sánchez que no s'oposa a exhumar les restes.

-26 de febrer de 2019→ El jutge Yusti Bastarreche nega la llicència urbanística i paralitza l'exhumació.

-8 de març de 2019→ El Suprem admet a tràmit el recurs de la família Franco per a paraitzar el procés.

-12 de març de 2019→ Els monjos benedictins presenten un altre recurs davant el Suprem perquè no segueixi endavant el procés.

-15 de març de 2019→ Pedro Sánchez en nom del Govern d'Espanya anuncia l'exhumació de Franco pel 10 de juny sense esperar la decisió del Suprem. Les restes del dictador serien traslladades des del Valle de los Caídos al cementiri de Mingorrubio, proper al Pardo. La número dos de l'Executiu va afegir que no hi haurà imatges de l'acte ni convocatòria pública de l'exhumació.